

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

VTS-KOTIEN ASUKKAIDEN OSAL- LISUUTTA LISÄÄVÄ OSUUSKUNTA

Tutkimuksellinen kehittämishanke

Kristian Unkuri

Opinnäytetyö
Joulukuu 2018
Sosionomi (ylempi AMK)
15YSO

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomi (ylempi AMK)

UNKURI, KRISTIAN:

VTS-kotien asukkaiden osallisuutta lisäävä osuuskunta
Tutkimuksellinen kehittämishanke

Opinnäytetyö 80 sivua, joista liitteitä 9 sivua
Joulukuu 2018

Osallisuus on olennainen hyvinvoinnin perusta. Työelämäosallisuuden toteutuminen edellyttää monimuotoisia, osallistavia työmarkkinoita. Osuustoiminnalla on yritysmuotona ja työllistäjänä ollut merkittävä rooli suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisessa ja suhteellisesti tarkasteltuna Suomi on maailman osuustoiminnallisimaa maa. Viimeaikaisten selvitysten perusteella yksi asukkaita, palveluita, järjestöjä ja elinkeinoelämää yhdistävän, osallisuutta edistävän osallisuustyön muoto voi olla paikallisten toimijoiden tukema osuuskunta.

Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen muodossa toteutetun työelämälähtöisen opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää VTS-kotien asukkaiden kiinnostus osallisuutta lisäävää osuuskuntaa ja siinä toimimista kohtaan, kerätä tietoa asukkaiden osaamisesta, järjestää yhteiskehittämisen työpaja asukkaiden sitouttamiseksi hankkeeseen sekä muotoilla edellä mainittujen pohjalta alustava toimintamalli osuuskunnan perustamisen tueksi. Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella suuren yleishyödyllisen vuokratiloyhteisön asukkaiden hallinnoiman osuuskunnan mahdollisuuksia toimia yhtenä osallisuustyön muotona. Tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa yhdisteltiin kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä; asukaskyselyn (N=432) tuottaman määrällisen aineiston osalta sovellettiin kuvailevaa analyysia ja avoimen kysymyksen (N=193) kautta saadun laadullisen aineiston osalta aineistolähtöistä sisällön analyysia.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että VTS-kotien asukkailla on laajamittaista kiinnostusta osuuskunnan palveluita ja osuuskunnassa toimimista kohtaan. Asukkailla on myös monipuolista osaamista hyödynnettäväksi osuuskunnan kautta. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että osallisuuden ulottuvuudet ja osuustoiminnan periaatteet ovat sopuosinnassa keskenään ja perusteet VTS-kotien asukkaiden osallisuutta lisäävälle osuuskunnalle ovat olemassa. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tuotoksena on alustavan toimintamallin muodossa hahmoteltu asukasosuuskunnalle sellaiset periaatteelliset lähtökohdat, joiden pohjalta osuuskuntaa voidaan alkaa käytännössä perustamaan.

Asiasanat: osallisuus, osuustoiminta, osuuskunta, yhteiskehittäminen

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social Services

UNKURI, KRISTIAN:
VTS-kodit Residents' Participative Cooperative
A Research Oriented Development Project

Master's thesis 80 pages, appendices 9 pages
December 2018

Participation is an essential basis for well-being. Cooperatives have played a significant role in building a Finnish welfare society. According to recent studies, one way of promoting participation can be a local cooperative bringing together residential communities, municipal services, non-profit organizations and private companies.

The purpose of this research oriented development project was to provide knowledge of VTS-residents' interest in the services offered by the residents' cooperative, residents' interest in working in the cooperative and the residents' occupational and other skills that could be applied through the cooperative. The purpose was also to organize a co-creational workshop and to formulate a preliminary operating model for the participatory cooperative. Both quantitative and qualitative methods were used in this study, a descriptive analysis was applied to the quantitative data produced by the resident survey (N=432) and the qualitative data were analyzed through content analysis.

The results indicate that VTS-residents have a significant interest in the services and they are willing to work in the cooperative and they also have versatile occupational and other skills. As a conclusion of this study, it can be stated that the cooperative principles are in line with the dimensions of participation and that there is a demand for the VTS-residents' participative cooperative.

Key words: participation, cooperation, cooperative, co-creation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KOHDEORGANISAATION JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	7
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄT.....	8
4	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	9
	4.1 Osallisuus.....	9
	4.2 Osuustoiminta	14
5	MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS	17
	5.1 Tutkimuksellinen kehittämishanke	17
	5.2 Aineiston keruu.....	21
	5.3 Aineiston analysointi	23
	5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	24
6	TULOKSET	26
	6.1 VTS-asukkaiden kiinnostus osuuskunnan tarjontaa kohtaan.....	27
	6.2 VTS-asukkaiden kiinnostus osuuskunnassa toimimista kohtaan.....	33
	6.3 VTS-asukkaiden osaaminen.....	36
	6.4 Yhteiskehittämisen työpaja ja Business Model Canvas.....	42
7	JOHTOPÄÄTÖKSET, POHDINTA JA ARVIOINTI	48
	7.1 Asukasosuuskunnan palvelut kiinnostavat	48
	7.2 Asukasosuuskunnassa toimiminen kiinnostaa	50
	7.3 Asukkailla on monipuolista osaamista.....	51
	7.4 Yhteiskehittämisen työpajasta käytännön suuntaviivoja	54
	7.5 Osallisuutta lisäävän osuuskunnan toimintamallin rakentuminen.....	55
	7.6 Pohdinta: osallisuutta osuustoiminnasta	59
	7.7 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen arviointi	63
	LÄHTEET.....	67
	LIITTEET	72
	Liite 1. Osallisuutta lisäävän osuuskunnan toimintamalli.....	72
	Liite 2. VTS-asukaskyselylomake.....	76
	Liite 3. Työpajan ohjelma ja haastattelurunko	80

1 JOHDANTO

Suomalaisessa hyvinvointipolitiikassa on alettu 2000-luvulla enenevässä määrin puhua osallisuudesta ja sen merkityksestä ihmisten hyvinvoinnissa (Isola ym. 2017). Niin Suomen hallituksen kuin Euroopan unioninkin taholta osallisuus nähdään keskeisenä tekijänä köyhyyden torjumisessa, syrjäytymisen ehkäisemisessä ja eriarvoisuuden vähentämisessä (THL 2018). Hyvinvointipolitiikan näkökulmasta erityisesti työelämäosallisuus eli työnteko ja työmarkkinoille kiinnittyminen on olennainen hyvinvoinnin perusta ja mahdollistaa laajemman yhteiskunnallisen osallisuuden kehittymisen (Raivio & Karjalainen 2013). Työelämäosallisuuden edistämiseksi tarvitaan osallistavaa työllisyyspolitiikkaa ja monimuotoisia, osallistavia työmarkkinoita, jotka mahdollistavat myös ns. vaikeammassa työmarkkina-asemassa olevien mukanaolon (Raivio & Nykänen 2014).

Osuustoiminnalla eli käytännössä osuuskunnilla on ollut sekä työllistäjänä että yritysmuotona merkittävä rooli suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentumisessa (Virtanen 2012) ja suhteellisesti tarkasteltuna Suomi onkin maailman osuustoiminnallisimaa maa (Puusa & Hokkila 2014). Palvelujen näkökulmasta osuustoiminnassa yhdistyvät käyttäjälähtöisyys ja taloudellinen toiminta, parhaimmillaan osuustoimintapalvelun käyttäjä ei ole pelkästään asiakas vaan palveluun aktiivisesti osallistuva käyttäjä-tuottaja (Hagen ym. 2014).

Osallisuuden edistämiseksi voidaan tehdä perinteisen palvelujärjestelmän ja kansalaisyhteiskunnan väliin sijoitettavaa osallisuustyötä. Paikallisesti johdetun osallisuustyön avulla voidaan yhdistää asukkaita, palveluita, järjestöjä ja elinkeinoelämää. Siinä missä hyvinvointierot eriyttävät kokemusmaailmoja ja kasvattavat sosiaalisia etäisyyksiä, osallisuustyö tuo eri yhteiskuntaryhmiä lähemmäs toisiaan. (Isola ym. 2017.) Viimeaikaisten selvitysten perusteella yksi tällaisen osallisuustyön käytännön muoto voi olla paikallisten toimijoiden tukema osuuskunta (Isola ym. 2017, Ek 2018).

Yhteiskunnallinen yrittäjyys on toimintaa, jossa liiketoiminnan keinoin edistetään yhteiskunnallista hyvää (Houtbeckers 2014). Työelämäosallisuuden lisäämisessä osuuskunta voisi yhteiskunnallisena yrityksenä toimia luontevasti sosiaalisen työllistämisen ja elinkeinoelämän rajapinnassa ja lisäksi toimia yhteistyössä erilaisten julkisen sektorin palveluiden kanssa työllisyyspolkujen luomiseksi. Kokemuksia osuustoiminnallisista malleista

työelämäosallisuuden edistämässä on viime vuosina haettu Euroopan Sosiaalirahaston tukeman hankkeen avulla (Ek 2018), mutta suuren yleishyödyllisen vuokratotalyhteisön asukkaiden hallinnoimaa monialaista osuuskuntaa ei Suomessa vielä ole toiminnassa.

Lähes 9000 asunnon vuokrayhteisönä VTS-kodit ostaa vuosittain merkittävän määrän kiinteistönpitoon ja asumiseen liittyviä palveluja ulkopuolisilta tuottajilta, lisäksi noin 16 500 asukkaalla on monenlaisia arjen palvelutarpeita. Osa näistä palveluista on sellaisia, joiden tuottaminen voisi olla mahdollista asukkaiden osuuskunnan kautta, jolloin parhaimmillaan asukkaiden osuuskunta voisi edistää paitsi asukkaiden yksilöllistä hyvinvointia ja taloudellista tilannetta, myös koko asukaskunnan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä kiinteistöjen yleistä asumisviihtyvyyttä.

Tämä työelämälähtöinen opinnäytetyö on luonteeltaan tutkimuksellinen kehittämishanke. Aluksi jäsennetään teoreettista viitekehystä osallisuudelle ja osuustoiminnalle. Seuraavaksi selvitetään VTS-kotien asukkaiden kiinnostus osallisuutta lisäävän osuuskunnan palveluita ja osuuskunnassa toimimista kohtaan, kerätään tietoa asukkaiden osaamisesta ja organisoidaan osuuskunta-hankkeen jatkotyöskentelyyn halukkuutensa ilmaisseiden asukkaiden kanssa yhteiskehittämisen työpaja. Sitten muotoillaan edellä mainittujen vaiheiden kautta kerätyn tiedon pohjalta tutkimuksellisen kehittämishankkeen tuotoksena osallisuutta lisäävän osuuskunnan alustava toimintamalli. Lopuksi pohditaan kertyneen aineiston ja teoreettisen viitekehyksen pohjalta yleisellä tasolla asukasosuuskunnan mahdollisuuksia toimia yhtenä osallisuustyön muotona.

2 KOHDEORGANISAATION JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

VTS-kodit on Tampereen suurin vuokranantaja lähes 9000 asunnolla ja yli 170 kiinteistöllä; 67% asunnoista on yksiöitä tai kaksioita, loput isompia perheasuntoja. Asukkaita oli vuoden 2018 marraskuussa noin 16 500, joista noin 4000 on alaikäisiä. Vuokraustoiminta on yleishyödyllistä ja omakustannusperiaatteella vuokrat pyritään pitämään mahdollisimman edullisina. VTS-kotien vuokra-asuntopalveluorganisaation muodostavat Tampereen kaupungin perustama Tampereen Vuokratulosäätiö sr, Vilusen Rinne Oy ja VTS Kiinteistöpalvelu Oy. Lisäksi VTS-kotien osittaisessa omistuksessa on isännöinnin, kiinteistönhoidon ja siivouksen alalla toimiva Lännen Palveluyhtiöt Oy. (VTS-kodit 2018a.)

VTS-kotien missio on omalla toimialallaan parantaa tamperelaisten asumista ja vuodesta 1970 toimineen säätiön perustehtävänä on ”hankkia asuntoja mahdollisimman edullista vuokraa vastaan vähävaraisille, lapsiperheille, invalideille sekä nuorille pareille tai muuten sosiaalisesti erityisessä asunnontarpeessa oleville henkilöille, joilla on vaikeuksia vuokrata tarvettaan vastaavaa asuntoa”. Suuri kiinteistökanta ja asukasluvu edellyttävät monenlaisia toimenpiteitä, jotta asuntojen vuokraaminen ja niissä asuminen on käytännössä mahdollista. Asukastoiminnalla pyritään lisäämään asumisviihtyvyyttä, yhteisöllisyyttä ja hyvää naapuruutta, lisäksi asukastoimikunnat ovat mukana päätöksenteossa oman kiinteistönsä osalta ja hallituksen asukasedustuksen sekä asukasdemokratiaryhmän kautta myös koko VTS-kotien tasolla. (VTS-kodit 2018a.)

Pisteet Kotiin -järjestelmä on VTS-kotien asukasetujärjestelmä, minkä kautta palkitaan asukkaita pitkäaikaisesta asumisesta ja kannustetaan osallistumaan asukastoimintaan sekä asumisviihtyvyyden kehittämiseen. Pisteet Kotiin -pisteitä voi kertyneelle summalle laaditun etusetelin muodossa hyödyntää kodin kunnostukseen tai hankintoihin esimerkiksi pieniä remontteja tilaamalla tai kodinkoneita hankkimalla. (VTS-kodit 2018b.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄT

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia osioita sisältävän tutkimuksellisen kehittämishankkeen kautta selvittää VTS-kotien asukkaiden kiinnostus osallisuutta lisäävän osuuskunnan palveluita ja osuuskunnassa toimimista kohtaan sekä kerätä tietoa asukkaiden osaamisesta. Lisäksi tarkoituksena on yhteiskehittämisen menetelmin sitouttaa kiinnostuneita asukkaita osuuskunnan perustamisprosessiin ja muotoilla edellä mainittujen tuotoksena alustava toimintamalli osuuskunnan perustamisen tueksi.

Tutkimuskysymykset:

1. Millainen on VTS-kotien asukkaiden kiinnostus osuuskunnan tarjoamia palveluita ja tuotteita kohtaan?
2. Millainen on VTS-kotien asukkaiden kiinnostus osuuskunnassa toimimista kohtaan?
3. Mitä osuuskunnan kautta mahdollisesti hyödynnettävää osaamista VTS-kotien asukkailla on?

Kehittämistehtävät:

1. Organisoida yhteiskehittämisen työpaja asukkaiden sitouttamiseksi osuuskuntahankkeeseen.
2. Muotoilla kehittämishankkeen tuotoksena osallisuutta lisäävän osuuskunnan alustava toimintamalli.

Opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella suuren yleishyödyllisen vuokratuloyhteisön asukkaiden hallinnoiman osuuskunnan mahdollisuuksia toimia yhtenä osallisuustyön muotona ja hahmotella toimintamallin muodossa asukasosuuskunnalle sellaiset periaatteelliset lähtökohdat, joiden pohjalta osuuskuntaa voidaan käytännössä alkaa perustamaan. Liiketoimintasuunnitelman pohjalle laadittavaan toimintamalliin sisältyvät osallisuutta lisäävän osuuskunnan toiminta-ajatus ja liikeidea, mutta eivät esimerkiksi liiketoimintaan liittyvät rahoituslaskelmat, osuuskuntalain mukaisten sääntöjen muotoilu eikä varsinainen osuuskunnan perustaminen. Tuloksista on hyötyä VTS-kotien toiminnan kehittämisessä sekä hyvän asumisen kehittämisessä myös alueellisella ja valtakunnallisella tasolla.

4 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa tarkastellaan ajankohtaisen tutkimuskirjallisuuden valossa osallisuuden käsitettä erityisesti sosiaalisen osallisuuden, asiakasosallisuuden ja työelämäosallisuuden näkökulmista sekä osallisuuden yhteyttä ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin. Lisäksi tarkastellaan osuustoiminnan ja osuuskunnan käsitteitä.

4.1 Osallisuus

Osallisuus on dynaamista, se voi muuttua ja sitä voi muuttaa (Kivistö 2014). Erilaisille osallisuuden muodoille on myös tarvetta, jotta erilaisilla ihmisillä olisi mahdollisuus olla osallisina (Laitila 2010). Osallisuus on käsitteenä moniulotteinen ja hankalasti määriteltävä, riippuen asiayhteydestä ja näkökulmasta siihen voi kytkeytyä hyvinkin erilaisia ja jopa keskenään ristiriitaisia latauksia ja merkityksiä (Särkelä-Kukko 2014). Osallisuus voi olla mukaan ottamista (inclusion), osallistumista (participation) ja siihen liittyen vaikuttamista (representation), lisäksi osallisuus voidaan nähdä liittymisenä (involvement), suhteissa olemisena (relatedness), kuulumisena (belonginess), yhteisyytenä (togetherness) ja näiden kaikkien järjestämisenä ja johtamisena (governance) (Isola ym. 2017).

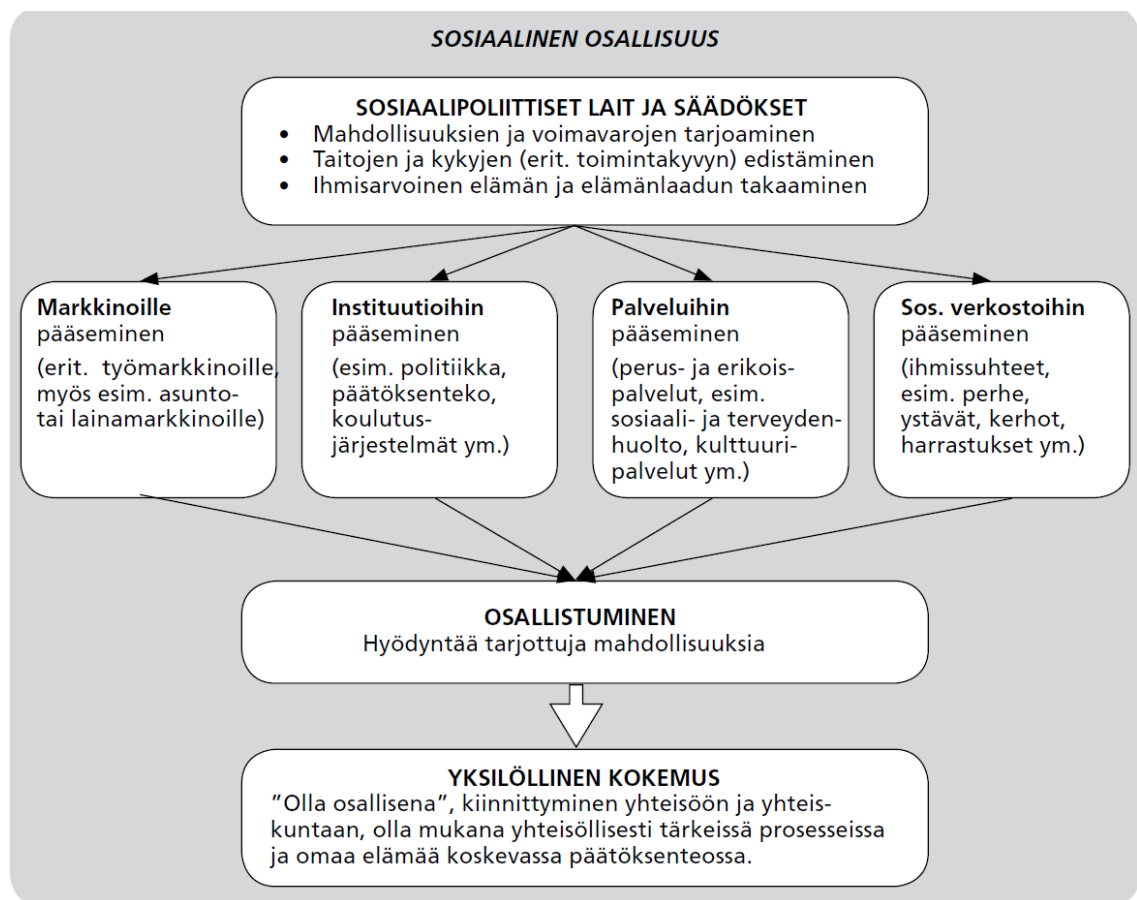
Siinä missä aineeton köyhyys kaventaa yksilön kokemuksia kyvyistään ja mahdollisuuksistaan ja rajoittaa ihmisen elämää monin tavoin (Kaartinen 2015), sisältyy vastaavasti osallisuuteen pääsy aineellisiin ja aineettomiin hyvinvoinnin lähteisiin, kuten työ, koulutus, asuminen, harrastukset, luonto ja kulttuuri sekä mahdollisuus liittyä vuorovaikutussuhteisiin, jotka lisäävät elämän merkityksellisyyttä (Isola ym. 2017).

Osallisuus liittyy ihmiselämän perustana olevaan sosiaalisuuteen; olemiseen, elämiseen ja muiden ihmisten kanssa yhdessä toimimiseen, johonkin kuulumiseen; se on enemmän kuin pelkkää osallistumista. Osallisuutta voidaan tarkastella myös vastakäsitteiden kautta: osallisuus ei ole passiivisuutta, vaan aktiivisuutta ja osallistumista, se ei ole välinpitämättömyyttä, vaan kiinnostusta ympäristöä kohtaan ja halua vaikuttaa siihen, se ei ole osattomuutta, vaan osansa saamista yhteiskunnan resursseista ja mahdollisuuksista, se ei ole syrjäytymistä, vaan paikan löytämistä suhteessa yhteiskunnan toimintajärjestelmiin,

osallisuus ei myöskään ole vieraantumista, vaan elämistä yhteydessä itseensä, ympäristöönsä ja yhteiskuntaan. Osallisuuden toteutuminen edellyttää yhteisöön kuulumisen ja siinä toimimisen lisäksi myös tunnepohjaista kokemusta yhteisön osana olemisesta ja siihen kuulumisesta, oli sitten kyseessä paikallinen lähiyhteisö tai laajempi abstrakti yhteisö. Näin ollen myös osallisuuden edistäminen on enemmän kuin pelkästään osallistumisen edistämistä, sillä osallistuminen itsessään ei automaattisesti tuota osallisuutta. (Nivala & Ryyänen 2013.)

Osallisuus on aina yksilön subjektiivinen kokemus (esim. Hakkarainen & Malinen 2017). Osallisuus ja osallisuuden kokemukset kytkeytyvät kunkin ihmisen, osallistujan, ihmis-käsitykseen, henkilökohtaiseen elämismaailmaan ja identiteettiin. Toisaalta osallisuuden toteutumiseen vaikuttavat vahvasti myös yhteiskunnan rakenteet, joilla voidaan edistää osallisuutta, mutta pahimmillaan myös estää sen toteutumista. (Särkelä-Kukko 2014.)

Yhteiskunnan rakenteiden mahdollistaman **sosiaalisen osallisuuden** yksilöllisen kokemuksen syntymekanismia voidaan hahmottaa myös seuraavan kuvion (kuvio 1) kautta:

KUVIO 1. Sosiaalisen osallisuuden malli (Leemann & Hämäläinen 2016).

Yhteiskunnan lait ja säädökset, palvelut, sosiaaliset verkostot ja erilaiset markkinat ovat vuorovaikutuksessa yksilön kanssa ja parhaimmillaan toimivat yksilöä varten ja yksilön puolesta. Tällöin osallistuvalla yksilöllä syntyy henkilökohtainen ja tunneperäinen kokemus sosiaalisesta osallisuudesta eli yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisesta ja omien asioiden kulkuun vaikuttamisesta. (Leemann & Hämäläinen 2016.)

Sosiaalista osallisuutta voidaan edistää myös **asiakasosallisuuden** kautta, jolloin palvelujen muotoilussa pyritään asiakaslähtöisyyteen ja yksilön itsemääräämisoikeuden lisäämiseen ottamalla yksilö mukaan kehittämään omia palveluitaan ja palvelujärjestelmää. (Leemann & Hämäläinen 2016). Palvelujen yhteiskehittämisessä ilmenevä tasavertainen toimijuus voi esimerkiksi avartaa näkökulmia asenteisiin liittyen (Kähkönen 2016). Pidemmälle vietyinä asiakasosallisuuden yhteydessä voidaan puhua jopa palvelujen yhteistuotannosta, missä julkinen hallinto ja kansalaiset toimivat yhdessä ja kansalaiskumppanuuden kautta palveluita ei vain tuoteta kansalaisille vaan kansalaisten kanssa. (Tuurnas & Haverinen 2017).

Työelämäosallisuutta ja erityisesti palkkatyötä pidetään tärkeänä yhteiskunnallisen osallistumisen muotona ja hyvinvoinnin mahdollistajana (THL 2018). Työelämäosallisuutta edistetään osallistavan työllisyyspolitiikan kautta, missä tavoitteena on jokaisen oikeus työhön. Tällöin tarvitaan myös työelämäosallisuutta tukevia toimia, jotka auttavat työelämän ulkopuolella olevia ihmisiä siirtymään kohti avoimia työmarkkinoita ja pysymään siellä. Lisäksi tarvitaan osallistavia työmarkkinoita, jotka mahdollistavat myös ns. vaikeammassa asemassa olevien työllistymisen. (Raivio & Nykänen 2014.)

Työelämäosallisuuteen liittyen Isola ym. (2017) nostavatkin esiin pitkäaikaistyöttömien eettisen osallistamisen, joka on yhdistelmä yksilö- ja ryhmäpalveluita, sisältää vertaistukea, asiointiapua ja neuvontaa, on toiminnallista ja tarjoaa aineellisia toimintamahdollisuuksia ja mihin liittyvä työtoiminta rakentaa ”paikallista hyvää”. Edellisen kaltaiseen pitkäaikaistyöttömien eettiseen osallistamiseen liittyvän projektin kokemuksia tutkinut Koskela (2013) on y-amk opinnäytetyössään havainnut erityisesti ryhmätoimintojen tukevan yksilön kokonaisvaltaista kokemuksellista hyvinvointia.

Työelämäosallisuutta tavoiteltaessa voidaan työllistymispolun alkuvaiheissa hyödyntää erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla sosiaalista kuntoutusta, missä niin ikään korostuvat paikallisuus ja paikallisyhteisön sekä sosiaalisten verkostojen huomioiminen

ja hyödyntäminen nuoria ihmisiä tuettaessa (Romakkaniemi ym. 2018). Myös kuntouttava työtoiminta voi edistää osallisuutta merkityksellisen ja mielekkään tekemisen, uuden oppimisen ja arjen jäsentymisen kautta sekä tarjoamalla yhteenkuuluvuuden ja arvostetuksi tulemisen kokemuksia. Yksilön näkökulmasta osallisuuden tunnetta voi erityisesti vahvistaa työtoiminnan opinnollistamisen myötä myönteisenä näyttäytyvä tulevaisuus. Työtoiminnalla voi toisaalta olla osallisuuden näkökulmasta myös päinvastaisia vaikutuksia, mikäli yksilö ei löydä sopivaa roolia toiminnasta ja työtoiminta näyttää ennemminkin osallistumisen pakkona. (Mäntyneva & Hiilamo 2018.) Hankalassa työmarkkina- asemassa olevien työttömienkin palveluissa tulee siis asiakasosallisuuden lisäämiseksi panostaa asiakkaiden roolin vahvistamiseen palveluiden kehittämisessä (Virta 2016).

Osallisuuden kokemuksellisia, toiminnallisia ja yhteisöllisiä ulottuvuuksia ikäihmisten kohdalla tutkineen Alasen (2016) mukaan niin asiakkuudessa kuin vertaisuudessaakin tapahtuvien kohtaamisten kautta rakentuva osallisuus on ikääntyneiden terveyttä edistävä voimavara. Suur-Uski (2016) katsoo osallisuutta edistämällä voitavan kaventaa terveyseroja. Rouvisen ja Wileniuksen (2014) mukaan osallisuus on väestötasolla yhteydessä paitsi terveyteen, myös terveyden tasa-arvoon. Niin ikään osallisuuteen kytkeytyvän sosiaalisen pääoman on todettu väestötutkimusten perusteella korreloivan hyvän terveyden ja pitkän eliniän kanssa. Sosiaalinen pääoma onkin yhteisön ominaisuus, mistä hyötyvät sekä yhteisö että siihen kuuluvat yksilöt. (Hyypä 2011.)

Työttömyys ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyys kytkeytyvät läheisesti heikentyneeseen terveydentilaan ja sitä kautta työkykyyn (Kerätär 2016). Terveyteen liittyvät tekijät taas voivat joko vahvistaa tai heikentää osallisuuden kokemusta. Taulukossa 1 on nähtävissä, miten yksilötasolla fyysiset terveysongelmat voivat estää osallistumisen ja heikentää osallisuutta ja vastaavasti hyvät elämäntavat vahvistaa sitä. Psykkisen terveyden osalta esimerkiksi heikot elämäntaito- ja sosiaaliset taidot heikentävät ja myönteinen itsetunto ja empatiakyky vahvistavat osallisuutta. Yhteisötasolla yksinäisyyden kokemukset tai erilaisiin yhteisöihin kuulumisen ja niissä toimimaan kykeneminen vaikuttavat osallisuuden tasoon. Yhteiskunnallisella tasolla perusturvallisuuden ja yhteiskuntaan kuulumisen tunne sekä perustarpeiden täyttyminen vahvistavat osallisuuden kokemusta ja palveluiden tai tukiverkkojen ulkopuolelle jääminen tuottavat osattomuuden kokemuksen. (Rouvinen & Wilenius 2014.)

TAULUKKO 1. Osallisuuden kokemusta vahvistavat ja heikentävät terveyteen liittyvät tekijät (Rouvinen-Wilenius 2014).

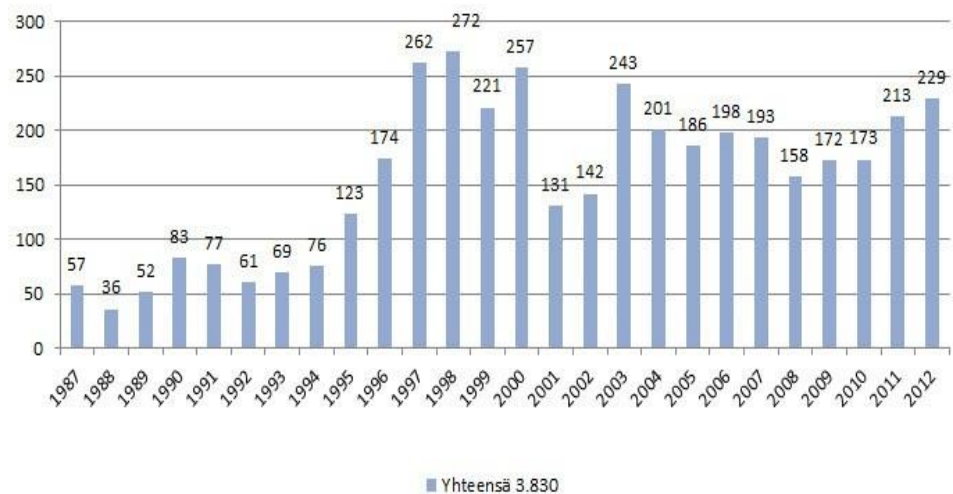
<i>Tarkastelutaso</i>	<i>Terveyden ulottuvuudet</i>	<i>Osallisuus</i>
Yksilötaso	Fyysinen terveys	<ul style="list-style-type: none"> Osallisuutta vahvistavat hyvä terveys, elämäntavat (liikunta, lepo ym.). Osallisuutta heikentävät mahdollisesti esim. sairaudet tai vammat, jotka estävät esim. liikkumisen tai osallistumisen tai johtavat syrjäytetyksi tulemiseen.
	Psyykinen/ emotionaalinen terveys	<ul style="list-style-type: none"> Osallisuutta vahvistavat esim. myönteinen itsetunto, kyky ilmaista tunteita tarkoituksenmukaisella tavalla, kyky ymmärtää muiden tunteita ja muiden tunnetiloja sekä ratkaista elämässä eteen tulevia ongelmia. Osallisuutta heikentävät esim. heikot elämäntaitotaidot, huonot sosiaaliset taidot ja kielteinen itsetunto sekä kyvyttömyys kokea/ilmaista tunnetiloja (iloa, surua, pettymystä).
Yhteisötaso	Sosiaalinen terveys	<ul style="list-style-type: none"> Osallisuutta vahvistavat yhteisöön (esim. perhe, ystäväpiiri, työyhteisö) kuulumisen tunne, kyky tulla toimeen omassa yhteisössä, sääntöjen tunnistaminen, itsensä tarpeelliseksi kokeminen ja valintojen tekemisen mahdollisuuden kokeminen. Osallisuutta heikentävät mm. yksinäisyyden kokemus, omien tunteiden ja kokemusten vähättely suhteessa muiden kokemuksiin, kokemus vähäisistä mahdollisuuksista tehdä valintoja ja heikot sosiaaliset taidot.
Yhteiskunnan taso	Yhteiskunnallinen terveys	<ul style="list-style-type: none"> Osallisuutta vahvistavat turvallisuuden tunne, kokemus tyydyttävästä perustarpeiden (esim. asuminen, ravinto) täyttymisestä ja kuulumisen tunteesta yhteiskuntaan, jonka jäsen on. Hyvät kokemukset hyvinvointi- ja terveyspalveluista ja riittävä toimeentulo vahvistavat osallisuutta. Osallisuutta heikentävät osattomuuden kokemus hyvinvointi- ja peruspalveluista kuten terveyspalveluista, asunnosta, riittävästä toimeentulosta sekä osattomuuden kokemus yhteiskunnan jäsenyydestä.

4.2 Osuustoiminta

Maailmanlaajuisesti osuustoiminta on ottanut paikkansa monellakin yhteiskunnan sektorilla, toimien usein muun muassa tasa-arvon, demokratian, ekologisesti kestävänsä kehityksen ja oikeudenmukaisemman markkinatalouden puolestapuhujana (Heiskanen ym. 2012). Osuuskunnat ovat myös osoittaneet taloudellisen kestäväyhtensä ja sitkeytensä finanssikriisienkin aikana (Birchall & Hammond-Ketilson 2009, Roelants ym. 2012).

Suhteellisesti tarkasteltuna Suomi on maailman osuustoiminnallisimaa ja osuuskunta on laajimmin omistettu yritysmalli Suomessa, vaikkakaan nuorempien ikäluokkien parissa ei osuustoimintaa enää tunneta niin hyvin (Puusa & Hokkila 2014). Osuustoiminnalla onkin ollut merkittävä rooli suomalaisen yhteiskunnan rakentamisessa; 1900-luvun alussa perustetut osuuskunnat mm. kaupan, pankkitoiminnan ja vakuutustoiminnan aloilla ovat kasvaneet valtavasti ja toimineet työllisyyden ja terveen kilpailun lisääjinä Suomessa. Lisäksi osuustoiminta on auttanut pitämään maaseutua asuttuna ja edistänyt maalaisväestön taloudellisen ja sosiaalisen aseman kehittymistä sekä turvannut elintarvikemavaraisuutta ja kotimaista omistajuutta tärkeillä sektoreilla. Demokratian ja tasa-arvon edistämisen kautta osuustoiminta on suorastaan ollut luomassa perustaa Suomen demokraattiselle hyvinvointiyhteiskunnalle. (Virtanen 2012.)

PELLERVO Perustetut osuuskunnat

KUVIO 2. Suomessa perustetut osuuskunnat vuosina 1987-2012 (Pellervo 2018c).

Kuten kuvioista 2 näkyy, on uusia osuuskuntia perustettu Suomessa 1990-luvun loppupuolelta alkaen melko tasaiseen tahtiin yli 200 vuodessa, lukuun ottamatta taloudellisten kriisien jälkeisiä vuosia 2001-02 ja 2008-10 (Pellervo 2018c). Suomessa oli 2.7.2018 yhteensä 4287 osuuskuntaa (Patentti- ja rekisterihallitus 2018).

Sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalvelujen sektorilla yksityisten yritysten ja julkisten instituutioiden väliin on enenevässä määrin alkanut ilmaantua yhteiskunnallisia yritysmuotoja, kuten osuuskuntia, ja 2000-luvulla näiden yritysmuotojen merkitys ja rooli myös ihmisten työllistäjänä on kasvanut (Borzaga ym. 2014). Yhteiskunnalliset yritykset pyrkivät taloudellisesti kannattavan liiketoiminnan kautta ratkaisemaan yhteiskunnallisia ongelmia (Moilanen ym. 2014).

Osuustoiminta on taloudellista, sosiaalista ja/tai kulttuurista toimintaa, joka tapahtuu osuuskunnan puitteissa (Pellervo 2018a). Osuuskuntalain (421/2013) 5§:n mukaisesti ”osuuskunnan toiminnan tarkoituksena on jäsenten taloudenpidon tai elinkeinon tukemiseksi harjoittaa taloudellista toimintaa siten, että jäsenet käyttävät hyväkseen osuuskunnan tarjoamia palveluita”. Käytännössä osuuskunnasta voi saada hyötyä joko osallistumalla sen toimintaan tai käyttämällä hyväkseen sen tarjoamia palveluja; osuuskunnan jäsen voi siis olla asiakassuhteessa omistamaansa osuuskuntaan kuluttajana, tuottajana tai palvelusten käyttäjänä (Pellervo 2018b).

Osuustoiminnan periaatteita ovat vapaaehtoinen ja avoin jäsenyys, demokraattinen jäsenhallinto, jäsenten taloudellinen osallistuminen, itsenäisyys ja riippumattomuus sekä vastuu toimintaympäristöstä. Tämä tarkoittaa, että jäsenyyttä ei rajata sukupuolen, uskonnon, poliittisen sitoumuksen tms. mukaan, jäsenet osallistuvat demokraattisesti ja aktiivisesti päätöksentekoon ja pääoman kartuttamiseen ja toiminta on kestävä kehityksen mukaista. Osuuskunnan perusarvoja ovat omatoimisuus, omavastuisuus, demokratia, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja solidaarisuus. Osuuskunnan eettisiä arvoja ovat rehellisyys, avoimuus, yhteiskunnallinen vastuu ja muista ihmisistä välittäminen. (Pellervo 2018a.)

Osuuskunta on yritysmuotona joustava ja soveltuu eri toimialoille, perustaminen edellyttää vähintään kolmen henkilön, yrityksen tai yhteisön mukanaoloa ja laissa ei ole määritelty minimipääomaa, jolloin perustaminen ei välttämättä edellytä suuria alkuinvestointeja. Osuuskunnassa jäsenillä eli omistajilla on lähtökohtaisesti jokaisella yksi tasa-arvoinen ääni kun päätetään osuuskunnan asioista. (Pellervo 2018a.) Osuuskunnissa toimintaa ohjaavat lakiin perustuvat viralliset säännöt (Osuuskuntalaki 421/2013), mutta käytännössä säännöt voidaan muotoilla melko joustavasti kunkin osuuskunnan tarpeisiin sopiviksi, jolloin osuuskunnan sisäisten ohjesääntöjen ja käytäntöjen kautta tapahtuu tosiasiallinen vallan jakautuminen ja käyttö (Miettinen 2001).

Osuustoiminnassa monimuotoisuus ja erilaisuus ovat sisäänrakennettuina niin toimialojen kirjon kuin jäsentenkin suhteen; tekijät voivat olla eri sukupuolten, sukupolvien ja alojen edustajia, joilla kullakin on oma yksilöllinen tilanteensa ja taustansa. Parhaimmassa tapauksessa osuuskunta onkin yhdistelmä yksilöllisiä mahdollisuuksia ja ryhmän tuomaa voimaa, ihmiset oppivat toisiltaan ja tukevat toisiaan, vaikkakin jokainen toimii omavastuullisesti ja viime kädessä oman toimeentulon turvaaminen ja menestyminen riippuvat omasta aktiivisuudesta. (Puusa & Hokkila 2014.)

Monimuotoisuutta ja erilaisuutta yhdistelevän luonteensa kautta osuuskunnat soveltuvat hyvin myös vajaakuntoisten ja osatyökykyisten ihmisten työllistämisen välineiksi (Ek & Vättö 2018, Vamlas 2018) sekä esimerkiksi eri koulutusasteiden oppilaitosten ylläpitämiseksi alustoiksi, missä opiskelijat voivat harjoitella yrittäjyyttä, ammattiosaamista ja työelämätaitoja sekä ansaita rahaa työtä tekemällä (Troberg & Hytinkoski 2018). Myös vanhushpalveluissa on Suomessa ja ulkomailla käytössä erilaisia osuustoiminnallisia palvelumalleja: vanhushpalvelualan ammattilaisten työ- ja asiantuntijaosuuskuntia, alan yrittäjien markkinointiosuuskuntia, palvelujen käyttäjäosuuskuntia, paikallisyhteisöjen palveluosuuskuntia ja moniomistajiusmalliin perustuvia hybridiosuuskuntia. Lähtökohtaisesti osuustoiminnalliset palvelumallit tukevat käyttäjälähtöisyyttä; esimerkiksi palvelujen käyttäjäosuuskunnassa asiakas ei ole pelkästään asiakas vaan palveluun aktiivisesti osallistuva käyttäjä-tuottaja. Lisäksi osuustoiminnallisissa palvelumalleissa korostuvat henkilöstön asema ja sitoutuminen pitkäjänteiseen paikalliseen kehittämiseen. (Hagen ym. 2014.)

5 MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS

Tämä työelämälähtöinen opinnäytetyö on luonteeltaan tutkimuksellinen kehittämishanke. Alussa jäsenellään teoreettista viitekehystä osallisuudelle ja osuustoiminnalle. Seuraavaksi selvitetään VTS-kotien asukkaiden kiinnostus osallisuutta lisäävää osuuskuntaa ja siinä toimimista kohtaan toteuttamalla kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen piirteitä sisältävä lomakekysely ja sen tuottaman aineiston kuvaileva analyysi. Asukkaiden osaamista selvitetään lomakekyselyyn sisältyvän avoimen kysymyksen tuottaman kvalitatiivisen eli laadullisen aineiston ja siihen liittyvän aineistolähtöisen sisällön analyysin avulla. Sitten organisoidaan aiheesta kiinnostuneiden asukkaiden kanssa yhteiskehittämisen työpaja, kvalitatiiviseen metodiin nojaavine dokumentaatioineen. Lopuksi muotoillaan kaikkien edellä mainittujen pohjalta tutkimuksellisen kehittämishankkeen tuotos: osallisuutta lisäävän osuuskunnan toimintamalli (liite 1).

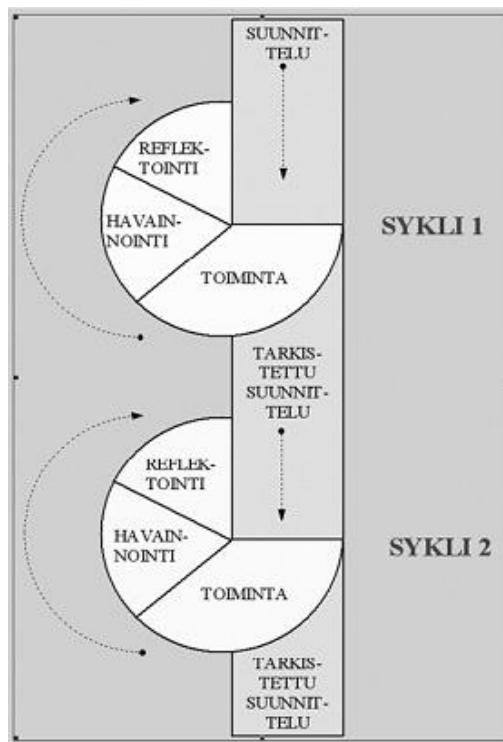
5.1 Tutkimuksellinen kehittämishanke

Tutkimuksellinen kehittämistoiminta asemoituu perinteisen tieteellisen tutkimuksen ja organisaatiossa toteutettavan projektityön välimaastoon. Kun tutkimustyössä empirisen aineiston keruu ja analysointi tapahtuvat tiukkojen tieteellisten konventioiden mukaisesti, projektityölle ei lähtökohtaisesti aseteta vastaavanlaisia tietoperustaan, käsitteisiin ja teoriaan liittyviä vaatimuksia. Tutkimukselliseen kehittämistoimintaan taas voi sisältyä tutkimuksellisia elementtejä tai osioita, joiden tiedonkeruu- ja analyysivaiheissa noudatetaan tieteen tekemisen periaatteita ja kehittämistoiminnan tulee nojautua lähteisiin perustuvaan käsitejärjestelmään, mutta kokonaisuutena prosessi on kuitenkin hieman ketterämpi kuin perinteisessä akateemisessa tutkimustyössä. (Salonen 2013.)

Tutkimuksellista kehittämistoimintaa lähellä olevalle toimintatutkimukselle luonteenomaista on tutkijan interventio, käytännönläheisyys, osallistavuus, reflektiivisyys ja prosessimaisuus; tarkoitus on ”tutkia sosiaalista todellisuutta, jotta sitä voitaisiin muuttaa” ja toisaalta ”muuttaa todellisuutta, jotta sitä voitaisiin tutkia”. Päämääränä on käytännön hyöty, osallistujien valtautuminen, emansipaatio ja käyttökelpoisen tiedon lisääntyminen. Tutkija on samalla osallistuja, joka tekee tarkoituksellisen intervention tutkimuskohte-

seen, näkökulma on subjektiivinen ja aktiivinen. Tutkimustehtävät ovat luonteeltaan kehittämisen- ja tiedonmuodostustehtäviä ja pyrkimyksenä on kehittää osanottajien tietoja, käytännöllistä osaamista ja asiantuntemusta. Tutkimuksen tapa on narratiivinen, perustuen kronologisesti etenevään loogiseen juoneen, joka tuo esiin kausaalisuhteita ja ihmisten tarkoituksia ja päämääriä. (Heikkinen, 2008.)

Toimintatutkimuksen prosessille tunnusomaista on syklisyys (kts. kuvio 3), missä vuorottelevat suunnittelu-, toiminta-, havainnointi- ja reflektointivaiheet (Linturi 2003).

KUVIO 3. Toimintatutkimuksen syklit (Linturi 2003).

Kuten toimintatutkimuksessa, myös tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa tavoitellaan tiedon tuottamisen lisäksi konkreettista muutosta. Kehittämisprosessi muodostuu tehtäväkokonaisuuksista, jotka voidaan jaotella esimerkiksi seuraavalla tavalla: perustelu, organisointi, toteutus, arviointi ja tulosten levittäminen. Perusteluvaiheessa määritellään toiminnan lähtökohdat ja motiivit; kyseessä voi olla negatiivisen ongelman korjaamisen kautta tapahtuva toiminnan kehittäminen tai kokonaan uuden käytännön tai tulevaisuuden ihannekuvan tavoittelu. Organisointivaiheessa kehittämistoiminnalle määritellään keskeiset toimijatahot ja käytössä olevat resurssit. Toteutusvaiheessa olennaista on ideoinnin ja priorisoinnin jälkeen tapahtuva konkreettinen kokeilutoiminta ja siitä saatavat käytän-

nön kokemukset, joiden avulla taas voidaan tehdä arviointia ja tarvittavia suunnanmuutoksia. Tulosten levittämisen tai juurruttamisvaiheeseen sisältyy usein tuotteistamista ja mallintamista, mikä voi myös olla oma erillinen prosessinsa. (Toikko & Rantanen 2009.)

Tutkimuksellinen kehittämishanke voidaan vaihtoehtoisesti vaiheistaa myös näin: aloitusvaihe eli idea hankkeesta, suunnitteluvaihe eli hankeidean kirkastaminen, esivaihe eli kentälle siirtyminen, työstövaihe eli käytännön toteutus, tarkistusvaihe eli arviointi, viimeistelyvaihe eli hiominen ja karsiminen, sekä valmiin tuotoksen vaihe mihin sisältyy päätös, esittäminen ja levitys (Salonen 2013).

Yhteiskehittämisen avulla pyritään saamaan palveluiden käyttäjien tarpeet ja toiveet huomioitua paremmin palveluita suunniteltaessa ja kehitettäessä. Tähän voidaan päästä jos palveluiden käyttäjät ovat aktiivisina toimijoina asiantuntijoiden ja ammattitoimijoiden rinnalla jo kehittämisprosessin alusta asti. (Pöyry-Lassila 2017.)

Yhteiskehittäminen on fyysisessä tai virtuaalisessa yhteisössä tapahtuvaa ihmisten keskinäistä tavoitteellista yhteistyötä, missä kehittämisen kohteena voi olla esimerkiksi strategia, liikeidea tai toimintatapa. Yhteiskehittämisen edellytyksiä ovat muun muassa tasavertainen osallistuminen, osallistujien kuuleminen sekä erilaisuuden ja erilaisten mielipiteiden hyväksyminen. Työskentelyssä pyritään edellä mainitut erilaisuudet huomioiden löytämään yhteinen tavoite ja valjastaa erilaisia osaamisia ja näkökulmia sen toteuttamiseksi. Eteneminen tapahtuu konkreettisesti tekemällä; kokeillen, onnistuen ja epäonnistuen ja samalla oppien. Yhteiskehittämisessä sovelletaan erilaisia työskentelymenetelmiä, oikeanlaisia tiloja ja ohjausta hyödyntäen. Lisäksi yhteiskehittämisessä opetellaan huomioimaan eri osallistujien tunteita ja kunkin tilanteen tunneilmapiiriä sekä toimimaan muita syyllistämättä, kunnioittavasti ja kannustavasti. (Agilemobile 2018.)

Kehittämishankkeen tuloksena syntyvä tuotos voi olla esimerkiksi uusi toimintamalli tai -tapa, joka on aiempaa parempi tai täysin uusi. Opinnäytetyöraportti on kokonaiskuvaus, mistä käy ilmi kehittämistoiminnan ymmärrys, alakohtainen ammatillisuus ja tekijän oma oppineisuus. (Salonen 2013.) Tässä opinnäytetyössä yhdistyvät edellä kuvatut sekä toimintatutkimukselle että tutkimukselliselle kehittämistoiminnalle luonteenomaiset piirteet, kuten tutkijan interventio, käytännönläheisyys, prosessimaisuus ja konkreettisen muutoksen tavoite sekä toivottavasti myös osallistujien valtaistuminen ja käyttökelpoisen tiedon lisääntyminen. Käytännön syistä opinnäytetyössä ei sen sijaan toteudu varsinainen

toimintatutkimuksen syklisyys, vaan enemmänkin kyseessä on lineaarisesti ideasta lopputuotokseen etenevä kehittämishanke erilaisine vaiheineen, vaikkakin jokaisen vaiheen välissä toteutetaan toimintatutkimuksen hengessä reflektiota ja tarvittavia suunnantarkistuksia. Hankkeen tekijästä puhuttaessa tarkoitetaan jatkossa tämän opinnäytetyön tekijää. Seuraavassa taulukossa 2 on Salosen vaiheistusta (2013) mukailten kuvattu tutkimuksellisen kehittämishankkeen vaiheet tiivistettynä yhteen taulukkoon:

TAULUKKO 2. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen kuvaus.

Aika	Vaihe	Toimijat	Tuotos
2017-18	Idean hahmottuminen, mindmap- yhteenveto, henkilöstön ideariihi	VTS-asukkaita, VTS-työntekijöitä, hankkeen tekijä	Mindmap osallisuutta lisäävästä osuuskunnasta, tehtävälista
4-5/2018	Tiedonkeruu ja suunnittelu	Hankkeen tekijä	Tutkimussuunnitelma ja kirjallisuuskatsaus
4-5/2018	Sähköinen lomakekysely (7892 sähköpostia) osana Koklaamo-työpajasarjaa	VTS-asukkaat, joiden s-postiosoite tiedossa (7892)	Vastausaineisto N=432
6-7/2018	Vastausaineiston analysointi ja työpajatyöskentelyn suunnittelu	Hankkeen tekijä	Frekvenssit, grafiikat, sisällönanalyysi laadullisesta aineistosta
8/2018	Yhteiskehittämisen työpajasta kiinnostuneiden ja sopivan ajankohdan kartoitus (405 sähköpostia)	Hankkeen tekijä	43 sähköpostivastausta työpajatyöskentelystä alustavasti kiinnostuneilta
9/2018	Työpajakutsut ja ilmoittautumislinkki sähköpostitse (43)	Hankkeen tekijä	15 sähköistä ilmoittautumista työpajaan
10/2018	Yhteiskehittämisen työpaja (3 tuntia)	Hankkeen tekijä, 3 VTS-kotien työntekijää, osuuskunta-asiantuntija, 9 VTS-asukasta	Tiedon lisääntyminen, asukkaiden omat profiilikuvaukset, Business Model Canvas
11-12/2018	Opinnäytetyöraportin ja osallisuutta lisäävän osuuskunnan toimintamallin työstäminen ja esitys	Hankkeen tekijä	Opinnäytetyöraportti ja osallisuutta lisäävän osuuskunnan toimintamalli

5.2 Aineiston keruu

Tutkimukselliselle kehittämistoiminnalle tyypillistä ovat moninaiset kehittämis- ja tiedonhankintamenetelmät (Salonen 2013). Tässä tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa hyödynnetään aineiston keruussa sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä; lomakekyselyä (liite 2), joka sisältää kvantitatiivisiin menetelmiin nojautuvia monivalintakysymyksiä ja kvalitatiivista näkökulmaa edustavia avoimia kysymyksiä. Kvalitatiivisena aineistona hyödynnetään myös VTS-kotien asukkaiden kanssa järjestettävään yhteiskehittämisen työpajaan sisältyvän Business Model Canvas –työskentelyn kirjallista tuotosta. Kyselylomakkeen laatimisessa ei ole systemaattisesti hyödynnetty mitään olemassa olevaa teoreettista viitekehystä, kuten yleensä tapana on (Vilkkä 2015). Yleishyödyllisen vuokrayhteisön asukkaiden osuuskunta on kyselyn aihepiirinä uusi ja näin päädyttiin vain hankkimaan tarpeellista tietoa tutkimuksellisen kehittämishankkeen toteutusta ja osuuskunta-hankkeen jatkotyöskentelyä silmällä pitäen. Kyselylomakkeen muotoilussa käytettiin kuitenkin apuna jo ennen varsinaisen tutkimuksellisen kehittämishankkeen aloittamista kerättyä laadullista aineistoa VTS-kotien henkilökunnan ideariihestä, mikä esitellään tiivistetysti luvussa 6.1. Varsinainen lomakekysely VTS-kotien asukkaiden kiinnostuksesta osuuskunnan toimintaa ja siinä toimimista kohtaan toteutetaan osana Tampereen kaupungin Koklaamo –yhteiskehittämisen työpajasarjaa, missä VTS-kodit tuo alustavan osuuskuntaidean työstettäväksi ja edelleen kehitettäväksi, eri alojen asiantuntijat toimivat sparraajina ja fasilitaattorit organisoivat käytännön toimintaa (Koklaamo 2018). Lomakekyselyn tuloksia esitellään tiivistetysti viimeisessä Koklaamon työpajatilaisuudessa, mutta käytännössä lomakekyselyn toteuttaminen kaikkine vaiheineen tapahtuu tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen tekijän toimesta ja yksityiskohtaisempia tuloksia ei kirjallisesti julkaista muissa yhteyksissä kuin tässä opinnäytetyössä. Koklaamo-työpajatyöskentelyssä kertynyttä muuta aineistoa ei ole julkaistu, mutta aineisto on hankkeen tekijän hallussa; aineistoa ei kuitenkaan muun muassa jäsenmättömyytensä vuoksi esitellä tulososiossa osana varsinaisen tutkimuksellisen kehittämishankkeen aineistoa.

Kvantitatiivisen eli määrällisen tiedon keruussa hyödynnetään usein strukturoituja vaihtoehto- ja monivalintakysymyksiä sisältävää kyselylomaketta. Olennaista tutkimuksen onnistumisen näkökulmasta on riittävän suuri ja monipuolinen otanta, joka edustaa tutkittavaa perusjoukkoa tarpeeksi hyvin. Jotta tutkittavasta ilmiöstä saadaan riittävä kuva,

tulee kiinnittää huomiota kyselyssä käytettäviin mittareihin ja kysymysten ymmärrettävään ja johdonmukaiseen muotoiluun. (Valli 2015.) Lisäksi onnistuneeseen tutkimusprosessiin sisältyy aina kyselylomakkeen testaaminen (Vilkka 2007).

Tähän opinnäytetyöhön sisältyvässä kyselylomakkeessa käytetään monivalintakysymysten ohella myös mukailtuun Likertin asteikkoon perustuvia kysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Likertin mielipideasteikko on yleensä viisi- tai seitsemänportainen valmiiksi nimetty asteikko joko nousevassa tai laskevassa skaalassa; erittäin paljon – erittäin vähän tai täysin eri mieltä – täysin samaa mieltä –tyyppisin ääripäin ja keskellä mahdollisesti en osaa sanoa –vaihtoehto. (Valli 2015.) Kvalitatiiviseen tutkimusmetodiin nojaavien avointen kysymysten tarkoituksena on mahdollistaa vastaajille omien näkökulmien esiintuominen, mitkä voivat olla hyvinkin toisenlaisia kuin tutkijalla. (Hirsjärvi ym. 2012).

Työpajatyöskentely (workshop) on ryhmätyöskentelymenetelmä, missä ihmiset kokoontuvat yhdessä luomaan ja ideoimaan esimerkiksi uusia toimintatapoja tai –malleja tai kehittämään olemassa olevaa toimintaa. Työpajatyöskentelylle ei ole olemassa yleispätevää toteuttamistapaa tai –kaavaa, millä takuuvarmasti päästään menestyksekkääseen lopputulokseen, sillä jokainen työpaja on aina paikalla olevien ihmisten myötä ainutlaatuinen ja osallistujien persooniin sekä toimintaan sidonnainen tapahtuma ja kokemus. Olennaista on kuitenkin hyvä etukäteissuunnittelu ja sen noudattaminen. Parhaimmillaan työpajatyöskentely paitsi auttaa varsinaisen asian käsittelyssä ja ongelmanratkaisussa, myös kohtaa toimijoiden yhteishenkeä. (Ahtinen 2014.)

Business Model Canvas eli liiketoimintamalli –taulu on yksi yhteiskehittämisen menetelmä tai työkalu, missä organisaatiolle tärkeät osa-alueet on jaoteltu yhdeksään segmenttiin, joita ovat arvolupaus (value proposition), asiakassegmentit (customer segments), asiakassuhteet (customer relationships), kanavat (channels), keskeiset resurssit (key resources), keskeiset aktiviteetit (key activities), keskeiset kumppanit (key partners), tulovirrät (revenue streams) ja kustannusrakenne (cost structure). (Tuulaniemi, 2011.)

Kuviossa 4 esiteltävässä Business Model Canvas -taulussa arvolupaus on liiketoimintamallin ytimenä ja siinä arvioidaan asiakkaiden hyötymistä palveluista tai tuotteista. Asiakassegmenteissä pyritään tunnistamaan asiakkaat ja asiakasryhmät ja tarvittaessa jaottelemaan ryhmiä erilaisten ominaisuuksien perusteella. Asiakassuhteet –osiossa jaotellaan asiakkuuksia esimerkiksi vanhoihin, uusiin ja tuleviin. Kanavissa pohditaan asiakkaiden

tavoittamista eri keinoin ja keskeisissä resursseissa tunnistetaan arvolutupauksen toteuttamisen kannalta oleellisimpia aineellisia ja aineettomia resursseja. Keskeiset aktiviteetit kuvaavat organisaation tärkeimpiä toimintoja ja keskeisissä kumppaneissa sananmukaisesti tärkeimpiä yhteistyökumppaneita. Tulovirroissa pohditaan hinnoittelua ja kustannusrakenteesta liiketoiminnan kustannuksia. (Holma 2016.)

KUVIO 4. Business Model Canvas (Holma 2016).

Tähän tutkimukselliseen kehittämishankkeeseen sisältyvästä yhteiskehittämisen työpa-
jasta ja BMC-työskentelystä kertyvä aineisto esitellään tiivistetysti luvussa 6.4. ja siihen sovelletaan ymmärtämiseen pyrkivää analyysimenetelmää (Hirsjärvi ym. 2012).

5.3 Aineiston analysointi

Tutkimukselliseen kehittämistoimintaan lukeutuvassa opinnäytetyössä noudatetaan ai-
neistojen käsittelyn ja analyysin osalta perinteisiä tieteen tekemisen sääntöjä, mutta kä-
sittely- ja analyysitapoja ei välttämättä kuvata raportissa yhtä perusteellisesti. Esittelyn
on kuitenkin oltava selkeä ja tuotosta palveleva ja eri menetelmien ja vaiheiden kuvausten
on muodostettava yhtenäinen ja ulkopuolisenkin lukijan ymmärrettävä kokonaisuus.
Kvantitatiivisen kyselyaineiston osalta ei pyritä tilastollisiin menetelmin osoittamaan syy-
seuraus –suhteita, vaan kuvailu ja vertailu frekvenssien ja prosenttien avulla riittää. (Sa-
lonen 2013.)

Tässä opinnäytetyössä kvantitatiivisen aineiston analyysissä pyritään kuvailevan tilasto-
analyysin keinoin kuvailemaan ja tiivistämään määrällisten muuttujien jakaumia, mutta

yleistyksiä laajempaan perusjoukkoon ei tehdä (KvantiMOTV 2018). Frekvenssien ja prosenttien avulla esiteltävien tulosten graafisen esityksen tulee olla selkeä ja havainnollistava eivätkä esteettiset seikat tule olla itsetarkoitus (Valli 2015).

Kvalitatiivisen aineiston osalta sovelletaan aineistolähtöistä sisällön analyysia. Aineistolähtöisessä analyysissä tavoitteena on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus, mm. aineistoa erittelemällä, teemoittelemalla, tyypittelemällä, redusoimalla eli pelkistämällä, luokittelemalla eli klusteroimalla ja abstrahoimalla eli kokoavia käsitteitä luomalla ja yläluokkia yhdistelemällä. Tarkoituksena on järjestää, tiivistää ja kuvailla tutkittavaa ilmiötä kadottamatta sen sisältämää olennaista informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2009.)

Kvalitatiivisen aineiston analyysi alkaa yleensä jo aineiston keruun yhteydessä ja tutkimus on luonteeltaan syklistä. Aineistosta pyritään saamaan yleiskuva lukemalla koko aineisto ja sen jälkeen aineistoon perehdytään ja sitä luokitellaan edelleen syklisesti. Luokittelujärjestelmä on usein aineistokohtainen eikä ole olemassa yhtä oikeaa tapaa tehdä luokittelukategorioita. Kvalitatiivisen aineiston analyysi päättyy kun aineistosta ei löydy enää uusia näkökulmia. (Seitamaa-Hakkarainen 2014.)

Vaihtoehtoisesti analyysimuotona voisi olla myös teorialähtöinen tai teoriasidonnainen analyysi, joissa tutkimus nojaa lähtötilanteessa vahvemmin johonkin aiempaan teoriapohjaan (Vilkkä 2015). Tässä tutkimuksessa päädyttiin kuitenkin soveltamaan aineistolähtöistä sisällön analyysia sillä asukkaiden osaamista koskevan avoimen kysymyksen oli nimenomaisesti tarkoitus mahdollistaa vastaajille täysin vapaamuotoinen ja omista lähtökohdista ja vastaajan näkökulmasta muotoiltu vastaus, joista sitten sisällön analyysin keinoin kootaan ymmärrettävä kokonaisuus ja jota voidaan teoreettiseen viitekehukseen peilaten hyödyntää tutkimuksellisen kehittämishankkeen seuraavissa osioissa.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Koska tutkimuksellinen kehittämistoiminta asemoituu sekä metodologisesti että metodisesti tutkimuksen ja projektityön välimaastoon, ovat myös vaatimukset tutkimuksellisen kehittämistoiminnan luotettavuudesta ja eettisyydestä jotakin edellä mainittujen välillä.

Tutkimuksellinen kehittämistoiminta rakentuu yhtäältä käytännönläheisten kehittämisprojektien varaan, mutta toisaalta siihen kuitenkin sisältyy ainakin jonkinasteisia tieteellisen argumentaation ja laajemman yleistettävyyden vaateita. Tutkimus ei määrittele kehittämistä, mutta palvelee sitä muun muassa menetelmien ja analyttis-tieteellisen ajattelutavan muodossa. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa pitäisi kuitenkin aina pyrkiä käytännöllisyyteen ja tulosten hyödynnettävyyteen. (Toikko & Rantanen 2009.)

Perinteisesti tutkimusmenetelmien luotettavuuteen liittyvässä metodikirjallisuudessa puhutaan validiudesta ja reliaabeliudesta (Hirsjärvi ym. 2012) tai validiteetista ja reliabiliteetista (Tuomi & Sarajärvi 2009). Validiudella tarkoitetaan sitä, että tutkimusmenetelmän tai mittarin avulla mitataan sitä, mitä on tarkoituskin, eli menetelmät ja mittarit antavat vastauksia tutkittavasta todellisuudesta siten kuin vastaajat sen käsittävät, eikä tutkijan toiminta aiheuta tulosten näyttäytymistä jollakin toisella tavalla. Reliaabeliudella tarkoitetaan tutkimuksen tai mittauksen toistettavuutta esimerkiksi uusimalla tutkimus tai toteuttamalla se kahden eri tutkijan toimesta tai useassa eri maassa. Validius ja reliaabelius liittyvät vahvasti kvantitatiiviseen tutkimusperinteeseen. (Hirsjärvi ym. 2012).

Kvalitatiivisen tutkimuksen osalta luotettavuuden kriteereitä on lähestytty useiden eri käsitteiden, kuten uskottavuuden, vastaavuuden, siirrettävyyden, luotettavuuden, tutkimustilanteen arvioinnin, varmuuden, riippuvuuden, vakiintuneisuuden, vahvistettavuuden ja vahvistuvuuden kautta (Tuomi & Sarajärvi 2009). Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa korostuvat kuitenkin ennen kaikkea tarkkuus ja todenmukaisuus tutkimuksen kaikissa vaiheissa; aineiston keruussa, analysoinnissa, tulkinnaissa ja raportoinnissa (Hirsjärvi ym. 2012). Mahdollisesti erilaisia menetelmiä yhdistelevän tutkimuksellisen kehittämistoiminnan yhteydessäkin edellytetään huolellisuutta ja läpinäkyvyyttä hankkeen eri vaiheissa ja lisäksi kehittämistoiminnassa tulee huomioida myös kriittinen näkökulma eikä keskittyä pelkästään hyvien käytäntöjen esiin tuomiseen (Toikko & Rantanen 2009). Lisäksi Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan luotettavuuden arvioinnissa on hyvä kiinnittää huomiota tutkimuksen kohteeseen ja tarkoitukseen, omiin sitoumuksiin tutkijana juuri kyseisessä tutkimuksessa, tutkimuksen tiedonantajiin ja tutkija-tiedonantaja –suhteeseen ja tutkimuksen keston. Tämän opinnäytetyön osalta pyritään toimimaan edellä kuvattujen luotettavuutta lisäävien periaatteiden mukaisesti, jolloin tutkimuksellisen kehittämishankkeen eri vaiheet toteutetaan ja raportoidaan mahdollisimman huolellisesti.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimuksellisen kehittämishankkeen tulokset jaoteltuna erilaisiin vaiheisiin, joita ovat kyselytulokset kvantitatiivisen aineiston osalta luvussa 6.1 ja 6.2, avoimen kysymyksen tuottaman kvalitatiivisen aineiston sisällön analyysi luvussa 6.3 sekä yhteiskehittämisen työpajan ja Business Model Canvas –ryhmätyöskentelyn kuvaus luvussa 6.4.

Ennen tutkimuksellisen kehittämishankkeen varsinaisten tulosten esittelyä kuvaillaan tiivistetysti asukasosuuskunnan varhaisen ideointivaiheen tuottamaa aineistoa 24.11.2017 järjestetystä VTS-kotien henkilökunnan ideariihestä, mihin osallistui 32 työntekijää (N=32). Aineistoa ei ole suunnitelmallisesti kerätty tutkimuksellista kehittämishanketta varten, mutta sitä päädyttiin hyödyntämään laadittaessa seuraavissa kohdissa esiteltävää lomakekyselyä. Ideariihen kautta koottiin useita (n=91) potentiaalisia palveluita ja työtehtäviä, joita osuuskunnan kautta voitaisiin mahdollisesti hankkia ja tuottaa asukkaiden voimin. Myöhemmin taulukon 3 listauksesta valikoitiin kymmenen keskenään erilaista asukaskyselyyn sisältyviksi esimerkeiksi.

TAULUKKO 3. VTS-kotien henkilöstön (N=32) ideariihi 24.11.2017 (n=91).

VTS-kotien henkilöstön ideariihi 24.11.2017		
askartelu-/mosaiikkikerho asumisen aikaiset remontit asuntoesittelyn ammattivalmennus asuntopiikan hoito atk/ällypuhelin-apu auton pesu, sisäpuhdistus, käsinvahaus autottomille sieni-/marjapöiminnat bändikerhot eläinhoitola (sijaishoito) grillihetket hiihdon opettaminen hiustenleikkaus huonekalujen kokoaminen huonekalujen kunnostus/entisöinti hyvät nettisivut/mobiilisovellus osuuskunnalle hävikki-ruoan koordiointi/jalostaminen ikkunoiden pesu iltapäiväkerhot lapsille (maksullinen) joukkueiden perustaminen eri lajeihin joululeipominen juhlien järjestäminen kahvila kauppa-apu/shoppailu-apu/asiointiapu kaupunkiväljely kaverikoira esim. vanhuksille kaveripalvelu/ystäväpalvelu kerhojen vetäminen kesätoitit nuorille kielten opetus	kiinteistöhuollon ammattivalmennus kiinteistökirpputori 1 kerta/kk kirjoittajakurssit kodin pikkukorjaukset koirapuisto kiinteistön alueelle korttelitalkkarit kotitalousneuvonta kuntosaliohjaus, personal trainer kuorotoiminta kynsien lakkaaminen kyytipalvelu lamppujen vaihto/asennus lapsikerhot (taide, käsityö, kitaransoitto) lasten tukihenkilö yh-perheissä lastentapahtumien järjestäminen leffailat leipominen lemmikien ulkoilutus (nuoret) liikuntakerhot, höntsyporukat, yhteislenkit lukupiiri musiikkitapahtumia/festareita muuttoapu nurmikonleikkaus lähialueiden omakotitaloihin näyttelyiden pystyttäminen olohuoneet kiinteistöille oman kiinteistön asuntoesittelyt tuntityönä ompelu, virkkaukset, kutominen; villasukat ja -paidat, matot painonhallinta/ravitsemusneuvonta perheiden tuominen yhteen	perunkirjat, juridiset palvelut piha-alueen hoito, haravointi, rikkaruohot pintakäsittelyalan työt ja tutkinnon osien suoritt. polkupyörähuolto jne. tuunaus polttopuiden teko ja myynti remonttipalvelut renkaidenvaihtopalvelu retkien järjestäminen roskakerrokset, rännien puhdistus, käsilumityöt shakkikerho siivouksen ammattivalmennus siivouspalvelut sisustusblogin ylläpito sisustustuotteiden valmistus ja myynti sos.turvaetuksien hakuapu street soccer -kenttä kiinteistöille talojen elävöittäminen talousneuvonta tanssikerho tapahtumien organisointi tavarankuljetus kierrätykseen/kaatopaikalle tulkkaukset tv-apu urheilutapahtumia/-turnauksia vaatekierrätys/tavaroiden kierrätys vanhojen tietokoneiden uusiokäyttö vanhusten/vammaisten liikuttaminen/ulkoilutus vapaaehtoistoiminnan koordiointi varaston tyhjennys VTS-markkinointituotteet yhteiskäyttöautot äiti-isä-lapsiryhmien vetäminen "juttuseura"

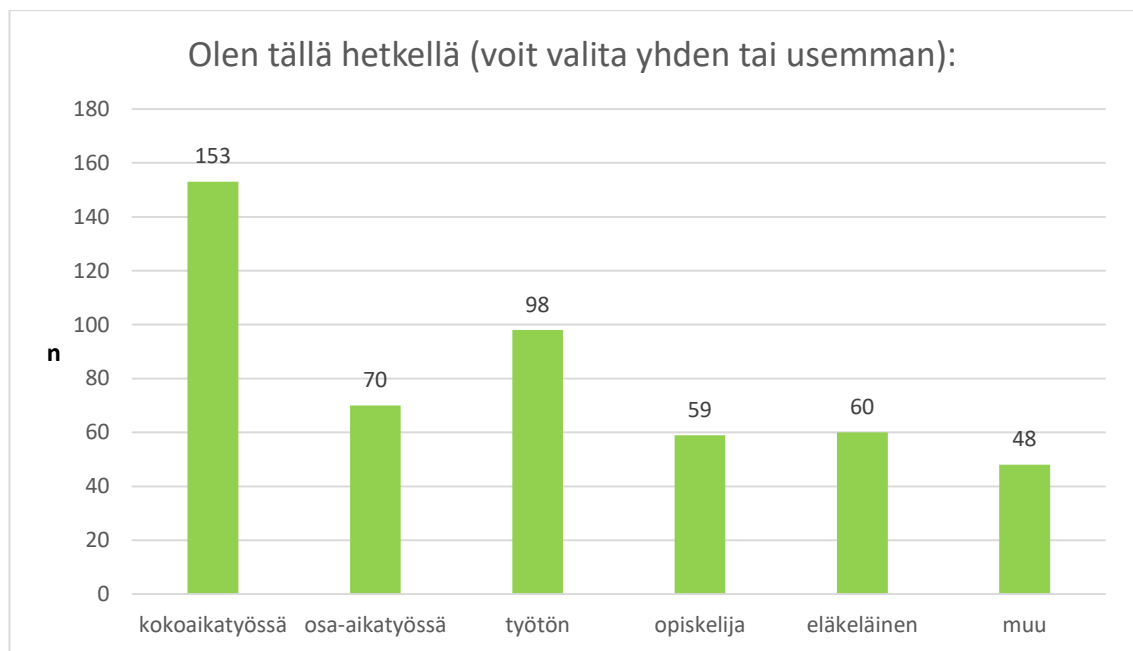
6.1 VTS-asukkaiden kiinnostus osuuskunnan tarjontaa kohtaan

VTS-kotien asuntokuntien ja samalla voimassa olevien vuokrasopimusten lukumäärä on noin 9000, asukkaiden lukumäärä noin 16500, joista noin 4000 on alaikäisiä. VTS:n tietojärjestelmässä oli kyselyhetkellä 7892:n vuokrasopimuksella olevan (täysi-ikäisen) asukkaan sähköpostiosoite, joihin lähetettiin luvussa 5.2 mainitun Koklaamo –työskentelyn osana 27.4.2018 osuuskunta-hankkeesta ja kyselystä kertova sähköpostiviesti. Näin ollen kyselytutkimus oli kokonaistutkimus sähköpostiosoitteen ilmoittaneiden asukkaiden/asuntokuntien osalta ja kaikki aikuiset asukkaat (noin 12 500) huomioiden otos oli 63 % perusjoukosta (esim. Vilka 2007). Sähköpostiviestiin sisältyi linkki VTS-kotien nettisivuille ja siellä olleeseen sähköiseen kyselyyn koskien osuuskunta-hanketta. Näin ollen vastaajan täytyi ensin avata sähköpostiviesti, sitten klikata itsensä nettisivulle ja edelleen siirtyä sieltä sähköiselle kyselylomakkeelle. 762 VTS-kotien asukasta vieraili kyseisellä nettisivulla ja 27.4. – 6.5.2018 auki olleeseen kyselyyn vastasi 432 VTS-kotien asukasta (n=432). Sähköinen kysely laadittiin Lyyti-ohjelmiston avulla, mistä tulokset saatiin suoraan Excel-tilukkolaskentaohjelmaan ja sitä kautta esitysmuotoon. Toteutunut otos oli 5,5 % sähköpostin saaneista ja n. 3,5 % koko VTS-kotien aikuisasukaskannasta kun huomioidaan nekin, jotka eivät ole ilmoittaneet sähköpostiosoitettaan. Vilkan (2007) mukaan esimerkiksi hallinnon kehittämistä koskevissa kyselytutkimuksissa katoeli vastaamatta jättävien määrä voi olla jopa 96 %, samansuuntainen siis kuin tässä VTS-asukkaille toteutetussa kyselyssä. Perusjoukon koko ja tutkimuksellisen kehittämishankkeen tavoitteet huomioiden toteutunut otos oli kuitenkin riittävän kokoinen ja monipuolinen.

Asukkaille suunnattu kysely oli jaettu kahteen osaan niin, että ensimmäisessä tiedusteltiin kiinnostusta osuuskunnan tarjoamien palveluiden hyödyntämiseen ja toisessa osassa kiinnostusta osallistua palveluiden tuottamiseen työntekijänä eli asukasosaajana. Resursointiin ja aikatauluihin liittyvistä syistä johtuen organisoitiin vain yksi kysely ja samat 432 ihmistä vastasivat molempiin osioihin, vaikka lähtökohtaisesti voidaan olettaa, ettei kaikkia kiinnostaisi sekä hankkia että tuottaa palveluita. Kyselyssä ei juurikaan keskitytty vastaajien taustatietojen hankkimiseen, jotta vastaajat eivät uuvahtaisi heti kyselyn alussa pitkiin kysymyspatteristoihin, vaan jaksaisivat vastata tärkeimpiin kysymyksiin ja sitä kautta saataisiin myös tärkeää vastausaineistoa jatkotyöskentelyä varten. Taustatietoja

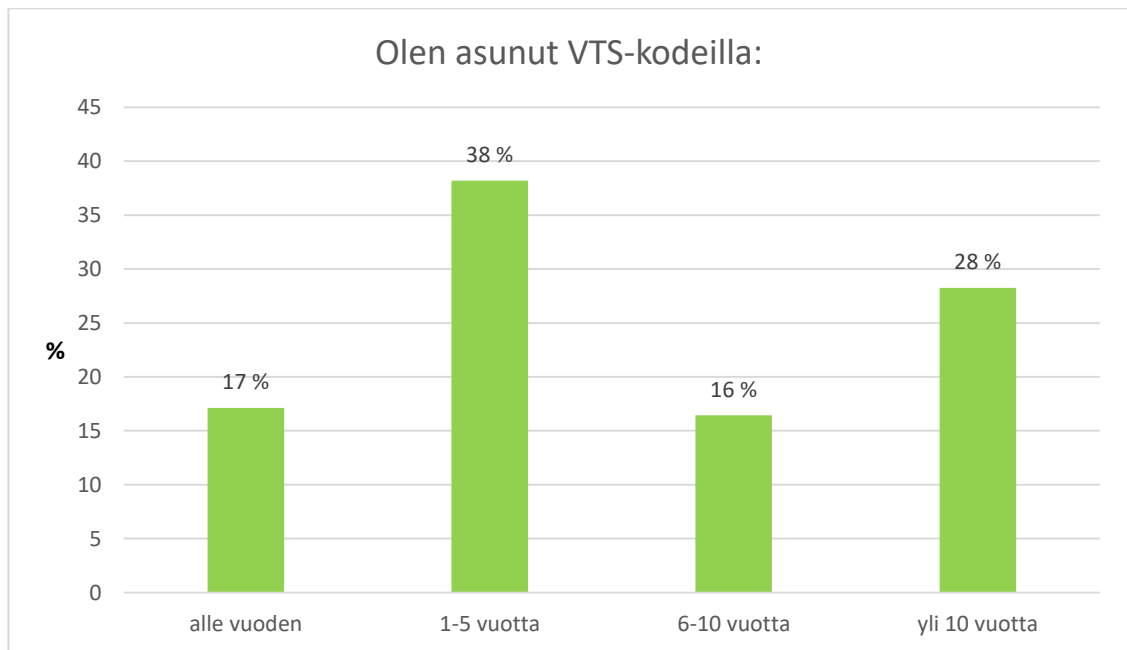
kysyttiin kuitenkin kolmen kysymyksen verran, jotta saatiin tietoa työmarkkinastatuksesta kyselyhetkellä, asumisajasta VTS-kodeilla ja yleisestä osallistumisaktiivisuudesta erilaisiin VTS-kotien asukastapahtumiin/-toimintoihin.

Taustatietojen osalta tiedusteltiin ensimmäisenä työmarkkinastatusta, mitä koskevassa kysymyksessä pyydettiin elämäntilanteen mukaan valitsemaan yksi tai useampi vaihtoehto. Kuten kuviosta 5 voidaan havaita, iso osa vastaajista oli vastaushetkellä työelämässä (n=223), koko-aikatyössä (n=153) ja osa-aikatyössä (n=70) ja vastaavasti pienempi osa työttömänä (n=98). Hieman vähemmän oli opiskelijoita (n=59) ja eläkkeellä olevia (n=60) sekä esim. kotona lastaan hoitavien yms. muulla statuksella olevia (n=48). Kyseisen kysymyksen osalta oli mahdollista valita myös useampi vaihtoehto, jolloin vastausten lukumäärä oli 488, kun vastaajajoukko oli 432.

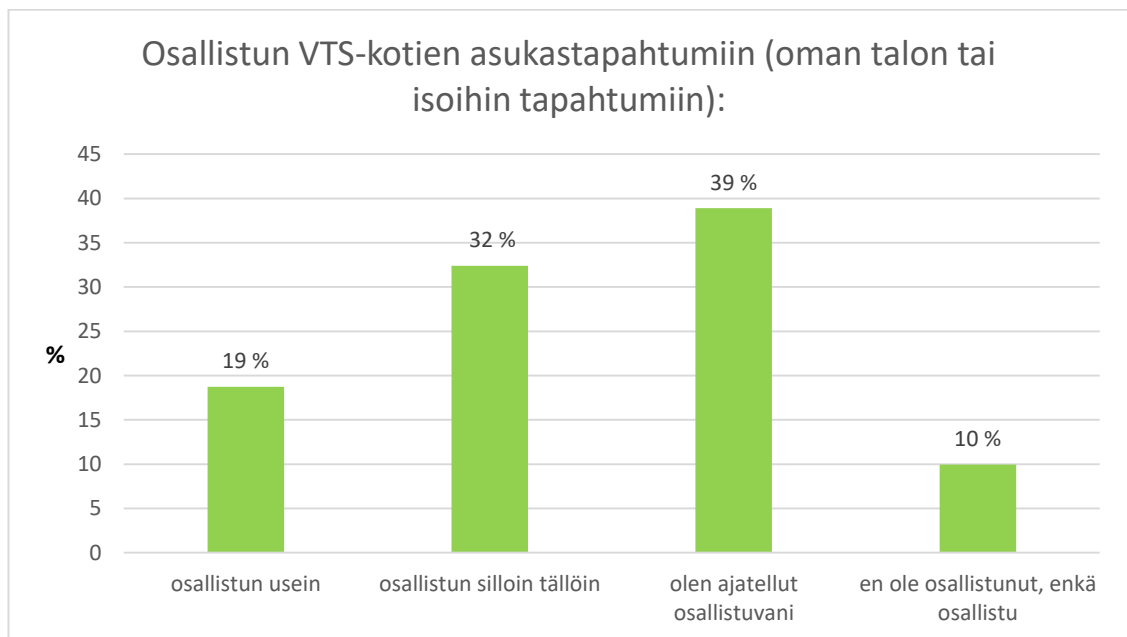
KUVIO 5. Työmarkkinastatus (N=432, osa valinnut useamman vaihtoehdon, n=488).

Toisena taustatietona kysyttiin asumisaikaa VTS-kodeilla (kuvio 6). Vastaajista 17 % (n=74) oli asunut alle vuoden, 38 % (n=165) 1-5 vuotta, 17 % (n=71) 6-10 vuotta ja 28 % (n=122) yli 10 vuotta.

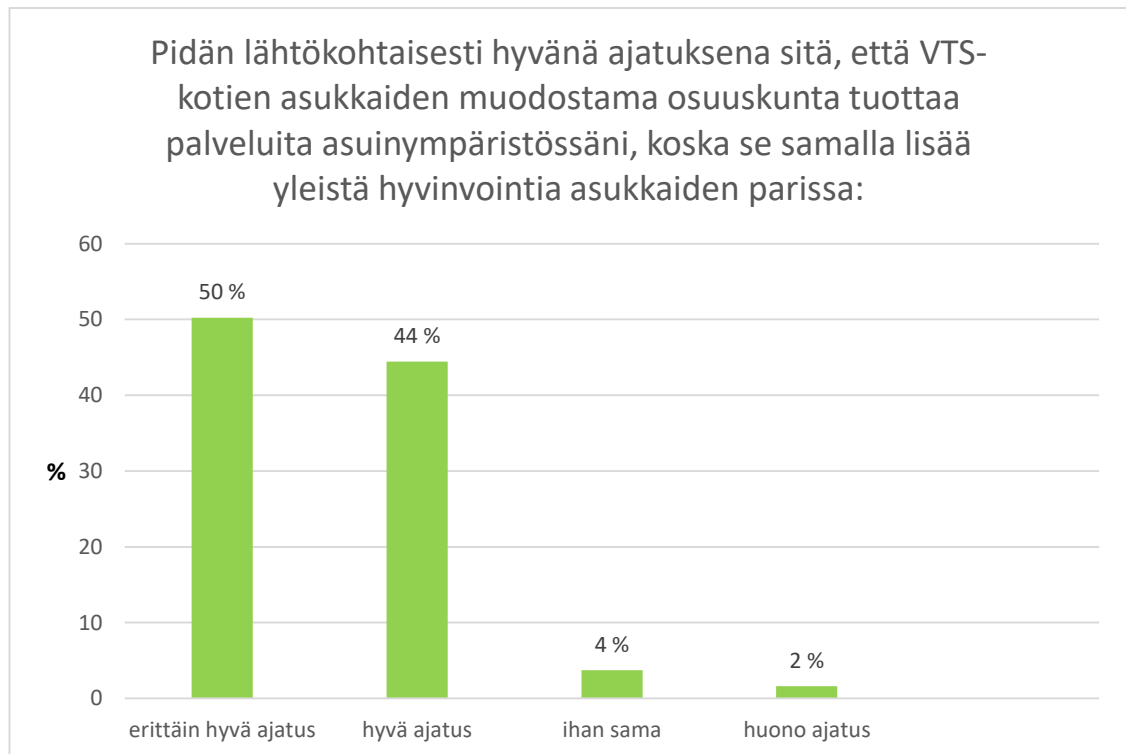
KUVIO 6. Asumisaika VTS-kodeilla (N=432).

Kolmantena ja viimeisenä taustatietona tiedusteltiin yleistä osallistumisaktiivisuutta VTS-kotien asukastapahtumiin. Kuten kuvio 7 käy ilmi, osallistuvia on noin puolet vastaajista; 19 % (n=81) osallistuu usein ja 32 % (n=140) osallistuu silloin tällöin. Vastaajista 39 % (n=168) on ajatellut osallistuvansa ja 10 % (n=43) ei ole osallistunut, eikä aiokaan osallistua.

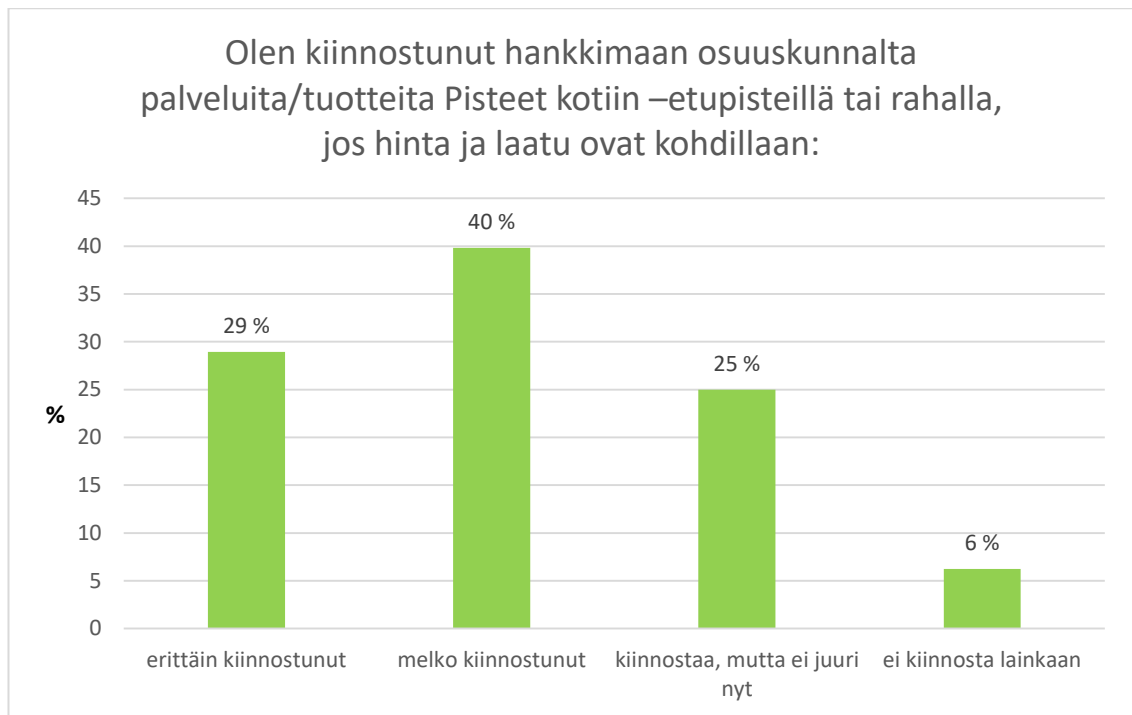
KUVIO 7. Osallistuminen VTS-kotien asukastapahtumiin (N=432).

Koska lähes kaikille VTS-kotien asutokunnille lähetetty sähköposti ja kyselylinkki toimivat samalla osuuskunta-hankkeen mainoksena ja eräänlaisena aihepiiriin orientoivana viestintänä, sisällytettiin kysymyssarjaan myös hieman johdatteleva monivalintakysymys, minkä tavoitteena oli käytännössä lähinnä tuoda esiin osuustoiminnan positiiviset mahdollisuudet (kuvio 8). Vastaajista 50 % (n=217) piti asukkaiden muodostamaa osuuskuntaa erittäin hyvänä ajatuksena, 44 % (n=192) hyvänä ajatuksena ja 2 % (n=7) suhtautui kielteisesti, 4 %:n (n=16) ollessa neutraalilla kannalla.

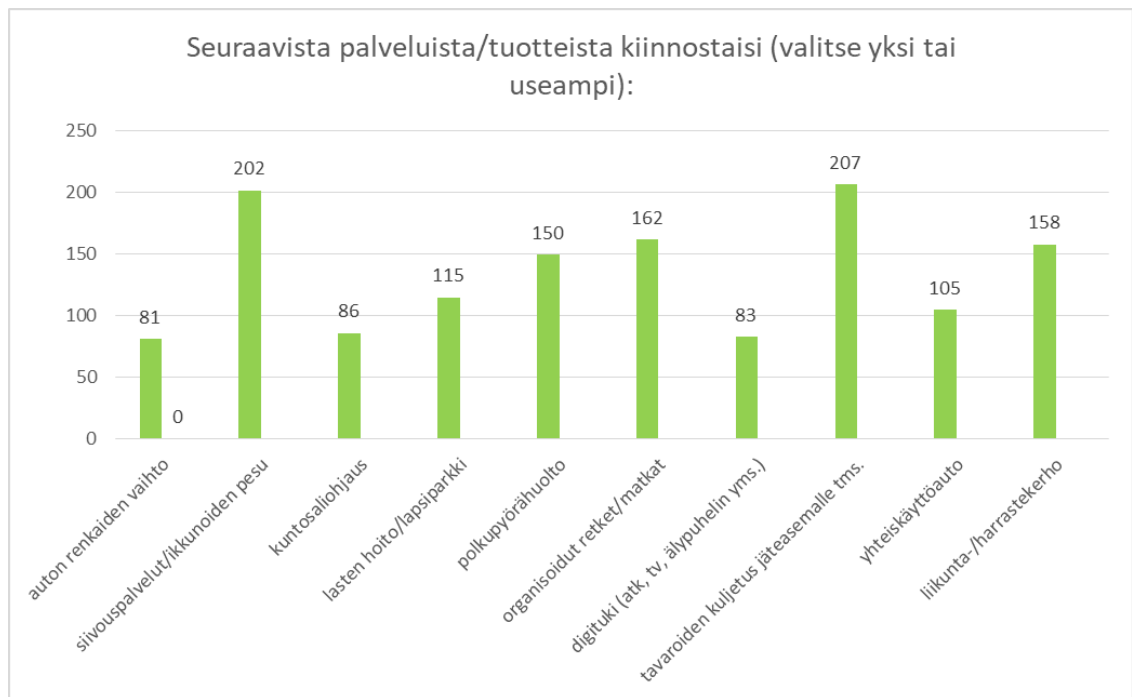
KUVIO 8. Suhtautuminen osuuskunta-hankkeeseen (N=432).

Taustatietojen ja edellä olevan orientoivan kysymyksen jälkeen tiedusteltiin vastaajien kiinnostusta hankkia palveluita VTS-asukkaiden osuuskunnan kautta joko rahalla tai Pisteen Kotiin –etupisteillä. Etupisteistä on tarkempi kuvaus luvussa 2. Kuviosta 9 nähdään, että yhteensä 94 % vastaajista (n=405) ilmaisi kiinnostuksensa hankkia palveluita tai tuotteita osuuskunnan kautta hinnan ja laadun suhteen ollessa oikea. Vastaajista 29 % (n=125) oli erittäin kiinnostuneita ja 40 % (n=172) melko kiinnostuneita ja vain 6 % (n=27) ei ollut lainkaan kiinnostuneita. 25 % (n=108) ilmaisi kiinnostuksensa jossakin aikahorisontissa, vaikkakaan ei juuri kyselyn ajankohtaan.

KUVIO 9. Kiinnostus osuuskunnan palveluita/tuotteita kohtaan (N=432).

Palveluiden ja tuotteiden ostamiseen liittyen selvitettiin yksityiskohtaisemmin kiinnostusta erilaisiin arkielämän toimintoihin liittyviin palveluihin, mitä asukkaiden osuuskunnan voitiin arvioida tuottavan (kuvio 10). Valmiiksi annetuista vaihtoehdoista (tästä tarkemmin luvun 6 alussa), joista vastaaja sai valita yhden tai useampia, eniten kiinnostusta herättivät tavaroiden kuljetus (n=207) ja siivous/ikkunoiden pesu (n=202). Seuraavaksi suurin kiinnostus kohdistui järjestettyihin yhteisretkiin/-matkoihin (n=162), erilaisiin harrastekerhoihin (n=158), polkupyörähuoltoon (n=150), lapsiparkkiin (n=115) ja yhteiskäyttöautoon (n=105). Lisäksi mainintoja saivat kuntosaliohjaus (n=86), digituki (n=83) ja auton renkaiden vaihto (n=81).

KUVIO 10. Kiinnostus palveluihin (N=432, osa valinnut useamman vaihtoehdon, n=1349).

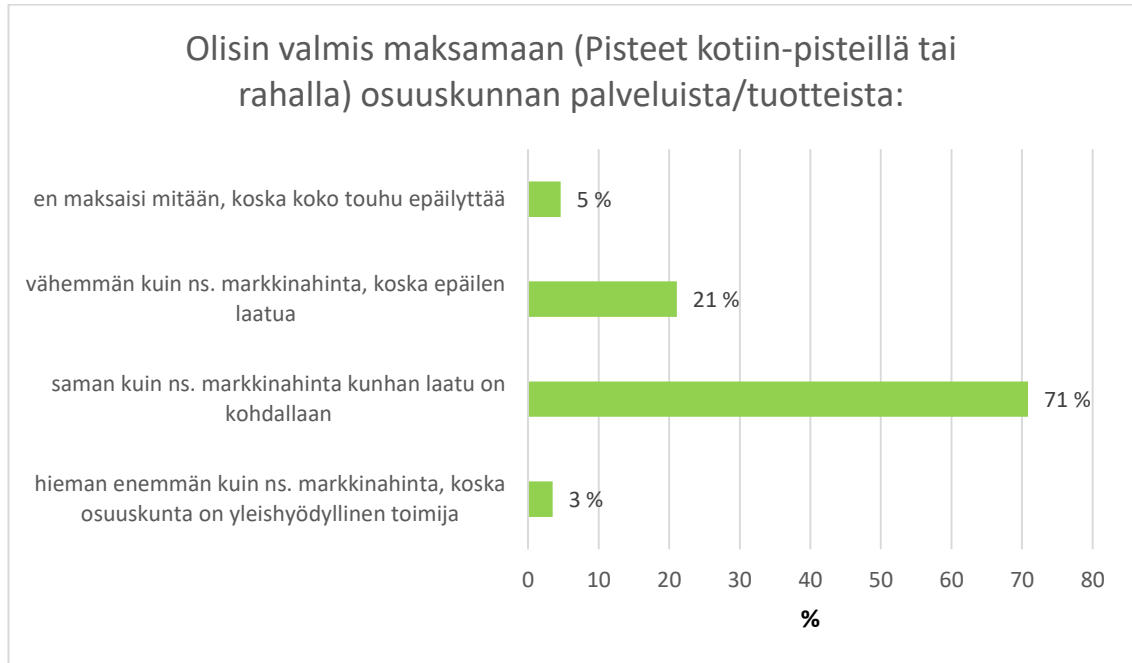
Lisäksi oli mahdollisuus laittaa pieneen ja rajattuun avoimeen kenttään ehdotuksia muista kuin esimerkeissä mainituista, itseä kiinnostavista palveluista tai tuotteista, joita olisi valmis osuuskunnan kautta hankkimaan, mutta anti jäi laihaksi ja 58 vastausta tuottivat lähinnä esimerkkivaihtoehtojen synonyymeja ja aiheeseen osittain tai täysin liittymättömiä kommentteja. Aineisto pelkistettiin ja kvantifioitiin (Tuomi & Sarajärvi 2009) taulukossa 4 nähtävällä tavalla, missä taulukkoon on listattu esimerkkivaihtoehtojen ulkopuoliset, avoimeen kenttään kirjatut ehdotukset pelkistettynä lyhyiksi tehtäväalueiksi. Selkeästi erottavana ja valmiista esimerkkivaihtoehdoista puuttuneena palvelutarpeena oli lemmikkien hoitoon ja ulkoilutukseen liittyvät toiminnot (n=13).

TAULUKKO 4. Lisäksi kiinnostaisivat seuraavat palvelut/tuotteet – avoimen kentän vastaukset siltä osin, kuin ne erosivat kyselyssä annetuista esimerkkivaihtoehdoista (n=34).

Lisäksi kiinnostaisivat seuraavat palvelut/tuotteet:
lemmikkien hoito 13
kirpputori/huonekalukierrätys 4
kauppa-apu 3
pikkuremontit 3
auton huolto/korjaus 2
muuttoapu (kun asunnonvaihto VTS:llä) 2
piha-/puutarhatyöt 2
laitteiden lainaus
leipominen ja ruoanlaitto
maalaus ja tapetointi
parturi-kampaaja
talo-tapahtumat

Kiinnostusta palveluihin ja tuotteisiin selvittävän osion lopuksi kartoitettiin vielä asukkaiden alustavaa maksuhalukkuutta osuuskunnan tuottamista palveluista, kuvion 11 mukaisesti niin sanotun markkinahinnan oli lähtökohtaisesti valmis maksamaan 71 % (n=306) vastaajista, 3 % (n=15) jopa enemmän, 21 % (n=91) hieman markkinahintaa vähemmän, koska epäili laatua ja 5 % (n=20) ei mitään.

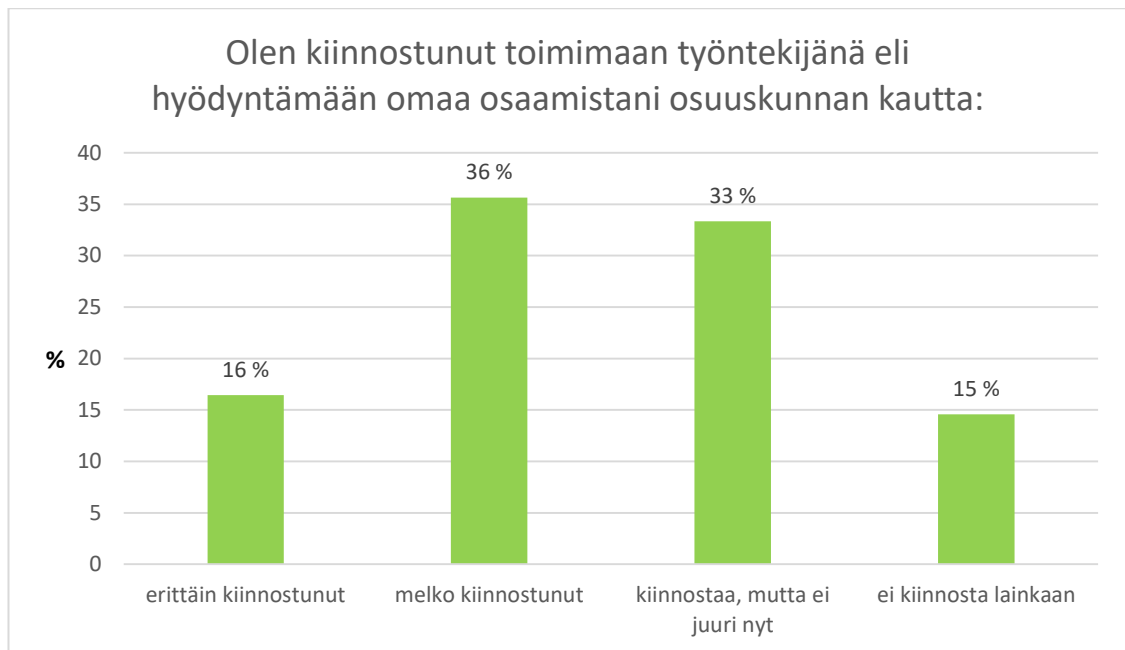

KUVIO 11. Valmius maksaa osuuskunnan palveluista/tuotteista (N=432).

6.2 VTS-asukkaiden kiinnostus osuuskunnassa toimimista kohtaan

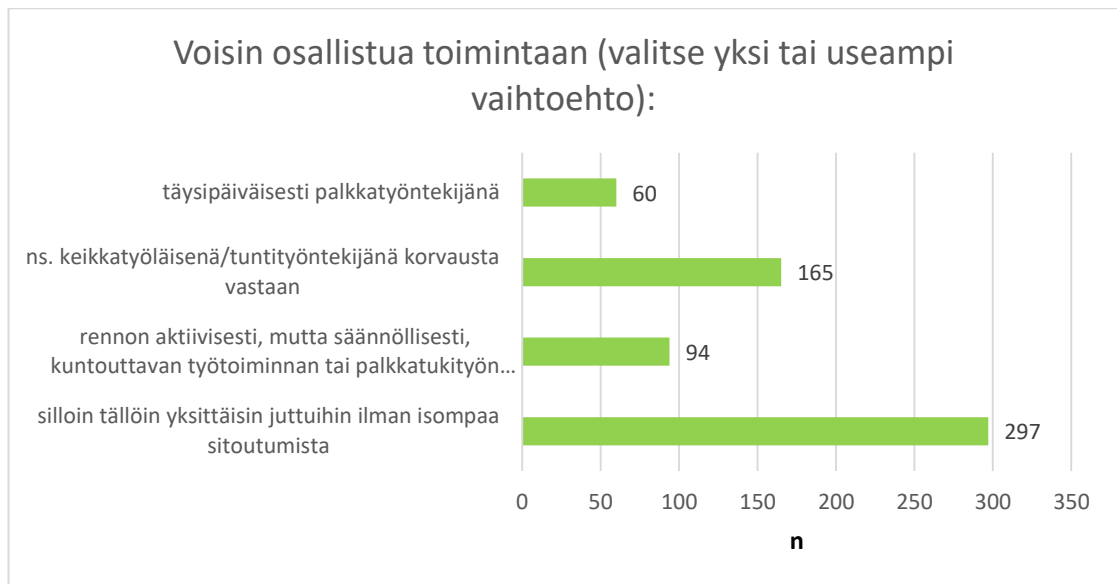
Asukkaille suunnatun kyselyn toisessa osassa keskityttiin selvittämään vastaajien kiinnostusta asukkaiden osuuskunnassa toimimiseen ja työskentelyyn, sekä omaa mahdollista roolia osuuskunnan perustamisprosessissa.

Kuten kuvio 12 osoittaa, vastaajista 16 % (n=71) oli erittäin kiinnostuneita ja 36 % (n=154) melko kiinnostuneita hyödyntämään omaa osaamistaan osuuskunnan kautta, 33 % (n=144) kiinnostus oli orastava ja 15 % (n=63) ei ollut lainkaan kiinnostunut osuuskunnassa toimimisesta.

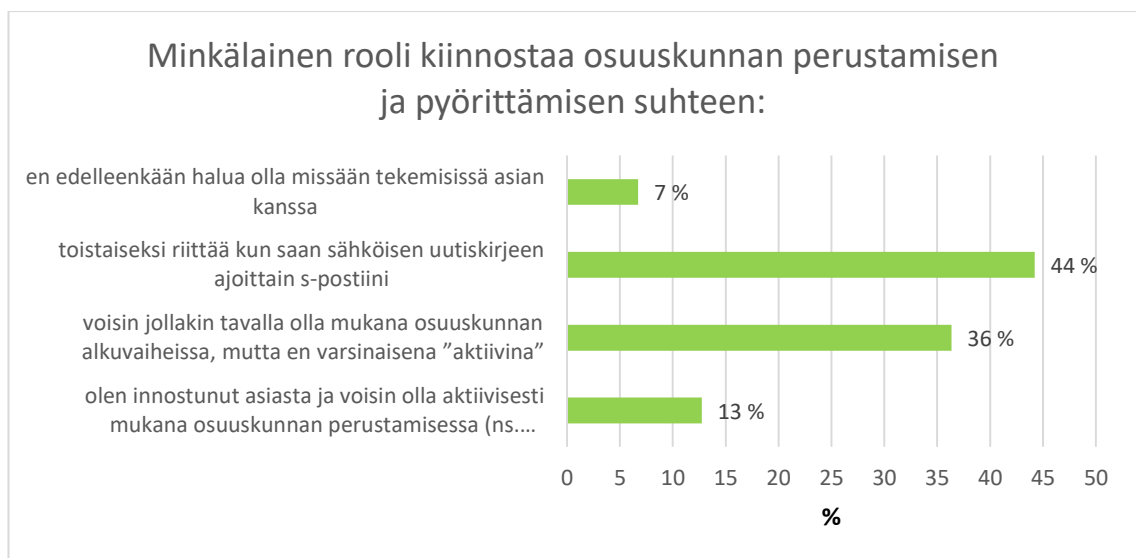
KUVIO 12. Kiinnostus toimia osuuskunnassa työntekijänä (N=432).

Mahdollista osallistumisen astetta ja roolia osuuskunnan kautta tehtävässä työssä kysyttäessä (kuvio 13) näyttäytyivät houkuttelevimpina vaihtoehtoina vähiten sitoutumista vaativat roolit; yksittäiset jutut silloin tällöin (n=297) ja keikkatyö/tuntityö (n=165). Kokopäiväisestä palkkatyöstä (n=60) ja kuntouttavasta työtoiminnasta tai palkkatukityöstä oli kiinnostunut selkeästi pienempi osa vastaajista. Kuviossa 13 nähtävä kysymyksenasettelu ontui monestakin syystä, ensinnäkin sen vuoksi, että vastaajille (n=432) annettiin tarpeettomasti mahdollisuus useamman vaihtoehdon valintaan, vieläpä kahden vaihtoehdon ollessa käytännössä samaa asiaa tarkoittava, eli keikkatyö ja yksittäiset jutut silloin tällöin. Lisäksi kysymyksenasettelu osoittautui virheelliseksi myös sen vuoksi, että kuntouttavaa työtoimintaa ei käytännössä voida osuuskunnan toimesta edes järjestää, mikä ilmeni hankkeen tekijälle vasta kyselyn jälkeen. Aineistoa tarkasteltaessa voidaan olettaa vastauksiin vaikuttaneen sen, että vastaajien taustatiedoista ilmenevä työelämässä olevien määrä oli verrattain suuri ja tällöin luonnollisesti vastaajien intresseissä olivat enemmän yksittäiset ja satunnaiset osallistumiset osuuskunnan kautta. Heikkouksistaan huolimatta kyseisen kysymyksen avulla kuitenkin vahvistui käsitys siitä, että monialaisen ja huomattavan monijäsenen osuuskunnan toiminnan näkökulmasta todennäköisesti realistisinta olisi, ainakin alkutaipaleella, että suurin osa työntekijöistä tekisi lyhyitä keikkoja ja tuntitöitä ja varsinaisia kokoaikaisia työntekijöitä olisi vähäisesti.

KUVIO 13. Rooli työntekijänä (N=432, osa valinnut useamman vaihtoehdon, n=616).

Viimeisenä monivalintakysymyksenä tiedusteltiin vastaajien halukkuutta olla mukana osuuskunta-hankkeen jatkotyöskentelyssä (kuvio 14). Pelkän ajoittaisen sähköisen uutiskirjeen toivoi saavansa 44 % vastaajista (n=191) ja jollakin pienimuotoisella tavalla, käytännössä osuuskunnan jäsenenä mutta ei varsinaisena osuuskunta-aktiivina näki itsensä 36 % (n=157). Vastaajista 7 % (n=29) ei halunnut olla asian kanssa missään tekemisissä. 13 % (n=55) vastaajista, ilmaisivat kiinnostuksensa olla aktiivisesti mukana mahdollisessa osuuskunnan perustamisprosessissa ns. perustajajäseninä.

KUVIO 14. Rooli osuuskunnan perustamisessa (N=432).

6.3 VTS-asukkaiden osaaminen

VTS-kotien asukkaiden osuuskunnassa toimimiseen liittyen selvitettiin asukkaiden osaamista kyselylomakkeeseen sisältyvällä avoimella kysymyksellä ”mitä osaamista juuri Sinulla on, mitä voisit hyödyntää osuuskunnan kautta?”, minkä avulla tavoiteltiin monipuolisempia ja laajempia osaamisen kuvauksia kuin monivalintakysymyksillä olisi voitu saada. Avoimeen kysymykseen tuli vastauksia 193 kappaletta. Vastausmateriaalia kertyi yhteensä 8 A4-liuskan verran. Kyselyyn vastanneista 432 asukkaasta 45 % kirjoitti jotain myös avoimeen kenttään; osa vastauksista oli pelkkiä osaamisalueen mainintoja, kuten *leivonta*, kun taas osa vastaajista oli kirjoittanut useita pidempiä lauseita, minkä joukosta löytyi yksi tai useampia eri osaamisalueita.

Tuomen ja Sarajärven (2009) ohjeita mukaillen kvalitatiivisen aineiston sisällön aineistolähtöinen sisällön analyysi aloitettiin aineiston redusoinnilla eli pelkistämällä, jolloin vastausmateriaalista poimittiin kaikki mainitut osaamisalueet ja typistettiin lausemuotoisista vastauksista jokin yksittäinen tai useampia yksilöityjä osaamisalueita. Pelkistämisen yhteydessä vastauksissa mainitut osaamiset muokattiin käsitteellisesti mahdollisimman yksinkertaiseen ja selkeään muotoon, pyrkien kuitenkin säilyttämään maininnan alkupe räinen tarkoitus ja toisaalta erittelemään käsitteellisesti toisistaan sellaiset maininnat, mitkä mahdollisessa osuuskunnan toiminnassa voisivat näyttäytyä erilaisina palvelutuotteina; esimerkiksi *lasten hoito*, *lasten kerhojen vetäminen* ja *aikuisten kerhojen vetäminen* tai *tapahtumien järjestäminen*, *tapahtumien markkinointi* ja *järjestyksen valvonta tapahtumissa*. Osa mainituista osaamisalueista oli kryptisempiä, esimerkiksi yleinen *asioiden organisointi*, tai *turvallisuusala*, jolloin ne lisättiin listaan sellaisenaan. Alasuutarin (2001) mukaan laadullisessa analyysissä on kaksi vaihetta, havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Joidenkin edellä mainittujen kaltaisten vastausten kohdalla arvoitus oli liian vaikea ratkaistavaksi, mutta niidenkin osalta toimittiin kuitenkin niin, että pidemmät fraasit typistettiin mahdollisimman lyhyeksi käsitteeksi; esimerkiksi lauseet *osaan melkein mitä vaan*, *ymmärrän osittain täysin kaiken* ja *monitoimi mies* sekä *moni osaaja teen mitä lystää*, typistettiin muotoon *moniosaaja*. Pelkistämisen yhteydessä laitettiin surutta syrjään sellaiset osaamisalueet, missä vastaaja itse katsoi mainitsemansa osaamisen olevan sellaista, mitä ei osuuskunnan kautta voisi hyödyntää, mutta minkä oli syytä tai toisesta silti vastaukseensa sisällyttänyt. Useassa näistä vastauksista oli kuitenkin mainittuina useita osaamisalueita, jolloin paremmin hyödynnettävissä olevat osaamis-

alueet pidettiin mukana sisällön analyysin jatkovaiheissa. Esimerkiksi alla olevassa vastauksessa meriupseerin osaamista ei suoranaisesti voitu kuvitella hyödynnettäväksi asukasosuuskunnan kautta, mutta sen jälkeen mainituille osaamisalueille voitiin hyvinkin kuvitella olevan käyttöä osuuskunnan perustamisessa ja pyörittämisessä.

Eläkkeellä olevana meriupseerina en tiedä mitä osaamista siitä tarvitsette. Olen suurimman osan urastani tehnyt työtä hallinnon ja HR:n kanssa. Nyt opiskelen julkisoikeutta Tampereen yliopistossa, tosin enemmän valtiosääntöoikeuden parissa.

Induktiivisen eli aineistolähtöisen sisällön analyysin seuraavassa vaiheessa aineistoa alettiin luokittelemaan eli klusteroimaan; muodostaen alaluokkia ja yläluokkia (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009). Avoimen kysymyksen kautta vastaajat saattoivat mainita mitä vain osaamista maan ja taivaan väliltä, jolloin aineistosta muodostui hyvin monipuolinen, mikä teki luokittelusta haasteellista. Edellisessä vaiheessa tehdyn pelkistämisen avulla aineisto saatiin kuitenkin paremmin hallintaan ja aineistoa useampaan kertaan tarkastelemalla alkoi erilaisten osaamisalueiden osalta hahmottua suhteellisen selkeitä alaluokkia, kuten aiemmin mainitut lastenhoito ja lasten kerho. Sitten aineisto puristettiin vielä kahdeksaan yläluokkaan, jotka on kuvattu edempänä taulukossa 5.

Koska aineistoa tarkastelemalla näyttäytyi melko nopeasti hyvinkin suuria eroja erilaisten osaamisalueiden mainintojen määrissä, päädyttiin pelkistämisen ja luokittelun ohella aineisto vielä kvantifioimaan (Eskola & Suoranta 2003, Tuomi & Sarajärvi 2009), jotta nähtäisiin paremmin, mitkä osaamisalueet nousisivat aineistosta eniten mainintoja saaneena, mikä toimisi tärkeänä tietona tutkimuksellisen kehittämishankkeen etenemisen ja osuuskunnan toimintamallin muotoilun kannalta. Sinänsä aineistoa ei ollut tarvetta laittaa minkäänlaiseen arvojärjestykseen, sillä periaatteessa vain yhden kerran mainittu osaamisalue saattaisi olla erinomaisen tärkeä ja hyödyllinen osuuskunnan toimintaa ajatellen ja vastaavasti 30 mainintaa saanut osaamisalue ei sitä olisi. Lähtökohdaksi muodostui kuitenkin periaate, minkä mukaan paljon mainintoja saaneet osaamisalueet olisivat realistisempia osuuskunnan palveluiden organisoimisen näkökulmasta, sillä näihin toimintoihin löytyisi isompi asukasosaajien reservi, eikä toiminta olisi yksittäisen asukkaan varassa. Kvantifioinnin tuloksena havaittiin, että erilaisia osaamisalueita mainittiin avoimen kysymyksen vastausaineistossa yhteensä 380 kappaletta.

Taulukossa 5 on kuvattu aineiston pelkistäminen, ala- ja yläluokkien muodostaminen ja kvantifiointi. Osaamisen kokonaiskuvassa on nähtävissä avointen vastausten runsaus ja monimuotoisuus; yläluokittelussa osaamiset jaoteltiin kahdeksaan kategoriaan, joita ovat 1. lasten hoito, kerhot ja kädentaidot, 2. vanhusten apu ja hoitotyö, 3. arjen muut palvelut, liikunta ja hyvinvointi, 4. ruoanlaitto ja leivonta, 5. tapahtumien järjestely ja luova työ, 6. tietotekniikka, toimistotyö ja viestintä, 7. tekniset työt, kiinteistöhoito ja siivous, sekä 8. ajoneuvojen kuljetus ja korjaus.

TAULUKKO 5. Kaikki mainittu osaaminen pelkistettynä, ala- ja yläluokittain sekä kvantifioituna (N=193, osa maininnut useamman osaamisalueen, n=380).

Yläluokat	Lasten hoito, kerhot, kädentaidot yms.	Vanhusten apu, hoitotyö yms.	Arjen muut palvelut, liikunta & hyvinvointi	Ruoanlaitto ja leivonta	Tapahtumien järjestely, luova työ yms.	Tietotekniikka, toimistotyö, viestintä, opetus yms.	Tekniset työt, kiinteistöhoito, siivous yms.	Ajoneuvojen kuljetus & korjaus
Pelkistäminen, alaluokat ja kvantifiointi	lastenhoito 30 lasten kerhot 6 kerhot 5 kädentaidot 4 käsityöt 4 askartelu 2 vertaisryhmien ohj.	vanhusten apu 14 hoitotyö 7 lähihoitaja 3 sairaanhoidaja 3 kauppa-apu 3 ystäväpalvelu 3 farmaseutti kuntoutusohj. laitoshuoltaja ohjaaja Sosionomi EA1	eläinten hoito 15 viranomaisapu 6 parturi-kampaaja 4 moniosaaja 3 hieroja 2 liikuntapalvelut 2 personal trainer 2 hyvinvointipalv. kuntosaliohjaus ripsien pidenn. taukojuomppa turvallisuusala urheiluhieroja	ruoanlaitto 6 ravintola-ala 4 Leipuri/kondiittori 4 leivonta 4 kokki 3 hygieniapassi	tapahtumien järj. 11 järjestyksenvalv. 2 kirjallisuus 2 musiikki esiint. 2 retket 2 glittermeikit ideointi kasvomaalaus kulttuurituotanto laulaja luova osaaminen organisointi sienestys ja marjastus taide ja grafiikka tulitanssi äänentoisto	it 33 toimistotyöt 6 kielitaito/tulkki 4 graafinen suunn. 3 hr-tehtävät 2 lakiasiat 2 media 2 myynti & markk. 2 opetus 2 valokuvaus 2 talousasiat tiedottaminen tekstin tuott.	siivooja 30 kodin pienkorj. 11 kiinteistöhoito 7 puutarhanhoito 7 pihatyöt 6 remonttihakemmat 6 ammattimaalari 4 kodinhoito 4 ompelija 4 pintakäsittely 4 kirvesmies 3 sähköasentaja 4 sisustaminen 3 metalliala 2 huonek.entisöijä 2 asuntoesittelyt automaalaus kelloseppä kivi- ja piharakent. lvi-asentaja maanrakennus metsätyöt, halot pellitseppä rakentaminen tapetointi tekniset työt varaston tyhjennys	kuljetuspalvelut 14 polkupyörän korj. 8 auton korjaus 5 renkaiden vaihto 4 koneiden korjaus

Lasten hoito, kerhot ja kädentaidot pitävät sisällään sekä koulutettuja ammatinharjoittajia että harrastuneisuuden tai kiinnostuksen pohjalta toimivia asukkaita, joita yhdistää valmius toimia yksittäisten ihmisten tai ihmisryhmien parissa. Selkeästi eniten mainintoja tuli lasten hoitoon liittyvästä osaamisesta (n=30); ammattilaisnäkökulmasta, missä osaamista on sekä lasten hoitoon että viriketoimintaan eli lasten kerhoihin liittyen, esimerkiksi *lähihoitajana lastenhoito ja huolenpito sekä lapsille suunnatun viriketoiminnan suunnittelu ja toteuttaminen*, tai *lastenhoidosta ja kerhoista on paljon kokemusta opiskeluiden ja työssäoppien kautta*, tai *koulutettu lastentarhanopettaja/kaksikielinen, voisin järjestää*

lasten tapahtumia, askartelukerhoja, kielikyöpykerhoja tai vastaavaa, eniten kuitenkin ilman varsinaista alan ammattiosaamista tapahtuvan toiminnan näkökulmasta, kuten lastenhoito onnistuu ja tuttujen lapsia paljon kaitsenut aiemmin tai pelkästään lastenhoitoapu ja oleminen lapsen kans. Muista kerhoista ja kädentaidoista oli yksittäisempiä mainintoja, kuten voisin myös vetää harrastuskerhoa/teemailtoja kädentaitojen/kuvataiteen alueilta (olen kuva-artsaani ja viittä vaille valmis kuvataiteilija), tai harrastekerhoissa voisin olla apuna. Erotuksena teknisemmäksi osa-alueeksi luokitellusta puutarhanhoidosta, katsottiin kerhotoiminnaksi myös monialaisen koulutustaustan omaavan asukasosaajan ideoima toimintamuoto:

Koulutuksiani ovat kuntoutuksen ohjaaja (AMK), sosionomi (AMK) diakoniksi sekä luonnonvaratuottaja. Yksi esimerkki noiden yhdistämisestä olisi vaikka yhteisöllinen puutarhatoiminta tai muunlainen virkistävä luontotoiminta.

Vanhusten apuun ja hoitotyöhön liittyviä mainintoja tuli jonkin verran, painottuen enemmän erilaiseen arjen apuun (n=14) ja seuranpitoon, eikä niinkään ammattimaiseen hoitotyöhön, mitä osuuskunnan kautta ei lähtökohtaisesti olisi mielekäästä lähteä ainakaan alkuvaiheessa järjestämään muun muassa erilaisten vastuu- ja lupakysymysten vuoksi. Esimerkiksi ikäihmisille voisin olla saattajana esim. lääkäriille, kauppareissut ja antaa apua kodin pienissä askareissa, tai ikäihmisten ulkoilu- ja kauppa-apu, ja vanhusten avustaminen. Ammattiosaajista osa mainitsi vain ammattinsa, sairaanhoitaja, tosin en tiedä miten sitä hyödyntää ja lähihoitajan työt, kun taas osa kytki sen täsmällisemmin johonkin viiteryhmään, kuten olen ollut lähihoitaja vanhusten parissa 12 vuotta. Mahdollisesti edellisten kaltaiset ammattiosaajat voisivat tehdä jotakin vanhusten apuun liittyvää esimerkiksi keikkaluonteisena työnä osuuskunnan kautta, tosin tästä ei vastausten perusteella voida tässä vaiheessa tehdä tarkempia päätelmiä.

Arjen muut palvelut, liikunta ja hyvinvointi pitivät sisällään enimmäkseen lemmikkieläinten hoitoon (n=15) liittyvää osaamista, kuten koirien ulkoilutus ja hoito, tai kissat ovat erittäin tuttuja, joten niiden hoidossa voisin auttaa, kuitenkin useimmiten vain lemmikkien hoito, pitäen sisällään myös ammattimaisen eläintenhoitajan. Muutamia mainintoja saivat myös Kela-asiointiin useimmiten liittyvä viranomaisapu ja parturi-kampaajan osaaminen, kuten parturi-kampaajan ammattitutkinto ja kokemus liikkuvana kampaajana, tai olen ammatiltani parturi-kampaaja, ennen äitiyslomaa toimin yrittäjänä toisella paikkakunnalla sekä erilaiset hyvinvointi- ja liikuntapalvelut, kuten olen ammatiltani

koulutettu hieroja, joten kaikkienkoinen ihmisten liikkumiseen ja hyvinvointiin liittyvä, tai valmistun toukokuussa Personal Traineriksi ja liikuntaneuvojaksi, sekä laulava personal trainer, joka on koulutautunut FAF Personal Trainer ja otan asiakkaita vastaan vaikka kotiini, tai voin tehdä etänä paikanpäällä. Harjoitusohjelmat salille ja kotiin, myös ruokavaliot onnistuu. Eräällä vastaajalla oli harrastuspohjalta vuosien kuntosalin ja liikuntakokemusta. Valitettavasti viimeksi mainitun kohdalla vastaajan tarkentava huomio tuottaa omanlaisensa haasteen osuuskunnassa toimimiselle: en tosin nauti ihmisten seurasta, mikä voipi olla melko rajoittava tekijä avun tarjoamisessa.

Ruoanlaitto ja leivonta mainittiin muutamissa vastauksissa. Aineiston pelkistämävaiheessa tehtiin ero ammatti-osaajiin ja harrastuspohjalta toimiviin asukasosaajiin, sillä kuten hoitotyössäkin, myös elintarvikkeiden parissa toimittaessa on huomioitava keskimääräistä tiukemmat laatuvaatimukset, erityisesti jos kyseessä on laajamittaisempi kahvila- tai ravintolatoiminta. Suurin osa vastaajista tarkensikin vastauksissaan osaamisensa olevan enemmän harrastuksen kautta rakentuvaa, kuten *ruoanlaitto ja leipominen*, tai osuuskunnan kautta voisi esimerkiksi tehdä *kakkuja juhliin ja tapahtumiin*, mainintana oli myös klassinen *mokkapalojen leipominen*. Muutamalta asukasosaajalta löytyi sitten *ravintola-alan koulutus ja kokemus*, tai *ravintola-alan kokemusta 20v.*, sekä *ravintolakokki-kylmälakan työkokemusta useiden vuosien ajalta*, lisäksi oli myös *leipuri-kondiittori ja kokki eli grillaamiset yhteisiltamiin onnistuu*.

Tapahtumien järjestelyyn ja luovaan työhön liittyvän osaamisen pelkistäminen ja luokittelu olivat paikoitellen haasteellisia, koska kaikissa vastauksissa ei kovinkaan tarkasti määritelty, minkälaisen tapahtumien järjestämistä vastaajat tarkoittivat tai olivatko vastaajat kuinka halukkaita käyttämään mainitsemaansa luovaa osaamista julkisemmin ja isommillekin yleisöille vai ennemmin esimerkiksi jonkin instrumentin yksityisopetukseen. Suurin osa vastauksista oli kuitenkin selkeitä. Tapahtumien järjestämisen (n=11) sellaisenaan maininneiden joukosta osa voisi esimerkiksi *tarjota musiikkipalveluita (laulu+soitto) erilaisiin pieniin tai suuriin tilaisuuksiin tai esittää musiikkia (kitara ja laulu) erilaisissa tilaisuuksissa ja juhlissa, esim. pihajuhlissa tai perhejuhlissa*, asukasosaajien joukosta löytyisi myös aktiivisesti keikkaileva *Tangokuningas* ja *tulitanssiesityksiä erilaisiin ulkotapahtumiin*. Tapahtumien järjestämisen tekniseen puoleen liittyen olennainen osaaja olisi myös vastaaja, joka tietää *äänestä ja äänentoistosta sekä tapahtumien tuotannoista melkolailla*. Luovan työn osaamisen muista maininnoista voidaan

nostaa myös ideologisempi näkökulma: *olen ammatiltani kirjastonhoitaja ja olisin kiinnostunut edistämään asukkaiden lukemis-, sivistys- ja kulttuuriharrastuksia eri tavoin.*

Tietotekniikan, toimistotyön ja viestinnän luokkaan sisältyvä informaatioteknologiaosaaminen (IT tai ICT) oli kaikista avoimen kysymyksen kautta mainituista osaamisalueista eniten mainintoja saanut (n=33), mihin saattoi vaikuttaa myös asukaskyselyn toteuttaminen sähköisessä muodossa. IT-osaaminen on hyvin moniulotteinen osaamisalue, mutta pelkistämisen ja luokitteluvaiheessa päädyttiin käytännön syistä sisällyttämään kaikki tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvä osaaminen yhden otsikon alle. IT-osaamisessa yleistä oli ammattiosaaminen:

Minulla on tuore tutkinto IT-alalta (+ noin 10 vuotta harrastustaustaa), joten kaikenlaiset tietoteknistä osaamista vaativat hommat onnistuvat ongelmitta. Huolto, asennus, käyttöönotto jne. Syksyllä tarkoitus lähteä opiskelemaan lisää.

Lisäksi vastauksissa oli paljon mainintoja, missä luki vain *IT, ICT, ATK, digituki* tai *tietokonekorjaus*, jolloin oli vaikeaa arvioida tarkemmin osaamisen ammattimaisuutta. Usein oli myös edellä mainittujen kaltaisten vastausten yhteydessä tarkennus, että osaamisen avulla voisi auttaa naapurustoa erilaisissa perustason IT- ja digiasioissa. Aihepiiriin osittain kytkeytyen vastaajilla oli myös toimistotyön, myynnin ja markkinoinnin, HR- ja lakiasioden sekä talousasioiden osaamista ja eräällä vastaajalla *osaamista löytyy markkinoinnista, graafisesta suunnittelusta sekä tekstintuottamisesta.*

Teknisten töiden, kiinteistönhoidon ja siivouksen luokka osoittautui luokittelun ja kvantifioinnin yhteydessä mainintojen määrän osalta selkeästi suurimmaksi luokaksi, missä yksittäisistä osaamisalueista eniten mainintoja sai siivousosaaminen (n=30). Siivoukseen sisällytettiin aineiston pelkistämisen vaiheessa myös ikkunan pesu, mikä keräsi jonkin verran erillisiä mainintoja. Erilaisiin kodin pieniin korjauksiin ja kiinteistönhoitoon löytyi myös runsaammin osaamista, kuten vastaajalla, joka kertoi olevansa *kiinteistöhoitaja (valmistun 2018 marraskuussa), vasara ja muut työkalut pysyy kädessä kyllä.* Osa vastaajista työskenteli tai oli työskennellyt VTS-kotien kiinteistöissä: *10v VTS-kiinteistöpalvelun ja 6v Lännen kiinteistöpalvelun hommissa kiinteistöjen korjaustoimia suorittamassa tai olen ammatiltani rakennusmaalari ja teen remontteja satolle, toasille, po-*

asille ja vts kodeille. Näiden useita mainintoja keränneiden osaamisalueiden lisäksi aineistosta löytyi suurehko määrä yksittäisiä mainintoja erilaisten teknisten ammattialojen osaamisesta, mihin liittyen vastaajilla oli pääsääntöisesti koulutus ja vuosien työkokemus. Palkkatyössä olevien ammattimiesten ja erityisosaajien osalta kyseeseen tulisivat todennäköisesti yksittäiset tuntityöt tai keikat yksittäisten asukkaiden tilaamana, mutta runsas siivoustyön osaajien määrä voisi mahdollistaa esimerkiksi VTS-kotien asunnoissa ajoittain tarvittavien muuttosiivousten osittaisen teettämisen asukasosuuskunnan toimesta.

Ajoneuvojen kuljetus ja korjaus keräsivät jonkin verran mainintoja, kuljetuspalvelut (n=14) luokastaan eniten. Kuljetuspalveluihin sisällytettiin sekä ihmisten että tavaroiden kuljetus, mihin molempiin tuli useita mainintoja, kuten esimerkiksi *olen linja-auton kuljettajan koulutuksessa, syksyllä valmistun ja kuudes kuu aloitan työharjoittelun Paunulla, joten kuskin hommia monella tapaa voin tarjota, tai koulutus on autonkuljettaja, joten kuljetustyöt, sekä kuorma-auton ajo.* Vähemmän ammattimaista kuljetuspalvelua oli myös tarjolla: *minulla on ajokortti ja voisin kuskata mummoja tai muita kyytiä tarvitsevia* ja hieman tulkinnanvaraisempi maininta *aja auto*. Lisäksi aineistossa oli muutamia mainintoja polkupyörän ja autojen korjaamiseen sekä renkaiden vaihtoon liittyvästä osaamisesta.

Aineistolähtöisen sisällön analyysin abstrahointivaihe, missä yläluokkia tiivistämällä johdetaan kokoavia käsitteitä ja sen jälkeen tarkastellaan näitä suhteessa aiempaan teorian tietoon (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009) esitellään johtopäätösluvussa 7.3.

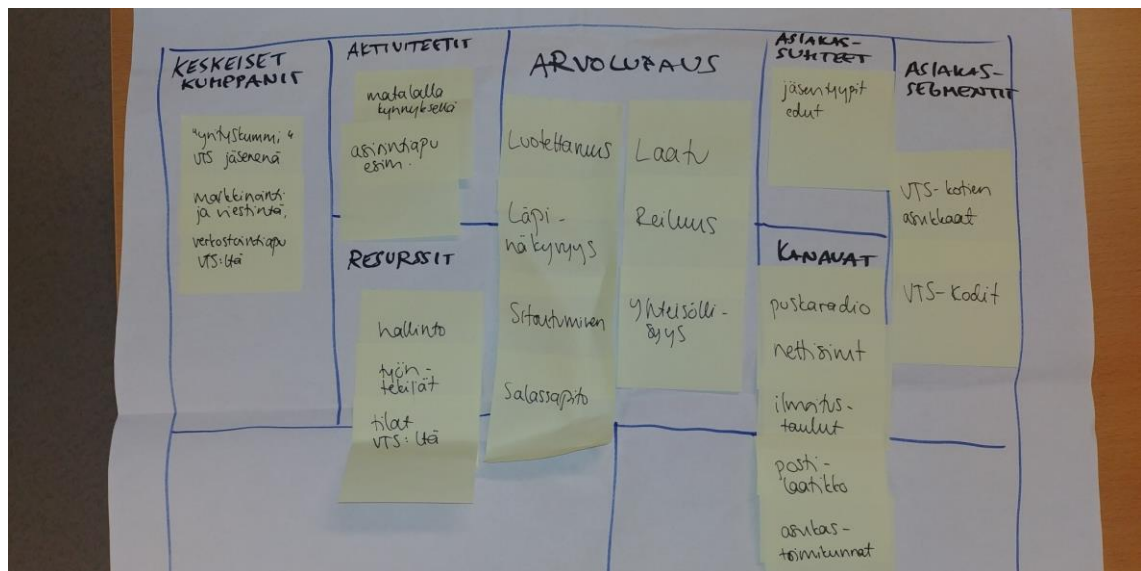
6.4 Yhteiskehittämisen työpaja ja Business Model Canvas

Keväällä 2018 lähetettiin 7892 VTS-kotien asukkaalle sähköpostitse osuuskunta-hanketta koskeva viesti ja siihen sisältyvä kyselylinkki. Osuuskunnan nettisivulla vieraili 762 asukasta ja sivuilta löytyneen linkin kautta varsinaiseen sähköiseen kyselyyn vastasi 432 asukasta. Vastaajista suodatettiin pois ne, jotka eivät halunneet jatkossa olla hankkeen kanssa tekemisissä ja sen jälkeen lähetettiin 405 sähköpostia aiheesta kiinnostuneille, missä kiitettiin lyhyesti kyselyyn osallistumisesta, mainittiin yleisluontoisesti myönteisistä tuloksista ja kyseltiin kiinnostusta osallistua hankkeeseen liittyvään työpajaan syksyllä 2018 ja aikataulutoiveita tähän liittyen. Sähköpostivastauksia tuli 43 asukkaalta ja käytännössä kaikissa viesteissä parhaaksi ajankohdaksi ilmoitettiin arki-ilta. Osuuskunta-hankkeen

työpaja päädyttiin siten järjestämään maanantaina 8.10.2018 klo 17–20. Tapahtumaan ilmoittautuminen toteutettiin sähköisen ilmoittautumisjärjestelmän (Lyyti) kautta ja tapahtumaan ilmoittautui 18 asukasta sekä hankkeen tekijän lisäksi kolme VTS-kotien työntekijää. Lisäksi kutsuttiin Ylöjärvellä toimivasta Osuuskunta Taidokkaista hallituksen puheenjohtaja kertomaan ESR-hankkeen avulla perustetun osuuskunnan alkuvuosien kokemuksista. Loppujen lopuksi työpajan alkaessa paikalla oli hankkeen tekijän ja Osuuskunta Taidokkaiden edustajan lisäksi yhdeksän VTS-kotien asukasta ja kaksi VTS-kotien työntekijää. Liitteessä on kuvattu työpajan ohjelma ja Taidokkaiden puheenjohtajan haastattelurunko (liite 3).

Varsinaisena yhteiskehittämisen osiona työpajatilaisuudessa oli **Business Model Canvas –ryhmätyöskentely (BMC)**. Työskentelyn tavoitteena oli organisaatioiden kehittämisessä yleisesti käytetyn liiketoimintamalli –taulun (Tuulaniemi 2011, Holma 2016) avulla jäsenellä paikalla olevien VTS-asukkaiden näkökulmat esiin tuovalla tavalla uudelle asukasosauksunnalle arvolupaus, määritellä asiakassegmentit ja asiakassuhteet, asiakkaiden tavoittamisen kanavat, sekä keskeiset resurssit, aktiviteetit ja kumppanit. Tulovirtojen ja kustannusrakenteen pohdinta jätettiin tietoisesti pois tästä työskentelystä, sillä niiden arviointi ensimmäisessä asukkaalle aiheesta järjestetyssä työpajassa olisi ollut haastavaa; aihepiiriä tosin sivuttiin työpajatilaisuuden lomassa, vapaamuotoisemman keskustelun muodossa, mutta kirjauksia BMC-tauluun ei tehty. Työskentelyssä käytiin BMC-taulun eri segmentit yksi kerrallaan läpi, laittaen VTS-kotien työntekijän toimesta tauluun (kuva 3) osallistujien mainitsevat asiat pelkistetyssä muodossa (vrt. aineistolähtöinen sisällön analyysi, esim. Tuomi & Sarajarvi 2009). Työskentelyyn osallistui yhteensä kahdeksan VTS-kotien asukasta, muun muassa ajankäytöllisistä syistä työskentely päädyttiin tekemään, vastoin alkuperäistä pienryhmiin jakautumisen suunnitelmaa, yhtenä ryhmänä, missä kaikilla asukkailla oli tasavertainen mahdollisuus tuoda näkemyksensä esiin ja saada se kirjatuksi tauluun. Työskentely oli keskustelevaa eikä kirjattavista maininnoista kehkeytynyt riitaa, tosin aikataulu oli niin tiivis, ettei asioihin voitu kovin pitkällisesti paneutua, mikä olisi mahdollisesti tuonut esiin enemmän eriäviä näkökantoja.

Aineiston ymmärtämiseen pyrkivän analyysin tukena toimivat lisäksi hankkeen tekijän muistiinpanot työskentelyosiosta. Kuvassa 1 näkyvän taulun mainintojen ja muistiinpanojen avulla kuvataan seuraavaksi tiivistetysti BMC-työskentelyn keskeiset tulokset.

KUVA 1. Business Model Canvas 8.10.2018 työpajasta.

Arvolupaukseen tuli useita mainintoja, osuuskunnalta katsottiin edellytettävän ennen kaikkea *luotettavuutta*, suhteessa asiakkaisiin ja yhteistyötahoihin sekä myös sisäisen toiminnan osalta, luotettavuus olisi avainasia pyrittäessä kasvattamaan toimintaa ja markkinoimaan osuuskunnan palveluita laajemmin. Edelliseen liittyen haluttiin myös *laatu*, eli työn jäljen tulee olla laadukasta, jotta toiminnalla on jatkuvuutta ja asiakkaat hankkivat palveluita jatkossakin. *Läpinäkyvyys* mainittiin yhtenä perusarvona, liittyen asukasosuuksunnan hallintointiin asukkaiden toimesta, koska kyseessä olisi hyvin monimuotoinen osuuskunta sekä toimialansa että jäsenistönsä osalta, edellytettäisiin läpinäkyvyyttä eri suuntiin. *Reiluudella* tarkoitettiin ennen kaikkea tasa-arvoista ja demokraattista toimintatapaa muun muassa työtilausten organisoinnissa erityisesti toiminnan mahdollisesti laajentuessa. *Sitoutuminen* nähtiin olennaisena arvona varsinkin osuuskunnan alkutaipaleella kun asukasosaajia olisi todennäköisesti vähemmän ja monenlaisia vastuita tarjolla suhteessa enemmän, perustamisprosessiin tarvittaisiin tarpeeksi monta sitoutunutta asukasta eikä toiminnasta, kuten lakisääteisistä kokouksista, voisi esimerkiksi yllättäen jättäytyä ilmoittamatta pois, puhumattakaan sovittujen työtilausten laiminlyönnistä. *Yhteisöllisyys* näyttäytyy koko osallisuutta lisäävän osuuskunnan ytimenä, suuri määrä yksittäisiä ihmisiä toimisi saman ”sateenvarjon” alla hyvin erilaisista lähtökohdista, erilaisen osaamisen ja erilaisten tavoitteiden kautta, jolloin yhteisöllisyydestä täytyisi pitää huolta jatkuvasti, ettei toiminta kariudu esimerkiksi ylipääsemättömiin sisäisiin ristiriitoihin tai valtataisteluihin. Jäsenistön olisi tärkeä omaksua ajatus siitä, että osuuskunnassa jokainen halukas olisi mukana omalla pienellä tai vähän isommalla panoksella, mutta viime kädessä itse osuuskunta olisi kaikkien jäseneksi liittyneiden VTS-asukkaiden yhteinen ja

yhteisöllinen toiminta-alusta. Viimeisenä mainittiin *salassapito*, minkä vaatimus korostuu erityisesti kun tehdään töitä toisten ihmisten kodeissa tai lähiympäristöissä, erilaisissa työtehtävissä voi nähdä ja kuulla yksityisiä asioita, joiden suhteen jokaisen osuuskunnassa toimivan olisi noudatettava ehdotonta vaitiota.

Asiakassegmenteissä mainittiin *VTS-kotien asukkaat* ja *VTS-kodit* organisaationa. Kuten jo kyselytuloksia esittelevän luvun 6.2 yhteenvedossa mainitaan, varsinkin alkuvaiheessa tasaisempaa ja volyymiltään merkittävämpää tilauskantaa olisi tarkoituksenmukaista pyrkiä järjestämään VTS-kotien erilaisten kiinteistönpitoon ja asumiseen liittyvien palveluiden moninaisesta kokonaisuudesta. Osuuskunnan taloudellisen kantokyvyn vahvistumisen myötä VTS-asukkaiden keskinäiselle toiminnalle ja mahdollisesti lähiympäristöjen muille asukkaille tuotettaville palveluille voisi havitella suurempaa osuutta liikevaihdosta.

Asiakassuhteista mainittiin *jäsentyypit* ja *edut*, joilla tarkoitettiin mahdollisia erilaisia jäsenyyksiä, esimerkiksi hopea-, kulta-, ja platinatasoja, joilla olisi osallistumisaktiivisuudesta riippuen erilaisia etuja. Esimerkiksi osuuskunnan jäsenenä olevalle VTS-asukkaalle palvelut voisivat olla hieman edullisempia kuin ei jäsenenä olevalle tai muussa asumismuodossa asuvalle. Toisaalta osuuskunnan palveluiden tuottamiseen osallistuvan jäsenyys voisi olla eri sisältöinen kuin pelkästään VTS-asukkaalla, joka hankkii palveluita osuuskunnan kautta. Jäsentyypien erilaisuuteen tuli myös kriittisiä kommentteja liittyen ainakin jäsenrekisterin hallinnoinnin työllistävyyteen ja monimutkaisuuteen.

Kanavissa tuotiin esille perinteinen *puskaradio*, minkä avulla tieto kulkisi naapurilta toiselle ja ajan myötä edesauttaisi osuuskunnan markkinointia ja toiminnan kehittymistä. Ensimmäisessä osuuskunta tarvitsisi hyvät ja sujuvasti mobiililaitteissa toimivat *nettisivut*. Talojen ilmoitustauluille tulisi saada näkyvyyttä, varsinkin kun ilmoitustaulut jatkossa enenevässä määrin tulevat olemaan sähköisiä. Erityisesti alkuvaiheessa voidaan *postilaatikoihin* jakaa paperisia mainoksia ja tiedotteita osuuskunnan toiminnasta ja melkein jokaisessa kiinteistössä toimivan *asukastoimikunnan* kautta voidaan viedä kohdennettua viestiä osuuskunnasta ja saada sitä kautta myös tilauksia, sillä asukastoimikunnat järjestävät määrärahojensa puitteissa taloissa paljon erilaisia tapahtumia, missä myös hyödynnetään ulkopuolisia palveluntuottajia esimerkiksi ohjelmatoiminnassa. Asukastoimikuntien yhteydessä voisivat myös toimia kiinteistökohtaiset *osuuskuntakummit*, jotka toimisivat omassa kiinteistössään osuuskuntatoiminnan esittelijöinä ja yhteyshenkilöinä ja

osaltaan markkinoisivat ja pitäisivät yllä asukasosuuskunnan näkyvyyttä asukkaiden parissa.

Arvolupauksen toteuttamisen kannalta **keskeiseksi resursseiksi** nostettiin osuuskunnan *hallinto*, minkä merkitys varsinkin perustamisvaiheessa ja myöhemminkin olisi suuri koko hankkeen onnistumisen kannalta. Alkuvaiheessa tarvittaisiin lähtökohtaisesti perustajajäsenistä koostuva osuuskunnan hallitus ja runsaslukuinen aktiivisten asukasosaajien joukko, jotta toiminta lähtisi käyntiin. Yhtenä kysymyksenä osuuskunnan näkökulmasta on myös VTS-kotien organisaation rooli mahdollisen osuuskunnan toiminnassa, mistä ei työpajan ajankohtaan ollut tarkempaa tietoa. Organisaation on mahdollista olla osuuskunnan jäsenenä, mutta esimerkiksi perustettavan osuuskunnan pääomittaminen jonkin organisaation toimesta saattaisi tarkoittaa käytännössä myös suuremman päätösvallan kasautumista kyseiselle organisaatiolle, mikä ei välttämättä olisi ongelmatonta asukasosuuskunnan demokratiaa ja tasa-arvoa vaalivien perusarvojen näkökulmasta. Toisaalta ilman päätoimista vastuutahoa ja yksittäisten ihmisten yksittäisten ja ajoittaisten työpanosten varaan rakentuvana pelkkien asukkaiden osuuskuntana toiminta voisi jäädä hajanaiseksi ja osuuskunnan hallinto sekä talous liian huteraksi. Muita mainintoja keskeiseksi resursseiksi olivat *työntekijät*, eli asukasosaajat ja *VTS-kotien tilat*, millä tarkoitettiin erilaisia, ympäri kaupunkia sijaitsevia kerhotiloja ja vastaavia yleisiä tiloja, mitä osuuskunta voisi hyödyntää toiminnoissaan ja palveluiden tuottamisessa, esimerkiksi kerhotoiminnan osalta.

Keskeiseksi aktiviteeteiksi kirjattiin käytännössä kaikki ne osaamisalueet, mitä muun muassa asukaskyselyn ja henkilökunnan ideariihen tuloksena on saatu, varsinaista karsintaa eri osaamisalueiden kesken ei työpajan yhteydessä lähdetty tekemään, vaan sen aika olisi sitten kun perustamiseen tarvittava joukko olisi kasassa ja palveluita alettaisiin konkreettisesti tuottamaan. Periaatteessa monialaisen osuuskunnan toiminta voisi olla sananmukaisesti hyvinkin monialaista, eikä sen tarvitsisi keskittyä yhteen tai muutamaan palveluun tai tuotteeseen, kuten liiketoiminnassa yleisemmin tehdään, mutta joitakin reunaehtoja tällaiseen monialaisuuteen sisältyisi, mistä olennaisimpana mainittiin työpajatyöskentelyssä niin sanottu *matalan kynnyksen* lähestymistapa eli palvelut, mitkä olisi mahdollisimman helppo tuottaa ilman suurempia alkuinvestointeja tuotantovälineisiin ja joiden tuottaminen ei edellyttäisi monimutkaista byrokratiaa tai lupien hakemista eikä

myöskään vaativaa ja pitkäkestoista kouluttautumista. Näin ollen laatulupauksen pitäminen olisi mahdollista ja virheiden tapahtuessa ei tarvitsisi läpikäydä vaikeita korvausprosesseja.

Keskeisten kumppanien osiossa mainittiin lähinnä VTS-kodit erilaisten roolien muodossa: eräänlaisena *yrityskummina* eli organisaatiojäsenenä, joka perustamisvaiheessa pääomittaa osuuskuntaa, *markkinoinnin ja viestinnän* tukena ja mahdollistajana, eli VTS-kotien valmiiden markkinointi- ja viestintäkanavien hyödyntämistä asukkaiden tavoittamisessa ja osuuskunnasta tiedottamisessa, sekä *verkostoitumisen apuna* erilaisten ulkoisten yhteistyötahojen suhteen.

Yhteiskehittämisen työpajan lopuksi käytiin pikaisesti läpi jatkotoimenpiteet, mihin sisältyisivät ensivaiheessa ainakin osuuskunnan perustamiseen mukaan haluavien asukkaiden kokoaminen, perustamisesityksen laatiminen VTS-kotien johdolle/hallitukselle ja seuraavassa vaiheessa perustamisdokumenttien valmistelu ja varsinainen perustaminen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET, POHDINTA JA ARVIOINTI

Tässä luvussa kootaan yhteen tutkimuksellisen kehittämishankkeen ydintulokset ja tehdään niistä johtopäätökset vastaamalla tutkimuskysymyksiin ja tarkastelemalla kehittämistehtävien toteuttamista. Lisäksi muotoillaan tutkimuksellisen kehittämishankkeen eri vaiheiden kautta kerätyn tiedon ja aiheeseen kytkeytyvän teorian tiedon pohjalta hankkeen tuotoksena osallisuutta lisäävän osuuskunnan toimintamalli, minkä rakentuminen kuvataan pääkohdittain luvussa 7.5. Varsinainen toimintamalli on liitteenä (liite 1). Lopuksi pohditaan yleisellä tasolla suuren vuokrataloyhteisön asukkaiden hallinnoiman monialaisen osuuskunnan mahdollisuuksia toimia yhtenä osallisuustyön muotona ja arvioidaan tutkimuksellista kehittämishanketta kokonaisuutena.

7.1 Asukasosuuskunnan palvelut kiinnostavat

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyen selvitettiin VTS-kotien asukkaiden kiinnostusta asukasosuuskunnan tarjoamia palveluja ja tuotteita kohtaan. Tulosten perusteella voidaan todeta, että osuuskunnan palvelut kiinnostavat laajalti, sillä peräti 94 % vastaajista ilmaisi jonkin asteista kiinnostusta niitä kohtaan. 432:en vastaajan otos on suhteellisesti pienuudestaan (3,5 % aikuisista asukkaista) huolimatta kyselyn tarkoituksena näkökulmasta hyvinkin käyttökelpoinen ja tarpeeksi monipuolinen kertoakseen asukkaiden alustavasta kiinnostuksesta osuuskuntaa kohtaan.

Osallisuutta edistävässä toiminnassa eli osallisuustyössä korostuu usein paikallisuuden ja asuinympäristön merkitys ihmisille (Isola ym. 2017, Jolanki ym.2017). Hieman pidemmälle vietyä Moilanen ym. (2014) puhuvat yhteistettyjen palvelujen mallista, missä verkertymä palautuisi paikallistalouksille ja yhteisölliset voimavarat saataisiin käyttöön, jolloin voisi syntyä paikallisia, uutta luovia ratkaisuja, kuten solidaarisuusosuuskuntia. Vastauksista on kautta linjan havaittavissa myönteinen suhtautuminen asuinympäristössä toimivaa asukasosuuskuntaa kohtaan, mikä antaa viitteitä osallisuutta lisäävän osuuskunnan kysynnälle asukasosuskunnan keskuudessa.

Vastaajista noin puolet käy koko-aika- tai osa-aikatoissa, mikä esimerkiksi Rouvinen-Wileniuksen (2014) mukaan indikoi korkeampaa sosiaalisen osallisuuden kokemuksen tasoa

ja siten varmasti vaikuttaa vastauksista välittyvään myönteiseen suhtautumiseen asukasosuoskuntaa kohtaan. Asian kääntöpuolena esimerkiksi vuoden 2018 alkupuolella päättyneen Tesoman miähet (ESR) -hankkeen loppuraportissa tuodaan esiin työelämän ulkopuolella olevien ihmisten heikkoja osallisuuden kokemuksia ja monisäikeisiä osallistumisen esteitä ja vaikeuksia (Outinen ym. 2018), mitkä varmasti osaltaan vaikuttavat myös vastaamatta jättämiseen eli katoon (Vilka 2007) tällaisten asukaskyselyjen suhteen.

Asukaskyselyn vastausten perusteella osuoskunnalta toivotaan suunnilleen yhtä paljon erilaisia teknisiä tavaroihin, kotiin, ympäristöön ja laitteisiin liittyviä palveluita kuin erilaisia yhteisöllisyyteen ja ihmisten yhteiseen tekemiseen liittyviä palveluita ja toimintoja. Osallisuuden toteutumiseen sisältyykin olennaisesti aineellisiin hyvinvoinnin lähteisiin pääsyn lisäksi mahdollisuus liittyä vuorovaikutussuhteisiin, jotka lisäävät elämän merkityksellisuutta (Isola ym. 2017). Valmiiksi annetuista esimerkkipalveluvaihtoehdoista kolmanneksi ja neljänneksi eniten mainintoja saaneet organisoidut retket ja matkat sekä erilaiset kerhot voisivat toimia keskeisinä asukasosuoskunnan osallisuutta lisäävinä elementteinä suhteessa koko asukaskunnan yhteisöllisyyttä lisääviin pyrkimyksiin; toimien yhdistävänä ja tasa-arvoa edistävänä elementtinä kulttuurisia, sukupolvisia ja ehkä jopa sosioekonomisia kuiluja loiventaen. Tämä voisi osaltaan olla myös vastaamassa Isolan ym. (2017) mainitsemien sosiaalisten etäisyyksien ja kokemusmaailmoja eriyttävien hyvinvointierojen haasteeseen, mitä osallisuustyön keinoin voidaan yrittää taklata. Yhteiskunnallisena yrityksenä palveluiden hinnoittelu olisi maltillista ja palveluista voisi maksaa myös asumisesta ja aktiivisuudesta kertyvillä Pisteet Kotiin –etupisteillä, jolloin mahdollistetaan asukaskunnan laaja osallistuminen.

Siitäkin huolimatta, että osuoskunta oli kyselyhetkellä vielä täysin abstrakti hahmotelma, asukkaat tarttuivat ajatukseen osuoskunnan tuottamista palveluista positiivisella otteella. Käytännössä osuoskunnan tarjoamien palvelujen markkinointi asukkaille ja muille tahoille olisi paljon helpompaa osuoskunnan ollessa jo toiminnassa, ainakin jos toiminnasta olisi tiedossa myönteisiä käytännön kokemuksia ja erilaisia referenssejä ja niin sanottu viidakkorumpu alkaisi toimia.

7.2 Asukasosuuskunnassa toimiminen kiinnostaa

Toiseen tutkimuskysymykseen liittyen selvitettiin VTS-kotien asukkaiden kiinnostusta asukasosuuskunnassa toimimista kohtaan. Tulosten perusteella voidaan todeta, että asukasosuuskunnassa toimiminen kiinnostaa laajalti, kiinnostuneiden osuuden ollessa 85 % vastaajista, valtaosaa yksittäisten ja ajoittaisten tuntitöiden muodossa. Kyselyyn vastanneista (N=432) tosin vain 13 % (n=55) haluaa olla mukana perustajajäsenenä. Vastaajista 94 % olisi siis kiinnostunut hankkimaan osuuskunnalta palveluita ja 85 % olisi kiinnostunut tuottamaan niitä. Tällainen ”kaksoisjäsenyys” ei ole ongelmallista, sillä osuuskunnasta voi saada hyötyä joko osallistumalla sen toimintaan tai käyttämällä hyväkseen sen tarjoamia palveluja, eli osuuskunnan jäsen voi olla asiakassuhteessa omistamaansa osuuskuntaan kuluttajana, tuottajana tai palvelusten käyttäjänä (Pellervo 2018b). Vastaukset tukevat myös Hagenin ym. (2014) näkemyksiä siitä, että osuuskunnassa asiakas ei ole välttämättä pelkästään asiakas vaan hän voi olla palveluun aktiivisesti osallistuva käyttäjä-tuottaja.

Vastausaineiston perusteella kiinnostusta osuuskunnassa toimimiseen on niin työssäkäyvillä kuin opiskelijoilla, eläkeläisillä ja muillakin ryhmillä. Osuustoiminnalle tyypillistä ovatkin monimuotoisuus ja erilaisuus niin toimialojen kirjon kuin jäsentenkin suhteen; tekijät voivat olla eri sukupuolten, sukupolvien ja alojen edustajia, joilla kullakin on oma yksilöllinen tilanteensa ja taustansa (Puusa & Hokkila 2014). Asukasosuuskunnan monialaisuuden puolesta puhuvat myös asukkaiden runsaslukuinen kiinnostus hyvin erilaisien palveluiden hankkimiseen ja toisaalta monimuotoinen osaaminen, mitä asukkaat ovat ajatelleen voivansa hyödyntää osuuskunnan kautta. Osallisuutta lisäävistä monialaosuuskunnista on myös tuoretta käytännön kokemusta Osallisuutta osuuskunnista (ESR) -hankkeen näkökulmasta, missä hankekaudella vuosina 2015-2018 perustetuista osuuskunnista erityisesti Ylöjärven Osuuskunta Taidokkaissa on onnistuttu jo useamman vuoden pyörittämään monialaista osuuskuntaa (Ek 2018, Taidokkaat 2018).

VTS-kotien osuuskunta-hankkeen yhtenä tausta-ajatuksena on ollut tarjota osallisuuden kokemuksien lisäksi työtä vailla oleville asukkaille osuuskunnan kautta lisämahdollisuuksia työllistymispolulla etenemiseen. Toisaalta myös opiskelijoiden ja eläkkeellä olevien sekä esim. kotona lastaan hoitavien yms. muulla statuksella olevien kohdalla osuustoiminnassa mukana oleminen pienelläkin panoksella voisi edistää osallisuutta ja toiminnassa mukana olevien asukkaiden taloudellista tilannetta. Kyselyaineiston perusteella

osuuskunta-aihepiiri kuitenkin kiinnostaa lähtökohtaisesti enemmän työssäkäyviä asukkaita, joita oli vastaajista noin puolet. Oletettavaa toki on, että mikäli osuuskunta olisi toiminnassa ja tarjoaisi aktiivisesti erilaisia työllistymismahdollisuuksia, lisääntyisi työttömänä olevien asukkaiden kiinnostus osuuskuntaa kohtaan merkittävästi.

Osuuskunta-hankkeessa yksi keskeinen kiinnostuksen kohde ja lähtökohta onkin nimenomaan VTS-asukkaiden rooli osuuskunnan työntekijöinä; myös VTS-kotien hankkimien kiinteistönpitoon ja asumiseen liittyvien palvelujen mahdollisena osatuottajana. VTS-kotien organisaation ja VTS-asukastoimikuntien asiakkuuksien ja työtilausten kautta osuuskunnalle mahdollisesti järjestävä säännönmukaisempi ja määrällisesti merkittävämpi tulonmuodostus olisi erityisesti asukasosuuskunnan alkutaipaleella taloudellista vakautta ja toiminnan jatkuvuutta parhaiten turvaava. Edellä mainittujen kaltaisten palveluiden piiriin kuuluisivat ensisijaisesti niin sanotut vähemmän erityisosaamista vaativat työt ja avustavat työtehtävät, eivät varsinaiset hankintalain mukaisesti kilpailutettuihin kiinteistöhoitosopimuksiin kuuluvat tehtävät. Muun muassa tällaisten vähemmän erityisosaamista vaativien ja pitkäkestoista koulutusta edellyttämättömien avustavien työtehtävien tarjonnan lisäämistä peräänkuuluttavat Raivio & Karjalainen (2013) kirjoittaessaan työelämäosallisuuden toteutumisen ehtona olevista monimuotoista ja terveistä, osallistavista työmarkkinoista, missä huomioidaan myös eri syistä ns. vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien ihmisten tilanne ja pyritään osallistavan työllisyyspolitiikan eli erityistoimien ja –palvelujen avulla edistämään heidän työllistymistään ja työmarkkinoilla pysymistään. Samanaikaisesti tavoitteena olisivat toki myös VTS-asukkaiden toisille VTS-asukkaille sekä VTS-kotien toimintaympäristön ulkopuolisille tahoille tuottamat palvelut ja tuotteet. 9000 asunnon vuokratyöyhtiössä asukaskunnan rakenne on monipuolinen ja luvun 6.1. tulosten perusteella mahdollisia palveluiden ja tuotteiden ostajia löytyy asukaskunnan sisältäkin.

7.3 Asukkailla on monipuolista osaamista

Kolmanteen tutkimuskysymykseen liittyen selvitettiin VTS-kotien asukkaiden osuuskunnan kautta mahdollisesti hyödynnettävissä olevaa osaamista. Tulosten perusteella voidaan todeta, että asukasosajilla on kyselyaineiston perusteella monipuolista osaamista, mikä painottuu erityisesti informaatio- ja viestintäteknologiaan, siivoukseen, lastenhoi-

toon, eläinten hoitoon, kuljetuspalveluihin, vanhusten apuun, kodin pienkorjauksiin, tapahtumien järjestämiseen, polkupyörien korjaamiseen, sekä kiinteistön- ja puutarhanhoitoon. Jo ennen asukaskyselyä osuuskunta-hankkeen käytössä oli runsaasti (n=91) aiemmin henkilökunnan ideariihessä esiin nousseita osaamisalueita, mitä osuuskunnan kautta katsottiin mahdollisesti voitavan hyödyntää, mutta avoimen kysymyksen tuottaman aineiston kautta saatiinkin vielä hyvin suuri määrä erilaisia uusia ideoita osuuskunnan toimintaa ajatellen, yhteensä 380 erilaista osaamisaluetta.

Aineistolähtöisen sisällön analyysin abstrahointivaiheessa yläluokkia tiivistämällä johdetaan kokoavia käsitteitä ja sen jälkeen tarkastellaan näitä suhteessa aiempaan teorian tietoon (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009). Yläluokkia tiivistämällä voidaan asukaskyselyn kvalitatiivisesta aineistosta karkealla jaottelulla johtaa kaksi kokoavaa käsitettä: **sosiaaliset ja yhteisölliset osaamisalueet**, joihin sisältyvät erilaiset ihmisten parissa tapahtuvat toiminnot sekä **teknisluontoiset osaamisalueet**, jotka liittyvät rakennettuun ympäristöön, tavaroihin ja laitteisiin.

Edellä mainittuja kokoavia käsitteitä voitaisiin tarkastella tarkemmin esimerkiksi suhteessa Isolan ym. (2017) määrittelemiin osallisuuden aineettomiin ja aineellisiin ulottuvuuksiin tai suhteessa Raivion ja Karjalaisen (2013) työelämäosallisuuden edistämiseksi suosittelemaan, vähemmän erityisosaamista vaativien ja pitkäkestoista koulutusta edellyttämättömien avustavien työtehtävien tarjonnan lisäämiseen, mutta tässä sisällön analyysissä abstrahointia tehdään vain suhteessa tutkimuksellisen kehittämishankkeen aikana kertyneeseen tietoon, erityisesti osuuskunnan palveluiden kysyntää koskevan aineiston kautta. Näin pyritään havaitsemaan asukasosuuskunnan palveluita koskevan kysynnän ja tarjonnan välistä suhdetta ja löytämään aineistoista yhtäläisyyksiä, jotta osuuskunta-hankkeen edetessä voidaan fokuoittaa sellaisiin toimintoihin, joille arvioidaan olevan eniten kysyntää.

Seuraavassa taulukossa 6 on nähtävissä yhtäläisyydet ja eriävyydet koskien palveluiden kysyntää ja tarjontaa eli sellaista osaamista, mitä asukkaat näkivät voivansa hyödyntää asukasosuuskunnan kautta. Eniten kysytyille palveluille, kuten tavaroiden kuljetukselle, siivoukselle, organisoiduille retkille/matkoille, polkupyörähuollolle, lasten hoidolle ja digituelle näyttää löytyvän myös tekijöitä asukasosaajien keskuudesta. Liikunta- ja harrastekerhojen osalta on niin, että osaamista kyllä näihin löytyy asukkailta, mutta sisällön analyysissä se hajautui useampaan eri luokkaan, jolloin se ei noussut kymmenen eniten

mainintoja saaneen osaamisalueen listalle, mutta yhteen laskettuna erilaisten kerhojen ja ryhmien osaajat näkyisivät myös alla olevassa taulukossa. Myöskään auton renkaiden vaihtoon erikoistuneita asukasosaajia ei suoraan löytynyt kysyntää vastaavaa määrää, mutta voidaan olettaa, että erilaisista kodin pienkorjaajista ja ”pikkutalkkareista” sellaisiakin järjestäisi. Digituen osalta kysyntä ei ollut läheskään sillä tasolla kuin tarjonta, mutta tähän vaikuttaa ensinnäkin se, että asukaskysely toteutettiin sähköisesti ja voidaan olettaa, etteivät digitukea eniten tarvitsevat asukkaat välttämättä vastanneet koko kyselyyn, jollakin perinteisemmällä markkinointikanavalla voitaisiin ehkä paremmin löytää runsaalle digiosaajien määrälle enemmän työtilauksia.

TAULUKKO 6. VTS-asukkaiden kiinnostus osuuskunnan palveluihin ja osaaminen.

VTS-asukkaiden kiinnostus palveluihin	VTS-asukkaiden osaaminen
Tavaroiden kuljetus jäteasemalle (n=207)	Informaatioteknologia (n=33)
Siivous/ikkunoiden pesu (n=202)	Lasten hoito (n=30)
Organisoidut retket/matkat (n=162)	Siivous (n=30)
Liikunta-/harrastekerhot (n=158)	Eläinten hoito (n=15)
Polkupyörähuolto (n=150)	Kuljetuspalvelut (n=14)
Lasten hoito (n=115)	Vanhusten apu (n=14)
Yhteiskäyttöauto (n=105)	Kodin pienkorjaukset (n=11)
Kuntosalihohjaus (n=86)	Tapahtumien järjestäminen (n=11)
Digituki (n=83)	Polkupyörien huolto/korjaus (n=8)
Auton renkaiden vaihto (n=81)	Kiinteistöhoito (n=7), puutarhanhoito (n=7)

Yhteenvedon voidaan todeta, että sekä erilaisten palveluiden kysyntää koskevassa jakoumassa että asukkaiden osaamisesta johdetuissa kokoavissa käsitteissä näyttäytyvät samanlaisessa 50 % / 50 % suhteessa kaksi osa-aluetta: **sosiaaliset ja yhteisölliset osaamisalueet**, joihin sisältyvät erilaiset ihmisten parissa tapahtuvat toiminnot sekä **teknisluontoiset osaamisalueet**, jotka liittyvät rakennettuun ympäristöön, tavaroihin ja laitteisiin. Näin ollen osuuskunnan toimintaa suunnitellessa on syytä pitää molempia osa-alueita tasavahvasti esillä, Business Model Canvas –ajattelun mukaisesti *keskeisinä aktiviteetteina* (Tuulaniemi 2011).

7.4 Yhteiskehittämisen työpajasta käytännön suuntaviivoja

Opinnäytetyön ensimmäisen kehittämistehtävän mukaisesti osana tutkimuksellista kehittämishanketta järjestettiin myös yhteiskehittämisen työpaja. Asukaskyselyn positiivisten tulosten ja niin sanottujen potentiaalisten perustajajäsenten esille tulon myötä työpajan järjestäminen oli looginen ja konkreettisuutta lisäävä tapa edetä VTS-asukkaiden sitouttamiseksi osuuskunta-hankkeeseen. Lisäksi aineiston ymmärtämiseen pyrkivän analyysin (Hirsjärvi ym. 2012) perusteella työpajan kautta saatu aineisto näyttäytyy käyttökelpoisena ja osuuskunta-hankkeen etenemistä tukevana.

Ylöjärvellä jo useamman vuoden toimineen Osuuskunta Taidokkaiden hallituksen puheenjohtaja Sini Havasalon haastattelun kautta saatiin käyttökelpoista ja ajankohtaista tietoa osuuskunnan perustamiseen ja pyörittämiseen liittyvistä haasteista ja mahdollisuuksista. Haastatteluaineistoa hyödynnetään soveltuvin osin laadittaessa tutkimuksellisen kehittämishankkeen tuotosta eli osallisuutta lisäävän osuuskunnan toimintamallia. Osuuskunnan perustamista ja alkuvaihetta ajatellen olennaisia seikkoja ovat Havasalon (2018) mukaan osuuskunnan työnantajarooli ja siihen liittyvistä velvoitteista huolehtiminen, aktiivisten ja sitoutuneiden jäsenten merkitys osuuskunnan toimintakyvyn ylläpitämisessä, osuuskunnan sisäisten ”pelisääntöjen” merkitys ja vastuiden jakaminen tiimitäin yksittäisen jäsenen kuormituksen vähentämiseksi ja osuuskunnan toimintavarmuuden takaamiseksi. Työnantajarooliin liittyen osuuskunnan perustamisessa on erityisesti huomioitava, että jäsenmäärän tulee olla sellaisella tasolla, ettei jäsenille aiheudu riskiä menettää mahdollisia työttömyysturvaetuuksia yrittäjäksi luokittelun takia; jäsenkohtaisen omistusosuuden täytyy siten olla alle 15 % eli osuuskunnassa täytyy olla vähintään seitsemän jäsentä (Ek & Vättö 2018). Edellä mainitun valossa pelkästään työpajassa paikalla olleiden yhdeksän VTS-asukkaan kesken ei osuuskuntaa voida vielä perustaa, vaan potentiaalisten perustajajäsenten tavoittamista ja sitouttamista tulee jatkaa myös tutkimuksellisen kehittämishankkeen jälkeen.

Business Model Canvas –työskentelyn kautta koottiin paikalla olleiden VTS-asukkaiden näkemyksiä koskien osuuskunnan keskeisiä liiketoiminnallisia osa-alueita liiketoimintasuunnitelma –taulun (Tuulaniemi 2011) segmenttien mukaisesti. Työskentelyn kautta esiin nousseissa näkemyksissä korostuvat arvolupaukseen sisältyvien vankkojen perusravojen, kuten luotettavuuden ja toiminnan läpinäkyvyyden vaade ja odotukset VTS-kotien organisaation monitahoisesta osallisuudesta osuuskunta-hankkeessa; merkittävänä töiden

tilaajana eli asiakkaana, toimitilojen ja viestintäkanavien tarjoajana sekä mahdollisesti pienimuotoista alkupääomaa osuuskuntaan investoivana organisaatiojäsenenä. Myös Osuuskunta Taidokkaiden toiminnassa merkittävänä tukena toimivat muun muassa Ylöjärven kaupunki ja paikallisseurakunta, jotka ”klubijäsenyyden” kautta toivat jonkin verran lisäpääomaa osuuskunnalle, tarjosivat maksutta toimitiloja ja ennen kaikkea järjestivät osuuskunnalle uusia työtilauksia ja sitä kautta maksavia asiakkaita kaupungin ja seurakunnan työntekijöille suunnatun tarjouskampanjan avulla (Ek & Vättö 2018).

7.5 Osallisuutta lisäävän osuuskunnan toimintamallin rakentuminen

Lähtökohtana yrityksen perustamisessa on, että liiketoiminta on kannattavaa. Ennen toiminnan aloittamista on oltava suunnitelmallinen näkemys siitä, mitä aiotaan tehdä ja miten sekä aihepiiriin liittyvää tietoa yritysidean pohjaksi. Jäsenistön on hyvä olla mahdollisimman laajalti mukana suunnittelussa ja sisäisiä sääntöjä, kuten erilaisten käytännön vastuiden jakamista on pohdittava ja kirjattava ylös jo ennen toiminnan käynnistämistä. Yleensä vasta jäsenistön kesken yhdessä laaditun liiketoimintasuunnitelman perusteella jäsenet tekevät varsinaisen päätöksen olla mukana osuuskunnassa. Liiketoimintasuunnitelmaan sisältyvät yleensä perustiedot yrityshankkeesta ja perustajista, kuvaus yrityshankkeesta, perustelut yrityksen perustamiselle ja suunnitellulle liikeidealle, tuleva liiketoiminta, pääoman tarve, rahoitus ja vakuudet, kannattavan toiminnan edellytykset, SWOT-analyysi yrityshankkeesta, yhteenveto ja johtopäätökset sekä vuosisuunnitelma ensimmäiselle toimintavuodelle. (Pellervo 2018b.)

Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen tuotoksena muotoiltava osallisuutta lisäävän osuuskunnan alustava toimintamalli pitää sisällään liiketoimintasuunnitelman osiosta perustietoihin kuuluvan toiminta-ajatuksen, liikeidean ja SWOT-analyysin. Näin ollen esimerkiksi osuuskunnan talouteen liittyvät yksityiskohdat on tietoisesti jätetty pois tässä vaiheessa, koska niiden määrittäminen ei ollut opinnäytetyön tavoitteena. Mikäli osuuskuntaa lähdetään myöhemmässä vaiheessa perustamaan, talouteen liittyvät laskelmat voidaan lisätä toimintamalliin tai liiketoimintasuunnitelmaan sen mukaan, minkä koinen ja minkälaisille toimialoille tähtäävä jäsenistö on kasassa. Myöskään yksityiskohtaisempia liiketoiminnallisia menettelytapoja, kuten vuosisuunnitelmaa ei sisällytetä tähän toimintamalliin.

Toiminta-ajatuksessa pyritään kuvaamaan lyhyesti ja selkeästi perustettavan osuuskunnan olemassaolon ydin vastaamalla kysymykseen: mitä, kenelle ja miksi? Toiminta-ajatukseseen voidaan sisällyttää myös toiminnan arvoperusta ja suunniteltu toimiala. Toiminta-ajatuksen kautta rakentuva osuuskunnan perustarkoitus ohjaa jatkossa jäsenistön toimintaa. (Pellervo 2018b.)

Toiminta-ajatus rakentuu sen varaan, että VTS-kotien asukkaiden osuuskunta on ensisijaisesti asukkaita varten. Osuuskunnan tarkoituksena on jäsentensä talouden ja hyvinvoinnin tukemisen lisäksi asumisviihtyvyyden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen VTS-kiinteistöissä, jolloin siinä yhdistyvät asukkaiden ja vuokranantajan intressit. Tasapuolisuuden nimissä lähtökohtaisesti kaikki VTS-kotien asukkaat voivat halutessaan liittyä osuuskunnan jäseniksi ja saada siitä hyödyn joko käyttämällä sen tarjoamia palveluita tai osallistumalla sen toimintaan, toki käytännössä sen mukaan kuinka palveluita on tarjolla ja minkälaista kysyntää asukkaiden osaamiselle milloinkin on.

VTS-kotien asukkaiden osuuskunta on yleishyödylliseltä pohjalta toimiva yhteiskunnallinen yritys (Suomalainentyö.fi 2018), joka ei ensisijaisesti pyri tuottamaan omistajilleen osinkotuloja eli osuuskunnan tapauksessa ylijäämän palautusta, vaan tarjoamaan laadukkaita ja edullisia lähipalveluja sekä työllistymismahdollisuuksia mahdollisimman monen asukkaan tarpeisiin. Business Model Canvas –työskentelyn mukaisesti asukasosuuskunnan perusarvoja ovat luotettavuus, avoimuus, reiluus ja yhteisöllisyys.

Osuuskunta on lähtökohtaisesti monialainen; alkuvaiheen toimialat määrittyvät tarkemmin perustajajäsenten osaamisen ja halukkuuden mukaan, mutta kuten kyselyaineistosta käy ilmi, mahdollisia toimialoja ovat tasapuolisesti sekä sosiaaliset ja yhteisölliset toimialat että teknisluontoiset toimialat; esimerkiksi VTS-kotien tilaamat muuttosiivoukset ja -tyhjennykset, VTS-asukastoimikuntien tilaamat ohjelmatoiminnot tapahtumiin ja asukkaille suunnatuista palveluista muun muassa erilaiset harrastekerhot, kotisiivoukset ja tavaroiden kuljetus kierrätysasemalle.

VTS-kotien asukkaiden osuuskunta on jäsentensä näköinen osuuskunta, jonka toiminta viimekädessä rakentuu asukkaiden osaamisen ja voimavarojen mukaiseksi. Osuustoimintaympäristö tarjoaa jäsenille monipuolisia osallistumisen ja tekemisen mahdollisuuksia, joiden avulla pyritään lisäämään asukkaiden toimeliaisuutta, keskinäistä yhteistyötä ja

näiden kautta Isolan ym. (2017) tarkoittamaa osallisuutta aineellisiin ja aineettomiin hyvinvoinnin lähteisiin sekä elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin.

Liikeidea kuvaa yrityksen toimintatapoja eli esimerkiksi mitä palveluita se tuottaa ja keitä ovat yrityksen asiakkaat. Liikeidea toimii yrityksen markkinoinnin suunnittelun perustana ja kytkeytyy läheisesti yrityksen imagoon. Liikeidea on vahva kun sen osatekijät (mitä, kenelle, miten, miksi) ovat yhtenevässä linjassa. (Pellervo 2018b.)

VTS-kotien asukkaiden osuuskunta-hankkeessa yhtenä lähtökohtana on ollut tarkastella kaikkea niin sanottua hankintalain mukaisesti kilpailutetun kiinteistönpidon ulkopuolista toimintaa, mitä VTS-kiinteistöissä asumiseen kytkeytyy tai voisi kytkeytyä ja muotoilla kyseiset toiminnot osuuskunnan kautta mahdollisesti toteutettaviksi palveluiksi, menemättä toisaalta kuitenkaan solidaarisuuden nimissä ja vapaamuotoisen osallistumisen kautta tapahtuvan naapuri-/lähimmäisavun alueelle (vrt. Isola ym. 2015). Lähes 9000 asunnon vuokrayhteisönä VTS-kodit ostaa vuosittain merkittävän määrän erilaisia palveluja ulkopuolisilta tuottajilta, lisäksi noin 16 500 asukkaalla on monenlaisia arjen palvelutarpeita. Osa näistä palveluista on sellaisia, joiden tuottaminen voisi olla mahdollista asukkaiden osuuskunnan kautta, jolloin parhaimmillaan asukkaiden osuuskunta voisi edistää paitsi asukkaiden yksilöllistä hyvinvointia ja taloudellista tilannetta, myös koko asukaskunnan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä kiinteistöjen asumisviihtyvyyttä.

VTS-kotien asukkaiden osuuskunnan imago ja tapa toimia ovat aiemmin kuvailtujen toiminta-ajatuksen ja perusarvojen mukainen: osuuskunta on asukkaita varten ja toiminta on luotettavaa ja reilua. Keskeiset voimavarat rakentuvat VTS-asukkaiden eli asukasosaajien sitoutumisen ja aktiivisuuden kautta. Asukasosuuskunnan varsinaista toimintaa ei määritellä tässä vaiheessa. Toiminta-alueena on Tampere, koska VTS-kotien kiinteistöt sijaitsevat eri puolilla Tamperetta; myös VTS-kotien kerhotiloja ja muita soveltuvia yleisiä tiloja voidaan mahdollisesti hyödyntää osuuskunnan toiminnassa. Perustajajäsenet ovat VTS-kotien asukkaita, VTS-kotien organisaation roolista osuuskunnan perustamisessa ja jäsenyyden muodosta osuuskunnassa ei ole vielä tarkempaa tietoa, mutta alustavasti ainakin markkinointikanavien hyödyntäminen, toimitilojen tarjoaminen ja erilaiset työtilaukset tulisivat kyseeseen. Asiakassegmenttejä on neljä: VTS-kotien organisaatio, VTS-kotien asukastoimikunnat, VTS-kotien asukkaat ja muut lähiympäristöjen asukkaat sekä yritykset. Tarjottavat palvelut/tuotteet muotoutuvat tarkemmin jäsenten osaamisen mu-

kaan, mutta alkuvaiheessa palvelut liittyvät asukaskyselyn tulosten perusteella todennäköisimmin informaatio- ja viestintäteknologiaan, siivoukseen, lastenhoitoon, eläinten hoitoon, kuljetuspalveluihin, vanhusten apuun, kodin pienkorjauksiin, tapahtumien järjestämiseen, polkupyörien korjaamiseen, sekä kiinteistön- ja puutarhanhoitoon. Myös erilaisia asukkaiden valmistamia tuotteita voidaan myydä osuuskunnan kautta.

SWOT-analyysi yrityshankkeesta sisältää organisaation toiminnan sisäiset vahvuudet ja heikkoudet sekä toimintaa ja toimialaa koskevat uhat ja mahdollisuudet (Tuulaniemi 2011). Pelkkien ulkoisten mahdollisuuksien sijaan on SWOT-analyysissä listattu yleisesti kaikkia hankkeeseen liittyviä mahdollisuuksia ja uhkia.

VTS-asukkaiden osuuskunnan toiminnan sisäiset vahvuudet:

- asukkaiden monipuolinen osaaminen
- iso asukaskunta, paljon tekijöitä ja asiakkaita
- paljon kiinteistöjä ja kiinteistöpitoon liittyviä tehtäviä
- osallisuutta lisäävän asukasosuuskunnan vahvat perusarvot ja tarkoitus
- yhteiskunnallinen yritys (kaikki hyöty välittömästi tai välillisesti asukkaille)
- aidosti lähipalveluja
- edullinen hinnoittelu
- vaihtoehtoinen maksutapa Pisteet kotiin -etupisteillä
- VTS-organisaation tuki markkinoinnissa ja toimitilojen järjestämisessä
- VTS-organisaation isot ja säännölliset työtilaukset

VTS-asukkaiden osuuskunnan toiminnan sisäiset heikkoudet:

- toiminnan monialaisuus
- jäsenistön vähäinen osuuskunta-osaaminen
- uuden osuuskunta-organisaation kokemattomuus (työnantaja -rooli, palveluiden tuottaja, organisaation hallinnointi)
- valmiiden asiakassuhteiden puuttuminen (toiminnan rakentaminen tyhjästä)
- vähäinen alkupääoma
- alussa heikko kilpailukyky

VTS-asukkaiden osuuskunnan toimintaa ja toimialaa koskevat mahdollisuudet:

- VTS-organisaation tuki osuuskunnan perustamisessa ja toiminnassa
- hyvän imagonrakennuksen avulla saatava myönteinen julkisuus

- joka kiinteistöön oma ”osuuskunta-kummi” (tiedotus, markkinointi yms.)
- asukkaiden taloudellisen tilanteen, hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistyminen
- osuuskunnan kasvu merkittäväksi toimijaksi

VTS-asukkaiden osuuskunnan toimintaa ja toimialaa koskevat uhat:

- suuri ja monimuotoinen jäsenistö (sisäiset näkemyserot ja ristiriidat)
- palvelut/tuotteet eivät mene kaupaksi
- työpöytä/laatuongelmat
- asukasosaajien voimavarojen riittävyys
- asukasosaajien heikko sitoutuminen osuuskunnan toimintaan
- asukasosaajien mahdollinen nopea ja yllättävä vaihtuvuus
- tietosuojat
- osuuskunnan organisointi ja hallinnointi sen kasvaessa

7.6 Pohdinta: osallisuutta osuustoiminnasta

Tässä luvussa pohditaan osallisuuteen ja osuustoimintaan liittyvä teoreettinen viitekehys sekä tutkimuksellisen kehittämishankkeen tulokset ja tuotos huomioiden yleisellä tasolla suuren vuokratoyhteisön asukkaiden hallinnoiman monialaisen osuuskunnan mahdollisuuksia toimia yhtenä osallisuustyön muotona, edistäen asukkaiden ja paikallisyhteisöjen aineellista ja aineetonta osallisuutta sekä yhteisöllisyyttä.

Raivion ja Karjalaisen (2013) mukaan syrjäytymisen vastavoimana toimiva osallisuus voidaan tiivistää kolmeen osa-alueeseen, joita ovat osallisuus aineellisiin resursseihin (having), osallisuus päätöksentekoon eli valtaisuus ja toimijuus (acting) sekä yhteisyys ja jäsenyys eli johonkin kuuluminen (belonging). Vastaavasti Isola ym. (2017) jäsentävät osallisuuden ilmenemisen kolmeen, osittain keskenään lomittain sijoittuvaan tasoon: 1) osallisuuteen omassa elämässä, 2) osallisuuteen erilaisissa vaikuttamisprosesseissa lähi-piirissä ja yleisemmin yhteiskunnassa sekä 3) paikalliseen osallisuuteen, ”jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin, elämän merkityksellisyyttä ja arvokkuutta lisääviin vuorovaikutussuhteisiin ja jossa pystyy vaikuttamaan resurssien jakamiseen”.

Osallisuutta edistävää toimintaa voidaan kutsua osallisuustyöksi ja siinä korostuvat paikallisuus ja julkisen sektorin, elinkeinoelämän, järjestöjen ja asukkaiden yhteistyö eli tavoitteena on yhteiskuntaryhmät ylittävä yhteisyys ja ymmärrys. (Isola ym. 2017.) Myös Jolanki ym. (2017) katsovat, että asumisen ja asuinalueiden näkökulmasta, niin Suomessa kuin maailmallakin, osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen onnistuu parhaiten asukaslähtöisillä toimintamalleilla, missä asukkaat, järjestöt, kuntatoimijat ja palveluntuottajat tekevät yhteistyötä. Yksi osallisuustyön käytännön muoto voi olla paikallisten toimijoiden tukema osuuskunta (Isola ym. 2017). Osuustoiminnan periaatteita ovat vapaaehtoinen ja avoin jäsenyys, demokraattinen jäsenhallinto, jäsenten taloudellinen osallistuminen, itsenäisyys ja riippumattomuus sekä vastuu toimintaympäristöstä. Osuuskunnan perusarvoja ovat omatoimisuus, omavastuisuus, demokratia, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja solidaarisuus. Osuuskunnan eettisiä arvoja ovat rehellisyys, avoimuus, yhteiskunnallinen vastuu ja muista ihmisistä välittäminen. (Pellervo 2018a.)

Osallisuustyön osana olevan, osallisuutta lisäävän osuuskunnan hahmottumista kuvaavassa kuviossa 15 näyttyvät lomittain osallisuuden HAB-ulottuvuudet (Raivio & Karjalainen 2013) ja osuustoiminnan periaatteet ja arvot (Pellervo 2018a). Lisäksi osuustoimintaan voi kytkeytyä osallisuustyön näkökulmasta otollisella tavalla paikallisuus ja yhteiskuntaryhmät ylittävä yhteisyys.

KUVIO 15. Osallisuutta lisäävä osuuskunta osallisuustyön osana.

Suuren yleishyödyllisen vuokratiloyhteisön asukkaiden hallinnoimassa osuuskunnassa voivat yhdistyä osallisuuden aineellisten resurssien tavoitteluun kytkeytyvä osuuskunnan jäsenten talouden edistäminen, osallisuus päätöksentekoon ja demokraattinen jäsenhallinto sekä johonkin kuulumisen mahdollistava solidaarinen ja tasa-arvoinen organisaatio. Paikallisuus voi ilmentyä kaupunki-, kortteli-, tai kiinteistötasolla, mutta kaikissa tasoissa osuuskunta voi verkostoitua ja tehdä erilaista yhteistyötä asukkaiden, järjestöjen, yritysten ja julkisen sektorin kanssa ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Samalla osuuskunta voi toimia erilaiset yhteiskuntaryhmät ylittävän yhteisyyden mahdollistajana; esimerkiksi työttömien ja työllisten, nuorten ja iäkkäämpien sekä eri kulttuureista tulevien ihmisten välisen yhteistoiminnan alustana. Suuren vuokratiloyhteisön työelämäosallisuutta edistävää toiminnasta on myönteisiä kokemuksia tiedossa ainakin Y-säätiön Uuras-toiminnan kautta (Y-säätiö 2016), missä vuokratiloyhteisö on sekä työllistänyt asukkaitaan suoraan erilaisiin kiinteistönpitoon ja asumiseen liittyviin tehtäviin että välittänyt pienimuotoisia työtehtäviä Tremer-työnvälitysovelluksen (Tremer 2018) avulla. Yksilötasolla osuuskunnassa toimiminen voi myös lisätä asukasosaajien mahdollisuuksia edetä työllistymispolulla, kuten osa 1990-luvun työttömien perustamista työosuuskunnista onnistui tekemään (Moilanen ym. 2014).

Työelämäosallisuuden toteutumisen näkökulmasta tarvitaan monimuotoisia ja terveitä työmarkkinoita, missä huomioidaan myös eri syistä niin sanotusti vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien ihmisten tilanne ja pyritään erityistoimien ja –palvelujen avulla edistämään heidän työllistymistään ja työmarkkinoilla pysymistään. Tarvetta on luoda ja järjestää myös vähemmän erityisosaamista vaativia töitä ja avustavia työtehtäviä, mihin ei tarvita pitkäkestoista koulutusta. (Raivio & Karjalainen 2013.) Palvelujen yhteistuottamisen mahdollisuuksia tutkineet Tuurnas & Haverinen (2017) toteavat, että laajemmissa osallisuushankkeissa, missä pyritään esimerkiksi asuinalueiden kokonaisvaltaiseen kehittämiseen samanaikaisesti monia julkisia toimintoja tarkastelemalla, on erityisen tärkeää huomioida kansalaisten erilaiset roolit ja kapasiteetit asukkaina, asiakkaina tai erilaisten yhteisöjen jäseninä sekä kuulla heidän ideoitaan ja näkemyksiään palvelutarpeista.

Edellä mainitun kaltaiseen vaikeassa työmarkkina-asemassa olemiseen ja erilaisiin kapasiteetteihin liittyen asukasosuuskunnan perustamisessa ja toiminnassa on hyvä huomioida asukasosaajien erilaiset valmiudet osuuskunnassa työskentelemiseen. Asukasosaajaksi tulon yhteydessä voidaan tehdä työkykyyn ja työelämävalmiuksiin liittyvä alkukartoitus (vrt. työkykyviisarin käyttö Tesoman miähet –hankkeessa, Outinen ym. 2018), millä

edistetään työntekijän ja työtehtävien yhteensopivuutta ja sitä kautta asukasosaajien työssä onnistumista. Esimerkiksi osatyökykyisten ja vajaakuntoisten ihmisten työelämäosallisuutta edistäneessä Osallisuutta osuuskunnista –hankkeessa havaittiin omien voimavarojen mukaisen, pienimuotoisenkin työllistymisen lisäävän hyvinvointia. Lisäksi osuuskunnassa toimiminen yleisesti voi kohentaa terveydentilaa, tuoda elämään toiveikkuutta, tavoitteellisuutta, yhdenvertaisuutta ja elämänlaadun parantumista sekä rohkeutta, sosiaalisia taitoja ja arvostusta itseä kohtaan. (Ek & Vättö 2018.)

Osuuskunnan hallinnoinnin osalta voidaan toiminnan vakautta ja ennustettavuutta lisätä vuokratotaloyhteisön organisaatiojäsenyydellä ja jonkinlaisella koordinoivalla roolilla asukasosuuskunnassa tai vähintäänkin tiiviillä yhteistyöllä esimerkiksi työmahdollisuuksien tarjoamisessa ja markkinoinnissa. Tämä myös mahdollistaa asukasosaajien aineellisen osallisuuden edistämisen laajamittaisemmin kuin esimerkiksi aikapankki-toiminnan (Lasker ym. 2011) kautta tapahtuva palveluiden vaihto.

Osuuskunnassa toimimiseen kytkeytyviä osallisuuden kokemuksia ja niissä ajan myötä toivottavasti tapahtuvia myönteisiä muutoksia voidaan mitata esimerkiksi Isolan ym. (2017) kehittämän kymmenestä kohdasta koostuvan kysymyspatteriston avulla, missä jokaiseen kysymykseen vastataan asteikolla 1-5 (täysin samaa mieltä – täysin eri mieltä). Kysymyksiä ovat 1. Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä. 2. Saan myönteistä palautetta tekemisistäni. 3. Koen, että minuun luotetaan. 4. Saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitsen. 5. Olen tarpeellinen jollekin toiselle ihmiselle. 6. Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön. 7. Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita. 8. Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin. 9. Pystyn vaikuttamaan oman elämäni kulkuun. 10. Tunnen, että elämälläni on tarkoitus.

Varsinaiseen, toiminnassa olevaan asukasosuuskuntaan liittyen voisi tulevaisuudessa tehdä jatkotutkimusta esimerkiksi jäsenistön aineellisen osallisuuden ja aineettoman osallisuuden kokemuksen muutoksista sekä osallisuuden ja osuustoiminnan peruseräpäätösten ja arvojen toteutumisesta käytännössä. Yleishyödyllisen vuokratotaloyhteisön näkökulmasta olisi mielekäästä saada tietoa koetun asumisviihtyvyyden ja muun asuinyhteisöjen hyvinvointia kuvaavan asukaspalautteen lisäksi asukasosuuskunnalta tilattujen töiden kustannusten ja kustannusneutraaliuden kehityksestä eli siitä, voidaanko joitakin kiinteistönpitoon ja asumiseen liittyviä ostopalveluja hankkia hinta-laatu –suhde huomioiden ko-

konaisedullisemmalla tavalla asukkailta kuin muutoin markkinoilta. Koska yleishyödyllisen vuokrataloyhteisön tulonmuodostus koostuu käytännössä täysimääräisesti asukkailta perityistä vuokrista, ovat viime kädessä kaikki asukasosuuskunnan avulla saavutettavat kustannussäästöt asukkaiden eduksi.

7.7 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen arviointi

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen eri vaiheiden avulla on **jäsennetty teoreettista viitekehystä osallisuudelle ja osuustoiminnalle**, saatu tietoa **VTS-asukkaiden myönteisestä suhtautumisesta ja kiinnostuksesta osuuskunnan palveluita ja osuuskunnassa toimimista kohtaan**, sekä tietoa **asukkaiden monipuolisesta osaamisesta**. Lisäksi on **yhteiskehittämisen työpajan** kautta selvitetty asukkaiden näkemyksiä osuuskunnan keskeisiin liiketoiminnallisiin osa-alueisiin ja kaikkien edellä mainittujen tietojen pohjalta muotoiltu **osallisuutta lisäävän osuuskunnan toimintamalli**. Yleisesti ottaen voidaan todeta tutkimuksellisen kehittämishankkeen onnistuneen suunnitelman mukaisesti, sillä tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset ja kehittämistehtävien tavoitteet toteutuivat.

Idea VTS-kotien asukkaiden osuuskunnasta on ilmeisesti lähtöisin vuosien takaa; tarkempaa tietoa näistä vaiheista ei ole noussut esiin. Yksittäisten asukkaiden ja VTS-kotien työntekijän vapaamuotoisten keskustelujen kautta alkoi itämään ajatus jonkinlaisesta yhteisestä ”alustasta”, minkä avulla asukkaat voisivat tehdä pienimuotoisia työtehtäviä kiinteistöillä, ennen kaikkea toimeliaisuuden ja aktivoitumisen nimissä ja toissijaisesti pienen lisätulon toivossa. Myöhemmin aihepiiriä sivuttiin samantapaisten keskustelujen lomassa sittemmin jo päättyneessä Tesoman miähet –hankkeessa (Outinen ym. 2018), mutta edelleenkin idea ei kunnolla ”ottanut tulta”.

Loppuvuodesta 2017 hankkeen tekijä innostui aiheesta ja luonnosteli oman vapaamuotoisen visionsa osallisuutta lisäävästä osuuskunnasta mind map –muotoon (kuva 2) ja 24.11.2017 VTS-kotien strategiapäivässä henkilöstölle esiteltiin kyseinen visio sekä samalla kerättiin ideariihen avulla mahdollisimman paljon erilaisia työtehtäviä ja osaamisalueita, mitä osuuskunnan kautta voitaisiin kuvitella hyödynnettävän (esitelty luvussa 6).

KUVA 2. VTS-kotien asukkaiden osuuskunnan mind map 24.11.2017.

Seuraavaksi nousi esiin tarve saada tietoa asukaskunnan suhtautumisesta ja kiinnostuksesta osuuskunta-ideaan kohtaan, mihin liittyen toteutettiin laajalla jakelulla tehty sähköinen asukaskysely (N=432) osana aiemmin esiteltyä Koklaamo-työskentelyä. Siitäkin huolimatta, että osuuskunta oli kyselyhetkellä vielä täysin abstrakti hahmotelma, asukkaat tarttuivat ajatukseen osuuskunnan palveluista ja osuuskunnassa toimimisesta positiivisella otteella. Käytännössä osuuskunnan tarjoamien palvelujen markkinointi ja asukasosajien asukkaille ja muille tahoille sekä asukasosajien rekrytointi olisi paljon helpompaa osuuskunnan ollessa jo toiminnassa, ainakin jos toiminnasta olisi tiedossa myönteisiä käytännön kokemuksia ja erilaisia referenssejä ja niin sanottu viidakkorumpu alkaisi toimia.

Asukkaiden osaamiseen liittyvää aineistoa tulkittaessa on huomioitava, että kysymyksenasettelusta huolimatta vastaajat listasivat myös paljon sitä osaamista ja niitä työtehtäviä, mitä tekevät ns. päätyökseen kyselyhetkellä, eikä kaikkia vastauksissa mainittuja osaamisalueita ole todennäköisesti ajatuksena lähteä osuuskunnan kautta sellaisenaan hyödyntämään. Vastaushetkellä vastaajien oli luonnollisesti myös vaikea hahmottaa osuuskunta-hankkeen etenemisen aikahorisonttia ja sitä, minkälaisiin mittakaavoihin osuus-

kunnan toiminta mahdollisesti joskus tulevaisuudessa kehittyisi ja laajenisi. Yleisesti asukaskyselyn tulokset antoivat kuitenkin positiivisen sysäyksen viedä tutkimuksellista kehittämishanketta eteenpäin, kun taas päinvastaiset tulokset olisivat kyseenalaistaneet koko hankkeen mielekkyyden ja tehneet jatkotyöskentelyn organisoimisen hyvin haasteelliseksi. Suurehko vastaajamäärä (N=432) huomioiden tuli suorastaan yllättävän vähän osuuskunta-hanketta kritisoivia tai yleisesti asiaankuulumattomia vastauksia.

Yhteiskehittämisen työpajan toteutusta voidaan arvioida yhteiskehittämisen periaatteiden kautta (vrt. Agilemobile 2018): 1. osallistuminen oli kyselyn kautta kiinnostuksensa ilmoittaneille tasapuolisesti mahdollista, eli työpajan osallistujamäärää ei rajoitettu. Kaikki halukkaat saivat työpajatilaisuudessa olla äänessä ja kertoa avoimesti omat näkökulmansa eli kriittisetkin puheenvuorot olivat hyväksytyjä ja jopa toivottujakin. Tilaisuus ei ollut hierarkkinen, eli kaikki osallistujat olivat tasavertaisessa asemassa suhteessa osuuskunta-hankkeeseen, koska kyseessä oli vielä ideointivaihe eikä varsinainen osuuskunnan perustamiskokous. 2. Työpajatyöskentelyssä pyrittiin tuomaan osallistujien erilaiset osaamiset ja näkökulmat yhteen yksilöllisten profiililomakkeiden täyttämisen ja läpikäymisen sekä Business Model Canvas –työskentelyn kautta. Käytännössä aikataulullisista syistä BMC-työskentely jouduttiin viemään läpi kiireellisellä tempolla, jolloin näkökulmien käsitteilyssä ei päästy pintaa syvemmälle, vaikkakin kaikki kyseisessä kehittämisen vaiheessa oleelliset segmentit käytiinkin läpi. 3. Eteneminen ideoista nopeasti konkreettiseen tekemiseen ei tällä kertaa ollut mahdollista, koska osuuskunnan perustaminen edellyttää erilaisia juridisia toimia, eikä niiden toteuttamiseen ollut vielä tarvittavia valmiuksia. Työpajan sisällä edettiin informatiivisen osion kautta käytännön tekemiseen melko verkkaiseen tahtiin, koska aihepiiri oli laaja ja tietynlaiset perustiedot täytyi käydä läpi ennen kuin oli mahdollista siirtyä varsinaiseen yhteiskehittämisen osioon. 4. Yhteiskehittämisen tilat tukivat työpajatyöskentelyn onnistumista riittävällä tavalla. Hankkeen tekijälle kyseiseen aihepiiriin liittyvän työpajatyöskentelyn ohjaaminen oli kertana ensimmäinen, mikä teki suunnittelusta hieman haastavaa ja aiheutti käytännössä sen, että ohjelmassa oli sisältöä liian runsaasti käytettävissä olevaan aikaan nähden. Paremmalla suunnittelulla olisi voitu saavuttaa rennompaa ja kiireettömämpää sekä luovuutta ja ideointia paremmin tukeva ilmapiiri. 5. Yhteiskehittämisessä esiin nousseet tunteet eivät aiheuttaneet isompia haasteita työpajatyöskentelylle, sillä osallistujia tarkoituksella rohkaistiin tuomaan esiin omia näkökulmiaan eikä esiin tuotu varsinaista oikeaa tai väärää tapaa tehdä asioita. Joitakin osuuskunta-hankkeen osa-alueita kohtaan esitettiin välillä kritiikkiä osallistujien taholta, mutta kritiikkiä esittäneitä ei lähdetty vaimentamaan eivätkä he toisaalta estäneet

tai häirinneet työskentelyä mitenkään, jolloin tunteet pysyivät neutraalilla tasolla ja työpajatyöskentely sujui kokonaisuutena hyvin positiivisissa merkeissä ja jatkotyöskentelytoiveitakin esitettiin osassa jälkikäteen annetuista palautteista.

Osallisuutta lisäävän osuuskunnan toimintamallin muotoilu oli keskimääräistä haasteellisempaa, koska liiketoimintasuunnitelmaa laadittaessa on yleensä täsmentyneempi ja jaloituneempi käsitys liiketoiminnan toimialasta ja palvelun tai tuotteen luonteesta. Monialaisen asukasosuuskunnan liiketoiminnan yksityiskohtia ei kuitenkaan vielä tässä kohtaa pystytty muotoilemaan, jolloin toimintamalli on luonteeltaan suuntaa antava ja enemmän osallisuutta lisäävän osuuskunnan perusarvoja ja toiminnan yleisiä periaatteita linjaava. Toimintamallia täydentämällä ja täsmentämällä voidaan laatia varsinainen liiketoimintasuunnitelma rahoituslaskelmineen siinä vaiheessa kun osuuskuntaa ollaan virallisesti perustamassa kaupparekisteriin.

Osuuskunnan jäsenmäärän tulee olla sellaisella tasolla, ettei jäsenille aiheudu riskiä menettää mahdollisia työttömyysturvaetuuksia yrittäjäksi luokittelun takia; jäsenkohtaisen omistusosuuden täytyy olla alle 15 % eli osuuskunnassa täytyy olla vähintään seitsemän jäsentä (Ek & Vättö 2018). Varsinaisen perustajajäsenistön kokoaminen yhteen kaupparekisteriin tehtävää perustamista varten on tämän toimintamallin valmistumisen jälkeen seuraava looginen vaihe. Osuuskunnan perustaminen ei lähtökohtaisesti edellytä suurta alkupääomaa eikä siitä myöskään aiheudu alkuvaiheessa raskaita kiinteitä kuluja, jolloin pienimuotoinen osuuskunnan käytännön pilotoiminen olisi mahdollista melko kevyellä panostuksella ja periaatteessa pelkästään asukkaiden voimin. Lähtökohtaisesti VTS-kotien organisaatiota tarvitaan kuitenkin tukemaan hanketta vähintäänkin markkinoinnin osalta ja talouden vakauden näkökulmasta myös töiden tilaajana sekä parhaassa tapauksessa aktiivisena jäsenenä ja hankkeen koordinoijana, jolloin monet liiketoiminnan käynnistämiseen liittyvät käytännön haasteet hoituisivat sujuvammin, eikä yksittäisten asukkaiden kuormitus kasvaisi alkuvaiheessa liian suureksi. Nähtäväksi jää, löytyykö lopullista rohkeutta ja tahtotilaa asukasosuuskunnan perustamiseksi, mutta ainakin tämän opinäytetyön tulosten valossa perusteet VTS-kotien asukkaiden osuuskunnan perustamiselle ovat olemassa.

LÄHTEET

Agilemobile. 2018. <http://www.agilemobile.fi/>. Luettu 1.9.2018.

Ahtinen, P. 2014. Workshopin fasilitointi. Muotoilun koulutusohjelma. Savonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Alanen, J. 2016. Terveyttä edistävä osallisuus Jalmarin Kammarissa. Bikva – arviointitutkimus ikääntyneiden osallisuuden kokemuksista. Y-amk opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu.

Birchall, J. & Hammond-Ketilson, L. 2009. Resilience of the Cooperative Business Model in Times of Crisis. Sustainable Enterprise Programme, International Labour Office, Job Creation and Enterprise Development Department. Geneva: ILO.

Borzaga C., Bodini R., Carini C., Depedri S., Galera G. & Salvatori G. 2014. Europe in Transition: The Role of Social Cooperatives and Social Enterprises. Euricse Working Papers, 69|14.

Ek, K. 2018 (toim.) Kaikilla on osaamista – tehdään työpaikka yhdessä! Kokemuksia osatyökykyisten ihmisten osuuskuntatoiminnasta. Osallisuutta osuuskunnista ESR-hankkeen 2015-2018 loppuraportti.

Ek, K. & Vättö, S. 2018. Mihin johtopäätökseen päädyimme? Teoksessa: Ek, K. (toim.) Kaikilla on osaamista – tehdään työpaikka yhdessä! Kokemuksia osatyökykyisten ihmisten osuuskuntatoiminnasta. Osallisuutta osuuskunnista ESR-hankkeen 2015-2018 loppuraportti. 37-38.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Futurice 2018. Lean Service Creation. <https://leanservicecreation.com/>. Luettu 21.11.2018.

Hagen, H., Hänninen, J., Paksu, S. & Pylkkänen, P. 2014. Osuustoiminnasta valoa vanhushpalveluihin. Kunnallisan alan kehittämistäitiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 79.

Hakkarainen, K. & Malinen, T. 2017. ”Ku jää eläkkeelle on gogo eli menee kovasti viä ja sit slogo ja sit nogo”. Ikääntyneiden osallisuuden ulottuvuudet. Y-amk opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu.

Havasalo, S. 2018. Hallituksen puheenjohtaja. Osuuskunta Taidokkaat. Avoin haastattelu VTS-kotien asukkaiden osuuskunta-hankkeen työpajatilaisuudessa 8.10.2018.

Heikkinen, H. 2008. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Toiminnasta tietoon. Teoksessa: Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki. Kansanvalistusseura. 16-38.

Heiskanen, J., Hagen, H., Hytinkoski, P. & Köppä, T. (toim.). 2012. New Opportunities for Co-operatives: New Opportunities for People. Proceedings of the 2011 ICA Global Research Conference, 24-27 August, 2011, Mikkeli, Finland. University of Helsinki, Ruralia institute.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2012. Tutki ja kirjoita. 15. Osin uudistettu painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Keuruu.

Holma, A. 2016. Toiminnan suunnittelua Business Model Canvas –työkalulla. Gofore. <https://gofore.com/toiminnan-suunnittelua-business-model-canvas-tyokalulla/> Luettu 1.9.2018.

Houtbeckers, E. 2014. Yhteiskunnallisen yrittäjyyden toimijoiden kirjo Suomessa. Tieteessä tapahtuu 3/2014.

Hyyppä, M. 2011. Elinvoimaa yhteisöstä. Tieteessä tapahtuu 8/2011.

Isola, A-M., Turunen, E., Hänninen, S., Karjalainen, J. & Hiilamo, H. 2015. Syrjäytynyt ihminen ja kunta. Kunnallisan alan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 84.

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, S. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpäperi 33/2017.

Jolanki, O., Leinonen, E., Rajaniemi J., Rappe, E., Räsänen, T., Teittinen, O. & Topo, P. 2017. Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 47/2017.

Kaartinen H. 2015. Mitä aineeton köyhyys on? Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.

Kerätär, R. 2016. Kun katsoo kauempaa, näkee enemmän. Monialainen työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi pitkäaikaistyöttömällä. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Acta Universitatis Ouluensis D1340.

Kivistö, M. 2014. Kolme ja yksi kuvaa osallisuuteen. Monimenetelmällinen tutkimus vaikeavammaisten ihmisten osallisuudesta toimintana, kokemuksena ja kielenkäyttönä. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 150.

Koklaamo 2018. Koklaamo – yhdessä kokeillen kohti entistä sujuvampia palveluja. Luettu 4.11.2018. <https://koklaamo.fi/koklaamon-kokemukset-ja-opit-koottuna-yksiin-kanisiin/>

Koskela, V. 2013. Kohti avoimia työmarkkinoita. Kokemuksia pitkäaikaistyöttömille suunnatun projektin ensimmäisestä vuodesta. Y-amk opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

KvantiMOTV 2018. Tilastollinen päättely. Päivitetty 4.7.2004. Luettu 1.9.2018.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/paattely/paattely.html>.

Kähkönen, E. 2016. Vaikeimmassa asemassa olevien nuorten osallisuus palvelujen kehittämistoiminnassa. Y-amk opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Laitila, M. 2010. Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä. Fenomenografinen lähestymistapa. Väitöskirja. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Health Sciences, 31.

Lasker, J., Collom, E., Bealer, T., Niclaus, E., Young Keefe, J., Kratzer, Z. & Perlow, K. 2011. Time banking and health: The role of a community currency organization in enhancing well-being. *Health Promotion Practice* 12(1), 102–115.

Leemann, L. & Hämäläinen, P. 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016):5.

Linturi, H. 2003. Toimintatutkimus. Toimintatutkimuksen syklit. Verkkojulkaisu.
http://www.futunet.org/en/materiaalit/metodit/2_metodit/5_actix?C:D. Luettu 1.9.2018.

Miettinen, A. 2001. Do Co-operatives Providing Welfare Services Belong to the Third Sector? A Study of Institutional Characteristics of Swedish Co-operatives. Väitöskirja. Kuopion yliopiston julkaisuja E 90. Yhteiskuntatieteet.

Moilanen, H., Peltokoski, J., Pirkkalainen, J. & Toivanen, T. 2014. Uusi osuuskunta. Tekijöiden liike. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Mäntyneva, P. & Hiilamo, H. 2018. Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka työtoiminnassa. Etnografinen tutkimus kolmella kuntouttavan työtoiminnan kentällä. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2018):1.

Nivala, E. & Ryytänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*. Vuosikirja 2013, vol. 14.

Osuuskuntalaki 14.6.2013/421.

Outinen, H., Silván, A. & Savolainen, J. (toim.). 2018. Työelämän ulkopuolella Tesoman miähet. Tampereen Ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportteja 101. Tampere: Kirjapaino Hermes Oy.

Patentti- ja rekisterihallitus 2018. Yritysten lukumäärät kaupparekisterissä. Luettu 1.9.2018. <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.html>.

Pellervo 2018a. Mitä ovat osuustoiminnan arvot ja periaatteet?
<https://pellervo.fi/faq-items/mita-ovat-osuustoiminnan-arvot-ja-periaatteet/>. Luettu 1.9.2018.

Pellervo 2018b. Osuuskunnan perustajan opas. Perustajanopas.pellervo.fi. Luettu 1.9.2018.

Pellervo 2018c. Usein kysyttyä osuustoiminnasta. Luettu 1.9.2018. <https://pellervo.fi/tietoa-osuustoiminnasta/usein-kysyttya-osuustoiminnasta/>.

Puusa, A. & Hokkila, K. 2014. Osuustoiminnan tunnettuus ja houkuttelevuus yrittäjyysvaihtoehtona - Hankkeen loppuraportti. Euroopan sosiaalirahasto (ESR) - Työ-organisaatioiden, työssä olevan työvoiman ja yritysten kehittäminen sekä yrittäjyyden lisääminen- toimintalinja. Itä-Suomen yliopisto: kauppatieteiden laitos.

Pöyry-Lassila, P. 2017. Palveluiden yhteiskehittäminen ja yhteistuottaminen. Teoksessa: Pohjonen, S. (toim.) & Noso, M. Kansalainen keskiöön! Näkökulmia sote-uudistukseen. Kunnallisan alan kehittämissäätöön julkaisu 2/2017, 25-31.

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa Era, T. (toim.) Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. s. 12-34.

Raivio, H. & Nykänen, N. 2014 Osallistavan työllisyyspolitiikan elementtejä – yhdenvertaisuutta vai aktivointia? Sosiaalisten oikeuksien ja vastikkeellisuuden ristivetoa vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllisyyden edistämässä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 14/2014.

Roelants, B., Dovgan, D., Eum, H. & Terrasi, E. 2012. The resilience of the cooperative model – How worker cooperatives, social cooperatives and other worker-owned enterprises respond to the crisis and its consequences. CECOP-CICOPA Europe.

Romakkaniemi, M., Lindh, J. & Laitinen, M. 2018. Nuorten aikuisten osallisuus ja sosiaalinen kuntoutus Lapissa. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 147, 2018.

Rouvinen-Wilenius, P. 2014. Kohti osallisuutta – mikä estää, mikä mahdollistaa. Teoksessa: Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.). Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys ry, 51-68.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72.

Seitamaa-Hakkarainen, P. 2014. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. Metodix. <https://metodix.fi/2014/05/19/seitamaa-hakkarainen-kvalitatiivinen-sisallon-analyysi/>. Luettu 1.9.2018.

Suomalaintyö.fi. 2018. Yhteiskunnallinen yritys. <https://suomalaintyo.fi/yrityksille/yhteiskunnallinen-yritys/>. Luettu 21.11.2018.

Suur-Uski, A. 2016. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden luominen Kumppanuustalo Viikarissa. Y-amk opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Särkelä-Kukko, M. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa: Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.). Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys ry, 34-48.

- Taidokkaat 2018. Osuuskunta Taidokkaat/yritysesittely. <https://www.taidokkaat.fi/yritys/>. Luettu 21.11.2018.
- THL 2018. Osallisuus. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>. Luettu 1.9.2018.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Juvenes Print.
- Treamer 2018. Modernia henkilöstöhallintaa. <https://www.treamer.com/>. Luettu 21.11.2018.
- Troberg, E. & Hytinkoski, P. 2018. Osuustoiminta oppimismallina yrittäjyyteen. Opas opiskelijoiden osuuskuntien perustamiseen ja niiden toiminnan kehittämiseen. Pellervo. Kirjapaino PunaMusta Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Tuurnas, S. & Haveri, A. 2017. Kuulemisesta kumppanuuteen? Palvelujen yhteistuotanto asuinalueen kehittämisessä. Teoksessa: Bäcklund P., Häkli J. & Schulman H. (toim.) Kansalaiset kaupunkia kehittämässä, 58-79.
- Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.
- Vamlas 2018. Matkalla kohti unelmia. Osuuskuntamalli vammaisen nuoren työelämäosallisuuden vahvistajana. Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö –osatoteuttajan raportti 1.5.2015-30.4.2018. Osallisuutta osuuskunnista ESR-hanke.
- Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.
- Virta, M. 2016. Asiakaslähtöinen yhteiskehittämishanke Salon työllistymistä edistävissä monialaisessa yhteispalvelussa (TYP). Y-amk opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.
- Virtanen, V. 2012. Osuustoiminnan yhteiskunnallinen merkitys Suomessa —tarkastelu liiketaloudellisesta näkökulmasta. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.
- VTS-kodit 2018a. VTS-kodit: esittely ja toimintatapa. <https://www.vts.fi/vtskodit/toimintatapa/>. Luettu 1.9.2018.
- VTS-kodit 2018b. VTS-kodit: Pisteet Kotiin. <https://www.vts.fi/asuminen/asuminen-vtskodeissa/pisteetkotiin/>. Luettu 1.9.2018.
- Y-säätiö 2016. Vuosikertomus: Uuras-konsepti yhdistää työn ja asumisen. <https://ysaatio.fi/vuosikertomus2016/kehittaminen/uuras-konsepti>. Luettu 21.11.2018.

LIITTEET

Liite 1. Osallisuutta lisäävän osuuskunnan toimintamalli

1 (4)

Lähtökohtana yrityksen perustamisessa on, että liiketoiminta on kannattavaa. Ennen toiminnan aloittamista on oltava suunnitelmallinen näkemys siitä, mitä aiotaan tehdä ja miten sekä aihepiiriin liittyvää tietoa yritysidean pohjaksi. Jäsenistön on hyvä olla mahdollisimman laajalti mukana suunnittelussa ja sisäisiä sääntöjä, kuten erilaisten käytännön vastuiden jakamista on pohdittava ja kirjattava ylös jo ennen toiminnan käynnistämistä. Yleensä vasta jäsenistön kesken yhdessä laaditun liiketoimintasuunnitelman perusteella jäsenet tekevät varsinaisen päätöksen olla mukana osuuskunnassa.

Toiminta-ajatus:

VTS-kotien asukkaiden osuuskunta on ensisijaisesti asukkaita varten. Osuuskunnan tarkoituksena on jäsentensä talouden ja hyvinvoinnin tukemisen lisäksi asumisviihtyvyyden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen VTS-kiinteistöissä. Tasapuolisuuden nimissä lähtökohtaisesti kaikki VTS-kotien asukkaat voivat halutessaan liittyä osuuskunnan jäseniksi ja saada siitä hyödyn joko käyttämällä sen tarjoamia palveluita tai osallistumalla sen toimintaan, toki käytännössä sen mukaan kuinka palveluita on tarjolla ja minkälaista kysyntää asukkaiden osaamiselle milloinkin on.

VTS-kotien asukkaiden osuuskunta on yleishyödylliseltä pohjalta toimiva yhteiskunnallinen yritys, joka ei ensisijaisesti pyri tuottamaan omistajilleen osinkotuloja eli osuuskunnan tapauksessa ylijäämän palautusta, vaan tarjoamaan laadukkaita ja edullisia lähipalveluja sekä työllistymismahdollisuuksia mahdollisimman monen asukkaan tarpeisiin.

Asukasosuuskunnan perusarvoja ovat luotettavuus, avoimuus, reiluus ja yhteisöllisyys.

Osuuskunta on lähtökohtaisesti monialainen; toimialoja ovat sekä **sosiaaliset ja yhteisölliset toimialat** että **teknisluontoiset toimialat;** esimerkiksi VTS-kotien tilaamat muuttosiivoukset ja -tyhjennykset, VTS-asukastoimikuntien tilaamat ohjelmatoiminnot

tapahtumiin ja asukkaille suunnatuista palveluista muun muassa erilaiset harrastekerhot, kotisiivoukset ja tavaroiden kuljetus kierrätysasemalle.

Osallisuutta lisäävä osuuskunta on jäsentensä näköinen osuuskunta, jonka toiminta viimekädessä rakentuu asukkaiden osaamisen ja voimavarojen mukaiseksi. Osuustoimintaympäristö tarjoaa jäsenille monipuolisia osallistumisen ja tekemisen mahdollisuuksia, joiden avulla pyritään lisäämään asukkaiden toimeliaisuutta, keskinäistä yhteistyötä ja näiden kautta osallisuutta aineellisiin ja aineettomiin hyvinvoinnin lähteisiin sekä elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin.

Liikeidea:

Lähes 9000 asunnon vuokrayhteisönä VTS-kodit ostaa vuosittain merkittävän määrän erilaisia palveluja ulkopuolisilta tuottajilta, lisäksi noin 16 500 asukkaalla on monenlaisia arjen palvelutarpeita. Osa näistä palveluista on sellaisia, joiden tuottaminen voisi olla mahdollista asukkaiden osuuskunnan kautta, jolloin parhaimmillaan asukkaiden osuuskunta voisi edistää paitsi asukkaiden yksilöllistä hyvinvointia ja taloudellista tilannetta, myös koko asukaskunnan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä kiinteistöjen yleistä asumisviihtyvyyttä.

VTS-kotien asukkaiden osuuskunnan imago ja tapa toimia ovat aiemmin kuvailtujen toiminta-ajatuksen ja perusarvojen mukainen: osuuskunta on asukkaita varten ja toiminta on luotettavaa ja reilua.

Keskeiset voimavarat rakentuvat VTS-asukkaiden eli asukasosaajien sitoutumisen ja aktiivisuuden kautta.

Toiminta-alueena on Tampere, koska VTS-kotien kiinteistöt sijaitsevat eri puolilla Tamperetta; myös VTS-kotien kerhotiloja ja muita soveltuvia yleisiä tiloja voidaan mahdollisesti hyödyntää osuuskunnan toiminnassa.

Perustajajäsenet ovat VTS-kotien asukkaita, VTS-kotien organisaation roolista osuuskunnan perustamisessa ja jäsenyyden muodosta osuuskunnassa ei ole vielä tarkempaa tietoa, mutta alustavasti ainakin markkinointikanavien hyödyntäminen, toimitilojen tarjoaminen ja erilaiset työtilaukset tulisivat kyseeseen.

Asiakassegmenttejä on neljä: VTS-kotien organisaatio, VTS-kotien asukastoimikunnat, VTS-kotien asukkaat ja muut lähiympäristöjen asukkaat sekä yritykset. Tarjottavat palvelut/tuotteet muotoutuvat tarkemmin jäsenten osaamisen mukaan, mutta alkuvaiheessa palvelut liittyvät asukaskyselyn tulosten perusteella todennäköisimmin informaatio- ja viestintäteknologiaan, siivoukseen, lastenhoitoon, eläinten hoitoon, kuljetuspalveluihin, vanhusten apuun, kodin pienkorjauksiin, tapahtumien järjestämiseen, polkupyörien korjaamiseen, sekä kiinteistön- ja puutarhanhoitoon. Myös erilaisia asukkaiden valmistamia tuotteita voidaan myydä osuuskunnan kautta.

SWOT-analyysi yrityshankkeesta:

VTS-asukkaiden osuuskunnan toiminnan sisäiset vahvuudet:

- asukkaiden monipuolinen osaaminen
- iso asukaskunta, paljon tekijöitä ja asiakkaita
- paljon kiinteistöjä ja kiinteistöpitoon liittyviä tehtäviä
- osallisuutta lisäävän asukasosuuskunnan vahvat perusarvot ja tarkoitus
- yhteiskunnallinen yritys (kaikki hyöty välittömästi tai välillisesti asukkaille)
- aidosti lähipalveluja
- edullinen hinnoittelu
- vaihtoehtoinen maksutapa Pisteet kotiin -etupisteillä
- VTS-organisaation tuki markkinoinnissa ja toimitilojen järjestämisessä
- VTS-organisaation isot ja säännölliset työtilaukset

VTS-asukkaiden osuuskunnan toiminnan sisäiset heikkoudet:

- toiminnan monialaisuus
- jäsenistön vähäinen osuuskunta-osaaminen
- uuden osuuskunta-organisaation kokemattomuus (työnantaja -rooli, palveluiden tuottaja, organisaation hallinnointi)

- valmiiden asiakassuhteiden puuttuminen (toiminnan rakentaminen tyhjästä)
- vähäinen alkupääoma
- alussa heikko kilpailukyky

VTS-asukkaiden osuuskunnan toimintaa ja toimialaa koskevat mahdollisuudet:

- VTS-organisaation tuki osuuskunnan perustamisessa ja toiminnassa
- hyvän imagonrakennuksen avulla saatava myönteinen julkisuus
- joka kiinteistöön oma ”osuuskunta-kummi” (tiedotus, markkinointi yms.)
- asukkaiden taloudellisen tilanteen, hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistyminen
- osuuskunnan kasvu merkittäväksi toimijaksi

VTS-asukkaiden osuuskunnan toimintaa ja toimialaa koskevat uhat:

- suuri ja monimuotoinen jäsenistö (sisäiset näkemyserot ja ristiriidat)
- palvelut/tuotteet eivät mene kaupaksi
- työjälki/laatuongelmat
- asukasosaajien voimavarojen riittävyys
- asukasosaajien heikko sitoutuminen osuuskunnan toimintaan
- asukasosaajien mahdollinen nopea ja yllättävä vaihtuvuus
- tietosuoja
- osuuskunnan organisointi ja hallinnointi sen kasvaessa

Liite 2. VTS-asukaskyselylomake

1 (4)

Attention by Lyyti (<http://www.lyyti.com/fi/>)**Kysely VTS-kotien asukkaiden osuuskuntaan liittyen**

Vastaaminen tapahtuu nimettömästi, kyselyn tuloksia käytetään toiminnan kehittämiseen, lopussa voit lisätä yhteystietosi mikäli haluat jatkossa saada aiheeseen liittyviä tiedotteita.

Perustietoja

Olen tällä hetkellä (voit valita yhden tai usemman): *

- kokoaikatyössä
- osa-aikatyössä
- työtön
- opiskelija
- eläkeläinen
- muu

Olen asunut VTS-kodeilla: *

- alle vuoden
- 1-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- yli 10 vuotta

Osallistun VTS-kotien asukastapahtumiin (oman talon tai isoihin tapahtumiin): *

- osallistun usein
- osallistun silloin tällöin
- olen ajatellut osallistuvani
- en ole osallistunut enkä osallistu

Kiinnostus VTS-kotien asukkaiden osuuskunnan palveluja kohtaan (ostajana/tilaajana)

2 (4)

Olen kiinnostunut hankkimaan osuuskunnalta palveluita/tuotteita Pisteet kotiin –etupisteillä tai rahalla, jos hinta ja laatu ovat kohdillaan: *

- erittäin kiinnostunut
- melko kiinnostunut
- kiinnostaa, mutta ei juuri nyt
- ei kiinnosta lainkaan

Pidän lähtökohtaisesti hyvänä ajatuksena sitä, että VTS-kotien asukkaiden muodostama osuuskunta tuottaa palveluita asuinympäristössäni, koska se samalla lisää yleistä hyvinvointia asukkaiden parissa: *

- erittäin hyvä ajatus
- hyvä ajatus
- ihan sama
- huono ajatus

Seuraavista palveluista/tuotteista kiinnostaisi (valitse yksi tai useampi): *

- auton renkaiden vaihto
- siivouspalvelut / ikkunoiden pesu
- kuntosaliohjaus
- lasten hoito/lapsiparkki
- polkupyörähuolto
- organisoidut retket/matkat
- digituki (atk, tv, älypuhelin yms.)
- tavaroiden kuljetus jäteasemalle tms.
- yhteiskäyttöauto
- liikunta/-harrastekerho

Lisäksi kiinnostaisivat seuraavat palvelut/tuotteet:

Olisin valmis maksamaan (Pisteet kotiin-pisteillä tai rahalla) osuuskunnan palveluista/tuotteista: *

- hieman enemmän kuin ns. markkinahinta, koska osuuskunta on yleishyödyllinen toimija
- saman kuin ns. markkinahinta kunhan laatu on kohdallaan
- vähemmän kuin ns. markkinahinta, koska epäilen laatua
- en maksaisi mitään, koska koko touhu epäilyttää

3 (4)

Kiinnostus VTS-kotien asukkaiden osuuskunnan toimintaa kohtaan (tekijänä/tuottajana)

Olen kiinnostunut toimimaan työntekijänä eli hyödyntämään omaa osaamistani osuuskunnan kautta: *

- erittäin kiinnostunut
- melko kiinnostunut
- kiinnostaa, mutta ei juuri nyt
- ei kiinnosta lainkaan

Voisin osallistua toimintaan (valitse yksi tai useampi vaihtoehto): *

- silloin tällöin yksittäisin juttuihin ilman isompaa sitoutumista
- rennon aktiivisesti, mutta säännöllisesti
- kuntouttavan työtoiminnan tai palkkatukityön kautta
- ns. keikkatyöläisenä/tuntityöntekijänä korvausta vastaan
- täysipäiväisesti palkkatyöntekijänä

Mitä osaamista juuri Sinulla on, mitä voisit osuuskunnan kautta hyödyntää:

En vastannut mitään edelliseen kenttään, koska...

- en tässä kohtaa osaa nimetä tiettyä osaamista, mutta silti kiinnostaa olla mukana
- en halua olla missään tekemisissä asian kanssa

Minkälainen rooli kiinnostaa osuuskunnan perustamisen ja pyörittämisen suhteen: *

- olen innostunut asiasta ja voisin olla aktiivisesti mukana osuuskunnan perustamisessa (ns. perustajajäsenenä)
- voisin jollakin tavalla olla mukana osuuskunnan alkuvaiheissa, mutta en varsinaisena "aktiivina"
- toistaiseksi riittää kun saan sähköisen uutiskirjeen ajoittain s-postiini
- en edelleenkään halua olla missään tekemisissä asian kanssa

Olen kiinnostunut vastaanottamaan s-postilla lisätietoja osuuskunnan perustamiseen ja toimintaan liittyen:

(mikäli haluat vain osallistua arvontaan, laita pelkästään s-postiosoitteesi)

4 (4)

Nimi (etunimi & sukunimi)

Katuosoite ja postinumero

Sähköpostiosoite

Kiitos vastauksestasi! Kyselyyn 6.5.2018 mennessä vastanneiden kesken arvotaan 10 kpl kahden leffalipun paketteja. Voittajille ilmoitetaan henkilökohtaisesti.

Lähetä vastaukset

Liite 3. Työpajan ohjelma ja haastattelurunko

1 (1)

VTS-kotien asukkaiden osuuskunta
Asukkaille apua arkeen

VTS kodit

Työpaja 8.10.2018 - ohjelma:

- Klo 17.00 Kahvia ja sämpylää
- Klo 17.10-17.30 Johdatus aiheeseen (Kristian Unkuri/VTS-kodit)
- Klo 17.30-18.15 Kysymyksiä & vastauksia osuuskunnan perustamisesta ja perusasioista (pj. Sini Havasalo/Osuuskunta Taidokkaat)
- Klo 18.15-18.30 Tauko
- Klo 18.30-19.30 Ryhmätyöskentelyä VTS-asukkaiden osuuskunnan pohjustamiseksi
- Klo 19.30-20.00 Ryhmätöiden yhteenveto & jatkonäkymät

8.10.2018

KUVA 3. Työpajan ohjelma.

VTS-kotien asukkaiden osuuskunta
Asukkaille apua arkeen

VTS kodit

**Kysymyksiä & vastauksia osuuskunnan perustamisesta ja perusasioista
pj. Sini Havasalo/Osuuskunta Taidokkaat**

- ❖ Taidokkaiden alkutaival/tarina pähkinänkuoressa
- ❖ Työosuuskunta/työnantajavelvoitteet
- ❖ Vastuut & työn laatu, vakuutukset jne.
- ❖ OSK hallinto eli säännöt/kokous/hallitus
- ❖ Talousasiat; palkanmaksu, verotus, kirjanpito
- ❖ Viestintä & markkinointi
- ❖ Yhteisön yhteensovittaminen & yhteiset arvot

8.10.2018

KUVA 4. Osuuskunta Taidokkaiden puheenjohtajan haastattelurunko.